Jolana Gerely

DIEVČATÁ, POHOVORME SI!

II. vydanie

1948

VYDAL SPOLOK SV. VOJTECHA V TRNAVE

NIHIL OBSTAT
Dr. Josephus Janda, censor.

Nr. 11.941/1937
IMPRIMI POTEST
Tyrnaviae, die 23. sept. 1937
Dr. Ambrosius Lazík, vic. gen.

Jolana Gersly: Dievčatá, pohovorme si!, 2. vydanie, preložil *Ladislav Hohoš*. Vydal *Spolok sv. Vojtecha* v Trnave r. 1948.
Tlačila knihtlačiareň *Práca* v Žiline

Výkričník

Eva dostala poštou čudnú kartu. Nebolo na nej nič iného, len jeden výkričník. Ale Eva vedela, čo značí.

Keď pred pol rokom, po maturite, bola sa rozlúčila s kláštornými spoluchovankami, Magda jej pošepla ešte v bráne: „Potom mi nezabudni poslať výkričník!"

Obidve sa na tom usmialy, ale v kútikoch očí zato perlilo sa im aj niekoľko hanblivých slz.

Ako by aj nie! Veď spolu strávily štyri dlhé roky. Štyri dlhé roky prísnosti, budúcnosť hľadajúcej netrpezlivej vrtošivosti, blahej nádeje a nevysvetliteľných úzkostí. Obdobie rozvíjajúceho sa púčika, vyvíjajúceho sa dievčenského života.

Magda a Eva neboly priateľky, ktoré by si dobre rozumely. Nijako sa na seba nepodobaly. Ich duše boly dva celkom rozdielne hudobné nástroje. Evina bola ako husle s niekoľkými strunami, na ktorých možno vylúdiť množstvo bohatých, hlbokých melódií, kým Magdina ako mnohostrunný, otvorený cymbal. Ale zato, alebo možno práve preto, sniesly sa spolu veľmi dobre.

V dome Magdiných rodičov bol hlučný spoločenský život. Rodičia ju preto dali na čas do kláštora, aby ju akosi odtiahli od mnohých zábav a mužskej spoločnosti. I tak ju dosť neraz vypýtali na jeden deň z kláštora, a tým vždy dali novú stravu jej dievčenskej hýrivej, nestálej povahe a hltavej túžbe po živote. Zlé, nebezpečné zážitky síce so sebou z domu nikdy nepriniesla, veď to by ani neboli trpeli v kláštore, ale v očiach dievčat predsa len zosobňovala „svet" a „spoločnosť". Pre svoju rojčivú náladu, bezprostredné počínanie a vždy pohotovú náchylnosť k šibalstvám bola všeobecne obľúbená.

Eva práve naopak; do kláštora sa dostala preto, aby ju vytrhli z domácej jednotvárnosti, s čím súviselo, že po-

ciťovala nedostatok spoločnosti. Jej rodičia žili uzavreto; jediný jej brat chystal sa za kňaza a ona — dorastajúce dievča — vo svojej osamotenosti natoľko sa vhĺbila do učenia a tak zvážnela, že na mladosť a na krásy života — tak sa videlo — celkom pozabudla. No, vlastne ju zaznávali. Aj ona preciťovala mladosť a jej duša s dychtivou túžbou plakala za rojčivosťou a za radosťou. Ale vo vážnom prostredí jej duša zatvárala sa ako by v podvečer kalich zorničky. Deň, kedy by sa bola otvorila, chyboval v jej živote.

V kláštore v kruhu sebe podobných mladých dievčat troška ožila. A čudný zákon priťahovania protív priblížil ju práve k Magde. Obidve dievčatá si jedna v druhej cenily to, čo v nich nebolo. Rojčivá ľahkomyseľnosť obdivovala k hĺbavosti náchylnú vážnosť a zasa duši, napnutej v preplnenosti citov, dobre padlo odpočinúť si v bezstarostnosti, ktorá poletovala s ľahkosťou motýľa. No v jednom bode stretly sa ich mladé dievčenské duše: *v snení, v blúznení.* Každá z nich, i keď svojím spôsobom, predstavovala si budúcnosť, ale pri jednom bode zastaly obidve. A tým bodom bola — *láska.*

Život mladých dievčat — aspoň ony to tak cítily — je nekonečnou reťazou samých *prečo?* Každá ich myšlienka, každý tlkot srdca je otáznik, ktorý zvedavo čnie nad budúcnosťou. A v tomto veku obyčajne len v láske vidia jediné rozriešenie všetkých svojich otázok. Za dlhou seriou otáznikov to je ten výkričník.

Ich predstava zväčša dôjde len po sobáš. Neraz nevidia nič z ťažkého, zápasmi preplneného života ženy. Čakajú len muža, ktorý v jasnej žiare vystúpi z hmly neznámej budúcnosti, vystrie oproti nim ramená a prosebne povie: „Daj mi svoje srdce!"

A v naivnom optimizme svojich srdc si myslia, že tým mužom bude bezpodmienečne ten, — ktože iný? — pre ktorého v tajnosti túžobne budú biť aj ich srdcia. Lebo posledné dejstvo dievčenských snov, ilúzií končí sa vždy

dobre; opona, ktorá všetko zastiera, padne vždy na „Happy end".

Pravda, Eva a Magda o tom nerozprávaly práve takto, keď snúvaly spolu farebné sny budúcnosti. Veľmi-veľmi rozdielne videly aj rytierov svojich snov. Ale podvedome predsa len mohly kráčať spolu touto duševnou cestou, keď sa rozhodly, že vtedy, ak bude niektorá z nich zaľúbená, pošle druhej kartu, na ktorej nebude nič iného, len jeden výkričník!

Nuž tento výkričník poslala teraz Magda. No nie po prvý raz! Za krátkeho pol roka, hľa, už po tretí raz. Ale to u nej neznačilo, že našla toho, o ktorom snívala; výkričníky, ktoré nasledovaly jeden za druhým, neznačily hĺbku jej citov, ale to, že jej srdce po tretí raz zahorelo, no, vždy k inému a k inému.

Eva zamyslene hľadela na kartu. Takto si lásku nepredstavovala. Nechápala tento cit ako niečo bežného, čo sa stále mení, náhle vzplanie, ale ako veľký, stály, až po hrob trvajúci, svätý oheň, ktorý možno časom stratí zo svojho rozplamenenia, no celkom nestlie nikdy; ešte aj jeho uhlíky leskom a teplom ožiaria život.

Pochytilo ju aj niečo tak zahanbujúceho, prečo sa nenašiel dosiaľ v jej ceste nikto, kto by v nej bol prebudil tento veľký cit. Na chvíľku i ju zachvátila tá čudná úzkosť, ktorá toľkým mladým dievčatám stisne srdce, že čas preletí nad ňou, mladosť pominie a jedného pekného dňa sa prebudí a bude — starou dievkou. Ach, ako sa tejto myšlienky bojí každé osemnásť-devätnásťročné dievča! Len hodne neskoršie príde na to, že jej úzkosť bola zbytočná, lebo „starou dievkou", v znepokojujúcom smysle slova, bude len tá, ktorá chce, tá, ktorá sa hanbí za svoju dievčenskosť a ktorá nemá iný životný cieľ ako ten, že sa chce páčiť.

Evinou mysľou len na chvíľu prebehla táto myšlienka. Potom vzala kartu a ako odpoveď napísala:

„A to je už ten pravý, alebo *len* — tretí?"

A na zakončenie na kartu nakreslila ohromný otáznik.

Vlak monotónne uháňal cez hory, polia, mestá a dediny, až zabočil medzi vrchy.

Eva blyštiacimi očami hľadela na neustále sa meniaci obraz a obdivovala krásy vidieka.

— Aký je krásny svet! — pomyslela si a cítila, že ju naplňa akási blaženosť.

Medzi tisícimi túžbami a plánmi jej hýrivá, nespokojná duša odpočinula si v tomto roztúžení, ktoré ju vychytilo z každodenného života a zavialo smerom k niečomu *novému*, k niečomu *inému*.

Nešla v ústrety nejakej senzačnej zmene, ktorá by v jej živote urobila prevrat; išla na letné okriatie medzi vrchy. Nešla však tadeto ani prvý raz. Ako malé dievčatko niekoľko ráz bola tu na letné prázdniny. Ale to bolo niečo celkom iné. Vtedy bola dieťaťom, a dnes sa sem vracia ako maturantka.

Minulý rok prežila v pilnej robote. Pokračovala v učení a okrem toho začínala sa pomaly vžívať — prostredníctvom spolkov — aj do roboty spoločenskej. Do spoločnosti chodila málo, ba ani netúžila veľmi po nej. Robota jej celkom vyplnila život.

Ale zato teraz, keď jej rodičia dovolili toto malé cestovanie, radostne a s očakávaním dívala sa do budúcnosti. Už vopred cítila, že v spoločnosti, do ktorej sa dostane, nebudú spolužiačky alebo príbuzní, ani dobromyseľné, plecia potľapkávajúce spolkové dámičky a pánkovia, ale dospelá mládež, ktorá i ju bude považovať za seberovnú, dospelú. Veď takou bola aj vo vlastných očiach.

Mladé dievčatá, ktoré privčas uvedú do spoločnosti, necítia túto sviatočnú náladu vstupu do dospelosti. Prekročia

stanicu svojho života tak, ako cestujúci štátnu hranicu, keď čítajú noviny alebo román. Ani si to neuvedomia, nezbadajú to. Neskôr práve takto prebehnú aj cez iné vážne a pekné životné stanice. Koľko kvetnatých, zástavami okrášlených, sviatočne vyzdobených, na nich čakajúcich staníc si takto nevšimnú! A miestečko koľkých jasných a šťastných pamiatok v ich dušiach ostane prázdne! Nie je to zázrak, keď potom uprostred života obzrú sa nazad do minulosti a nenájdu v nej nič, na čo by mohly pekne spomínať...

Vlak po krátkej zákrute vbieha do jasku. Za ním už vidieť cieľ cestovania. Dolu v doline leží mestečko, spestrené čerstvými, zelenými stromami. Okolo neho vrchy, pokryté jedlinami.

Vlak spomaľuje, trošku hegne a zastane. Prichádzajúcich vítajú kývaním šatočiek, klobúkov a veselým pozdravovaním. Eviných rodičov mnohí poznajú ešte z dávnejších letovaní.

Akýsi mladík pristúpi priamo k Eve:

— Ruky bozkávam! — povie a hneď nasleduje aj skutok.

Eva sa zapýri. Toto je prvé bozkanie ruky v jej živote. Pravda, u nich vo veľkom meste len ženám bozkávajú ruky. No toto bozkanie ruky jej teraz veľmi dobre padlo. Veď je vážnym uznaním jej dospelosti.

— Evka, pamätáte sa ešte na mňa? — spýtal sa mladík.

— Akože by som sa nepamätala, Jurko, — odpovedá Eva veselo. — Pravda, veľmi dávno som vás nevidela, ale hneď som vedela, že to len vy môžete byť.

Kým voľným krokom kráčajú do mestečka, cestou obnovia si detské spomienky: veľa spoločných hier a detskostí. Jurko spomenie aj ich spoločné rozhodnutie, že keď dorastú, celkom iste budú svoji. Pri tomto bode Evina pamäť vypovedá službu. Ale len navonok. V mysli aj na toto sa veľmi dobre pamätá.

Pri rozlúčení jej už víri v hlave program, vyplňujúci týždne. No ešte oveľa viac milých, nevinných blúznení.

Teší i bojí sa. Všetko je pre ňu úplne nové. Veď nie je ľahko od kníh naraz preveslovať do spoločenského života.

Nasledovaly veselé a pekné dni. Striedaly sa výlety, prechádzky, člnkovanie, schôdzky, tenis a ples v deň Anny... Nenáročné, milé, dušu občerstvujúce voľné zábavy, ku ktorým netreba módnu garderobu, farbičky na pleť a na pery, ani mastičky na odstránenie chĺpkov; a na doplnenie tohto zdravá mladosť, dobrá vôľa a niekoľko pekných letných šiat. Človek, stále dychtiaci po nových vzrušeniach, duševne i telesne na smrť usužovaný, možno by bol podceňoval tieto zábavy a tisíceré rozličné čisté krásy radosti prírody; veď tu nebolo kasíno, kúrový park, tanečná sieň, štrandové kúpele, módne revue a časopisy! Ale tejto malej spoločnosti, ktorá túžila po odpočinku a zotavení, dostalo sa viac opravdivých, nepredstieraných radostí. Krajších, ako preciti obecenstvo svetových kúpeľov, ktoré sa sháňa po opojení a nikdy nie je nasýtené.

Eva sa rýchlo vžila do veselej letnej nálady. Ale dušou predsa len neprilipla celkom k ostatným. Jej individualita, navyknutá na vážnu prácu a zahrúženia, nezniesla po celý deň spoločnosť a nečinnosť. Jej duša žiadala si aj obsažnejšiu potravu. Každé ráno, práve tak ako doma, prvá cesta viedla ju do kostola. Už z kláštora priniesla si tento pekný zvyk, že s Bohom chcela začať deň. Aj cez deň na niekoľko hodín utiahla sa do záhrady alebo do lesa a s knihou alebo s ručnou prácou v ruke prežívala v samote tichosť oddychu. Jej myšlienky vtedy často sa zatúlaly do budúcnosti a odpočinutá myseľ spriadala plány pracovitého, obsažného a krásneho života. Hoci sa stretávala aj s mladíkmi, neblúznila o láske. Nepatrila medzi dievčatá, ktoré v každom mužskom hľadajú svojho budúceho druha života. Brala život jednoducho a prirodzene, nič si nenamýšľala a nebájila.

Juraj jej robil rytiera so stálym záujmom, čo jej márnomyseľnosti veľmi lichotilo, ale že by v spojitosti s týmto mohla poslať Magde aj výkričník, od toho bola ďaleko.

Až raz koncom leta Juraj na prechádzke poľakal ju touto neočakávanou otázkou:

— Povedzte, Evka, vážne sa pridržiavate ďalšieho štúdia? Nevydali by ste sa radšej?

Eva sa pozrela prekvapeno na mladíka. Bolo zjavné, že otázku nadhodil len tak, žartovne, ale zato... ako keby bolo v nej aj kúsok vážnosti. Ako predhovor k niečomu, o čom Juraj nevedel, ako začať.

— Doteraz som ešte nemyslela na vydaj, — odpovedala Eva. A neluhala. Tak bola s touto otázkou, ako mnohé mladé dievčatá v jej veku, ktoré myslia na lásku, ale na vydaj ešte nie. Lebo v jarnej plnosti a v priveľkom napnutí citov túži len po tom, aby lásku prijala a mohla opätovať, ale ešte sa v nej neozvala túžba po rodinnom živote a po deťoch; materinskosť v nej ešte neuzrela.

Juraj sa začudoval jej odpovedi a nevedel ju pochopiť.

— Niet takého dievčaťa, — povedal rozhodne, — ktoré nemyslí na vydaj.

— Veru skutočne, — prízvukovala Eva, — či veríte, či nie, ja ešte nemyslím na vydaj. Možno o tri-štyri roky. Ó,— dodala k tomu potom oduševnene, — najprv chcem mnoho vidieť, mnohému sa naučiť, veľa skúsiť a pracovať. Rada by som skončiť nejakú peknú, veľkú sociálnu prácu. Veď je toho toľko! A ženy už veľmi nestačia na niečo také.

Juraj vážne na ňu pozrel:

— Evka, vy sa priveľmi vhlbujete do týchto vedeckých a sociálnych problémov. A jednako vašu peknú, citlivú a bohatú dušu Boh priamo na to stvoril, aby bola žiarivým ohniskom teploty domácnosti.

Eva neodpovedala. Teraz už vedela, o čom je reč, a vážnosť chvíle ju ohromila.

— Vy veľa myslíte, mnoho blúznite o ďalekej budúcnosti, — pokračoval Juraj. — Myslíte si, že život čaká na vás niekde ďaleko, niekde v budúcnosti. A možno ste pri ňom blízko, len rukou by ste mali po ňom siahnuť.

— A čo je život? — spýtala sa Eva potichu.

Juraj prišiel do zmätku:

— Čo je život? ... Život ... Nie, to sa takto slovami nedá určiť. Život treba žiť. Že ako? ... Ja ...

Tu mladíkov hlas zatíchol. Zrazu zastal a aj Evu zastavil a chytil ju za ruku. Tváre oboch horely v horúčkovitom zapýrení.

— Ja by som vám ukázal, — pokračoval, — keby ste chceli, keby ste dovolili ...

Eva sa zachvela. Tu bola chvíľa, ktorú si tak často vysnila: Keď jej raz niekto chytí ruku a poprosí ju, aby ju navždy nechala u neho. Ale ten niekto, rytier jej snov, bol iný. Či malý alebo veľký, či blondín alebo brunet, to by nebola vedela povedať. Ale rozhodne cítila, že Juraj nie je tým vysneným ideálom. Prečo? ... Kto by to vedel povedať! Veď Juraja mala rada, rada bola v jeho spoločnosti, a už vopred ľutovala, že sa im onedlho treba rozlúčiť. A predsa, teraz, keď si pomyslela na neho v spojitosti s vydajom, zmenilo sa všetko.

Aké podivné, pudové city vedia niekedy poprechádzať mladé srdcia! Neskazené, čisté srdcia, v ktorých ešte nepracuje hlúpa hanblivosť pre ich dievčenskosť, ani vypočítavá falošlebo priveľká citlivosť! Tie napolo detské srdcia, v ktorých na strunách citov odpočíva ešte prst Boha, a preto koľko ráz sa zatrasú, ich hlas vždy rovnako znie s úmyslom Stvoriteľa.

Eva sama sebe nerozumela, prečo nevie povedať „áno" plné radosti a šťastia. Nevedela, že pudové pocítenie je dotyk Stvoriteľovej ruky, ktorá v jej duši vyvolala pieseň životného cieľa. Melódia sa ešte celkom nevyvinula, ale hlásila sa už prvá vedúca veta, ktorá znela: „Manželstvo je sväté a je na celý život. Neslobodno ho uzavrieť bez obetavej a na všetko hotovej lásky!" ...

Mlčanie sa pretiahlo. Bolo treba niečo povedať. Ó, keby niekto pošepol, čo!

— Povedzte, ako si predstavujete život, s ktorým ma chcete oboznámiť? — spýtala sa neistým hlasom.

Juraj sklamano pustil jej ruku a vykročil. No zato po-

tichu, pomaly začal rozprávať o ideálnom rodinnom živote, vysnenom v jeho poctivom, mladom srdci. O mužovi, ktorý pracuje pre tú, ktorú má rád, a o žene, ktorá s teplým domovom očakáva toho, ktorý zápasí pre ňu.

Juraj nebol povrchný mladík. Pravda, aj na neho sa popriliepalo niečo z módnej hrdosti, ale jeho duša v základoch bola úprimná a priama, i srdce mal na pravom mieste. Chystal sa na advokátsku skúšku a očakávala ho pekná budúcnosť v kancelárii jeho otca. Tak za jeden rok boli by mohli mať sobáš.

Eva ho zamysleno počúvala, potom sa zrazu spýtala:

— A ja by som pritom mohla niekde zaujať miesto?

— Čo myslíte? To nie je opravdivý domov, keď žena chodí do úradu. A vôbec by to nebolo potrebné.

— Veď ani nie z potreby by som chcela pracovať, ale pre niečo, čo by vyplnilo môj život.

— A domov, rodina, starosť o domácnosť by ho nevyplnily? — spýtal sa mladík.

— Ale vtedy načo som sa učila dosiaľ? — vybuchlo náhle z Evy. — Moje nádeje, plány o peknej, veľkej práci? Cez celý život variť, upratúvať a každý deň znova začínať to isté?!

— A voči mne necítite nič? — spýtal sa Juraj hanblivo, vytušiac, že toto je podstatou otázky.

— Neviem, — odpovedala Eva úprimne. — Bojím sa, že to, čo cítim, je málo na celý život. A toto malé mestečko je také tesné. Vždy by som sa tu cítila ako v zajatí. Tak rada by som byť na osoh spoločnosti! A tu čo by som mohla urobiť?

Juraj cítil, že v Evinom mudrovaní je kdesi chyba. Ale nevedel uhádnuť, kde. Ešte ani on nenosil životné skúsenosti vo vrecku. Ale ako by mu bol nejaký vnútorný hlas šepkal, že toto dievča nie je pre neho. Jeho životná cesta už má svoje vopred prichystané riečište, kým Evina duša sa ešte len teraz ustaľuje, a čo bude z nej, kto by vedel vopred povedať? . . .

Mlčky kráčali kúsok vedľa seba. Ani jeden nevedel, ako znovu nadviazať pretrhnuté vlákno rozhovoru.

— Haló, haló! — ozvalo sa neďaleko nich. Blížila sa spoločnosť, za ktorou boli zaostali. Obidvaja si oslobodeno vydýchli a poponáhľali sa, aby sa pridružili k ostatným.

Pretrhnutý rozhovor nikdy viac nenadviazali.

Rozhovor s Jurajom znepokojil Evinu dušu. Náhle vypuknutý pudový pocit odoprel síce súhlas, ale neskôr, keď sa zamyslela nad tým, čo sa stalo, začala ju znepokojovať pochybnosť, či konala správne.

Tej noci odpočívala v posteli s otvorenými očami a hútala. Zrazu začula tichú cigánsku hudbu. Nočná hudba. Eva tušila, kto ju dáva a komu. V takýchto malých mestečkách niet tajnosti.

Hudba v tichu noci, smiešaná so žblnkotom horských potokov, bola veľmi náladová. A ako keby Cigánov sláčik bol vyludzoval aj slová piesne, v Evinom srdci našly ozvenu slová: „Spŕchla ruža jesenná... nevráti sa, čo sa minulo... oplakávam najkrajší svoj sen, pochovávam svoje šťastie...“

Eva sa naľakala. Náladu, ktorá na ňu prichádzala, zrazu preciťovala ako skutočnosť. Táto pieseň možno znie aj jej! Čo, keď niekto stojí tu pod jej oblokom a oplakáva svoj najkrajší sen, ktorý sníval o nej! Prečo len mudrovala dnes popoludní? Nebolo by bývalo lepšie jednoducho nechať ruku v ruke Jurkovej a na neho sveriť neistú budúcnosť? Či ešte príde niekto v živote, kto jej ponúkne poctivé, milujúce srdce? A ak príde, či to bude ten pravý?

Kam zmizly veľké sociálne plány? Kde je po boji túžiaca sebadôvera a sila?... V tichu noci tak rastú tiene, takým obávaným sa vidí život, že človek cíti sa byť maličkým a nevládnym... najmä, keď tým človekom je deväťnásťročné dievča.

Ani denné svetlo nezahnalo nočné hútanie. Evu čoraz silnejšie zachvacovala túžba rozpovedať niekomu svoje city, obavy a pochybnosti. Ale komu?

Veľmi rada mala matku, ale teraz predsa len s preľaknutím zistila, že pred ňou by nevedela s úprimnosťou od-

haliť svoje srdce. A prečo? Veď jej matka bola dobrodušnou ženou, s teplým srdcom, rada mala svoje deti, ale skôr dbala o ich telesné zdravie a zovňajšok, ako o dušu. Ani na um jej neprišlo, že Eva by mohla mať aj duševné problémy. A predsa s dušou dorastlého dievčaťa, ktoré sa vrátilo domov po prežití kláštorných rokov, nebolo by bývalo ťažké nájsť spojitosť, vzájomnosť. Ale ona sa o to ani nepokúsila. Denný život a práca ju zaujaly natoľko, že na iné jej neostal čas. Patrila medzi ženy, ktoré stále pracujú a nikdy nie sú hotové.

Eva nevedela si ani predstaviť, že by sa k nej mohla priblížiť so svojou ťažkosťou a bolesťou. Úbohému dievčaťu v duševnom smysle práve tak málo bola matkou, ako tých jej priateliek, ktorých matky sú modernými ženami a pri mnohých zábavách a rozličných módnych zaujatiach nestačia starať sa o dušu svojich detí. Koľko tajných tragédií odohrá sa v mladých dievčenských dušiach bez zásahov porozumejúcich matiek! A koľko dievčenských životov dostane sa na nepravú koľaj len preto, lebo matka nevie alebo nepokladá za dôležité získať si dôveru svojho dieťaťa!

Eva si pomyslela na priateľky. Niektorej by mohla aj písať! Magde? Ó, Magdinu odpoveď vedela vopred, veď poznala jej rady: „Len si ho, dušička, drž rozohneného, flirtuj s ním, kým si nenájdeš iného!" Ale táto rada nie je pre ňu. Ona nevie a ani nechce flirtovať. Jej srdce nie je stvorené pre hru a nie je náklonné baviť sa so srdcom iného.

Azda Márii by mohla písať! V kláštore ona bola opravdivou spoločnicou jej duše. Bola staršia od nej, preto len zriedkavejšie mohly byť spolu, ale ich duše stály veľmi blízko seba. Ich myšlienkový svet bol hlboký a vyhľadával výšky. Ale Mária chystala sa ísť za mníšku. Ako by teda mohla pochopiť jej položenie?

Teda kam a na koho sa má obrátiť? Samotná nevydrží toto sužovanie. Dievčenská duša potrebuje, aby sa mohla niekomu zdôveriť.

S ťažkým srdcom išla toho rána do kostola. Kľakla si pred oltár Panny Márie, a tu Nebeskej Matke predložila

svoje zmätené, nejasné pocity. Trošku sa uspokojila. Ako by ju bola milujúca, teplá ruka pohladila po hlave. Len teraz precítila, akú veľkú potechu vie dať viera.

A tak dobre jej padlo aj to, že s touto svojou dievčenskou starosťou mohla sa obrátiť k matke, k Matke dobrej rady.

Veriaci pomaly odišli z kostola. Eva a jedna do smútočných šiat oblečená dáma ostaly posledné. Napokon aj ony vykročily von. Dáma vo dverách zastala a prstom, ponoreným do svätenej vody, dotkla sa Evinho čela. Takto sa v kostole stretávaly často.

— Ruky bozkávam, tetuška Janka! — pozdravila ju Eva vonku pred kostolnými dverami.

— Dobré ráno, moja maličká, — prijala jej pozdravenie. Potom chytila Evinu briadku a troška jej zdvihnúc hlavu, pozrela sa jej do očú.

— Zdá sa mi, že v kútiku tvojich očú vidím slzy, — dodala.

A keďže Eva neodpovedala, chytila ju pod pazuchu a tak bez slova išly kúsok spolu. Teta Janka zastala pri lavičke na kraji lesa.

— Sadnime si trošku, — povedala. Potom privinúc dievča k sebe, spýtala sa:

— Tá nočná hudba tejto noci patrila tebe?

Milo a láskavo sa spýtala. Nijaká bezočivá zvedavosť nebola v jej otázke, ale dobromyseľnosť. A príčinou zvedavosti nebola ani tak nočná hudba, ako slzy v Eviných očiach. Niekoľko rokov minulo, čo teta Janka stratila dcéru, ktorá bola vo veku Evy. Čiastočne aj preto vinula sa k Eve s toľkou láskou. Pripomínala jej zomrelú dcérku. Ale táto neobyčajne inteligentná žena skutočne materskou dušou vycítila, že ju toto dievča potrebuje. Poznala ich rodinu a vedela, že v matke nenájde tú, po ktorej túži jej dievčenská duša, plná problémov a túžby pohovoriť si. Usilovala sa teda, nakoľko to bolo v jej moci, vyplniť túto bolestnú medzeru. Eva vrelo opätovala túto lásku. Bola blažená, keď mohla byť s tetou Jankou, a vždy sa s ňou roz-

právala úprimne. I teraz jej rozpovedala celý svoj žiaľ a trápenie. Dôvera je čudný klenot. Nemožno ju vynútiť, ale sú ľudia, ktorých jeden pohľad, jedna jednoduchá otázka vie ju vyvolať.

Teta Janka uspokojila Evu:

— Správne si konala, dcérka moja. Neslobodno sa vydať, keď sa naše city vydaju spierajú.

— Len to nerozumiem, — nahlas hútala Eva, — že ja som dosiaľ mala rada Jurka. Takí dobrí priatelia sme boli. A predsa, keď si pomyslím na to, aby som bola jeho ženou, skutočne ... Joj, akože si mám toto vysvetliť? ... Hrozím sa. Ako je to možné?

— Veľmi jednoducho, milá moja. Zdravý ženský pud dal ti pocítiť, že manželstvo nie je len akýmsi kamarátstvom, ale najvnútornejšou životnou vzájomnosťou, nad ktorú niet silnejšieho a tesnejšieho sväzku medzi ľuďmi. Dobrý priateľ príde, chvíľu je s nami, ale potom zasa odíde. Keď sme zlej vôle, nemusíme sa s ním stretnúť. Keď chceme byť sami, nemusíme ho prijať. Jeho drobné, ale nám možno antipatické zvyky nie sme povinní stále vidieť. Ale v manželskom živote spolunažívanie nemožno vymedziť na takéto predurčené časové body. „Dvaja stanú sa jedným telom," vraví sv. Pavol. Ale toto ešte nie je všetko. Jedno musia byť aj dušami. Jednotlivé ich subjektívne vlastnosti tak musia prísť do súzvuku, ich citový svet natoľko sa musí sliať, ako pri viacfarebnej tlači farbisté škvrny tvoria jeden obraz, alebo ako jedna druhú kryje pozitívna a negatívna podobizeň.

— Nikdy nebude šťastné manželstvo tam, kde manželia necítia túto vzájomnú, silnú spolupatričnosť.

— Never modernému náhľadu, že aj v manželstve obidve stránky môžu si udržať bez zmeny svoj osobitný, bytostný život. Ak si ho udržia, potom ich spolunažívanie nie je opravdivým manželstvom. Lebo opravdivou podstatou manželstva je *jednota*. Dnešní manželia preto sa tak ľahko rozvádzajú, lebo ich život sa úplne nikdy neslúčil. Žijú

v akomsi divnom a protiprirodzenom pomere. Dávajú život deťom a oni sami si zostávajú jeden druhému cudzí.

— Nie, moja malá, toto nie je manželstvo. Ženy akosi podvedome aj samy to cítia, preto hľadajú, striedajú a skúšajú vždy znovu a znovu. Ako by z roztrhaných šiat plátaním bolo možno ušiť nový, sviatočný kabát. Opravdivé manželstvo je celkove tkaným a nie sošívaným kabátom, ktorého niť a vlákno sa celkom pretkávajú.

— V akejsi divadelnej hre videla som raz malý výstup, ktorý sa zdal byť bezvýznamným a jednako veľa hovoril. Mladá žena s mužom, ktorého nemiluje, sedí pri raňajkách. Medzitým čo nalieva kávu do šálky svojho muža, náhle sa zatrasie a vraví si v sebe: „Či odteraz každé ráno budeme takto sedieť oproti sebe? Či ja vždy takto budem nalievať do šáločky kávu tomuto *cudziemu* človekovi? Každý deň, týždeň po týždeň, mesiac po mesiac, rok po rok . . . strašné!"

— Veru aj táto maličkosť môže byť strašná cez jeden celý život. Ale len vtedy, keď muž a žena sú si cudzí.

— Kto miluje, ten si namiesto toho myslí toto: „Ó, ako dobre bude so dňa na deň spolu byť s ním. Aký prázdny bude dom, keď odíde. Ako túžobne budem doma očakávať jeho návrat. A s koľkou rojčivou radosťou pobehnem mu naproti, keď sa vráti domov."

— Viem, že túžiš po láske. Ale teraz si na tom tak, ako predstaviteľka istého románu Sigridy Undsetovej, ktorá hovorí: „Želala som si samotnú lásku, ale nie . . . druhého človeka."

— Keď ho neľúbiš, moja maličká, tak on nie je tvojím druhom. Tak sa nevydaj. Radšej čakaj, kým príde ten pravý.

— A keď iný nepríde? — spýtala sa Eva.

— Osamotenému vždy sa nájde spoločník, len ho treba naozaj a vážne hľadať. Obsažné, bohaté duše nikdy nie sú samé. A máme dobrého priateľa, naše povolanie, ktoré odháňa od nás osamotenosť. Človek sám nikdy nemôže byť

taký nešťastný, ako v nešťastnom manželstve. Nad osamotenosť oveľa mučivejším sužovaním je spolužiť s niekým, koho nemáme radi. A raz platne uzavretý životný sväzok, nech je pre nás akýmkoľvek mučením, podľa božích zákonov je nerozlučiteľný.

— Mrzelo ma, že som ubližila Jurkovi, — vzdychla si Eva, — ale, hľa, aj vy, teta Janka, vravíte, že som správne konala.

— Ver mi, že väčšiu bolesť by si mu bola spôsobila, keby si bola jeho ženou a keby tvoja duša pri ňom ostala mu cudzou. Možno, že teraz je zamilovaný do teba. Ale láska nie je večná. Ľudia zdravej duše sa z nej zotavia. Uvidíš, keď sa po rokoch znovu stretnete, už bez žiaľu bude v tebe vítať ideál svojej mladosti. Prvý ideál málokedy je posledný. Nermúť sa preto!

Eva sa pomaly celkom uspokojila. Veď všetko, čo jej teta Janka povedala, súhlasilo s jej vlastnými pocitmi. Jej sužovanie sa strácalo. Melancholická nálada nočnej hudby celkom sa rozpadla v dennom svetle. Ale pamiatka na túto malú udalosť zato nevymizla bez stopy. Eva sa na svojej životnej ceste dostala o krok vopred. Dostala negatívny smer. Spoznala prípad, s ktorým jej *neslobodno* žiť.

Treti výkričník predsa len zdal sa byť opravdivým, lebo na začiatku jesene nasledovalo pozvanie na svadbu. Ba jedného krásneho dňa prišla aj Magda. V šatách najposlednejšej módy, nápadných živých farieb, s perami červenými ako krv a s tvárou silno nafarbenou. Eva s podvedomým pohybom odtiahla si hlavu, keď sa k jej tvári približovaly krvavo natreté ústa. Zhrozila sa nafarbeného bozku. Ale v nasledujúcej chvíli rýchlo opravila svoj nespôsob a pobozkala hosťa.

Magda sa rozosmiala:

— Či si ty ešte stále takou krotkou kláštornou chovanicou? Zľakneš sa od trošky červene?

Potom žalobne zmeneným hlasom, ale očividne s chvastavým úmyslom dodala:

— Vieš, môj snúbenec si to žiada. A keď si to dobre rozmyslím, má pravdu. Lebo dnes nenafarbená tvár je ako neúplne oblečený človek.

— No, tak ja som veľmi nevychovaná a nespôsobná, — poznamenala Eva, — lebo ja sa veru nefarbím. Ale, pravda, keď si to žiada tvoj snúbenec, to je iné.

Nevedomky malý posmech vklzol sa jej do hlasu, lebo si pomyslela, že ona veru by nešla za takého človeka, ktorý toto žiada od svojej snúbenice.

Magda sa medzitým pohodlne usalašila, zapálila si cigaretu a začala rozprávať:

— Budeš sa smiať, keď počuješ, ako chytro sme sa zasnúbili. Dva mesiace predtým som ani nevedela, že je Gusto na svete. Ale potom v lete...

— Nuž či ten posledný výkričník nevzťahoval sa na tvojho snúbenca? — prekvapeno zvolala Eva.

— Posledný výkričník? Ktorý to myslíš?... Ahá, ten výkričník! — pohŕdavo pohodila Magda rukou. — Kde je

už ten! Koľki už boli odvtedy! Nechcelo sa mi posielať toľko výkričníkov.

Eva zhrozená pozerala na ňu.

— Ale, Magda! Ako sa môžeš takto baviť s takou vážnou vecou? A potom po toľkých a takto často sa meniacich ideáloch ako vieš, či tento posledný, tvoj snúbenec, je ten pravý?

— Ako to viem? No, počuj! Nuž ten je ten pravý, ktorý si ma vezme za ženu. Veď je to jasné.

Eva z jedného zadivenia upadala do druhého.

— A tí predošlí?

Magda stratila trpezlivosť, keď videla toľkú naivnosť.

— Nuž ty si mi ale decko. Ty si myslíš, že keď sa niekto zapáči človeku, že ten hneď letí a popýta človeka o ruku? Mužskí sa dnes veľmi nenáhlia so ženbou.

— A miluješ svojho terajšieho snúbenca? — spýtala sa Eva.

— Pravdaže, — rýchlo odpovedala Magda, a zapýrila sa, že to bolo vidieť aj pod farbičkami. Spozorovala, že sa prezradila a že Eva neskôr príde na to, koľko musela koketovať, kým sa jej pošťastilo niekoho chytiť. — Pravda, mohla som sa vydať aj skôr, — usilovala sa zahladiť svoj zmätok, — ale človek za hocikoho predsa len nemôže ísť.

— A ozaj, Magda, prečo sa tak náhliš vydať sa? Veď si ešte len dvadsaťročná!

— Len?! — opakovala Magda rozhorčeno. Hlavou jej narýchlo prebehol ten jeden a pol roka, čo vyšla z kláštora. Veru, keby Eva bola mohla vidieť všetko to, čo Magda za ten čas prežila, uznala by, že dvadsať rokov je niekedy naozaj mnoho, veľmi mnoho. Veru, dobre bolo nafarbiť túto mladú tvár. Lebo ak je pravdou to, že z duše nič nevymizne bez stopy a že tvárou, najmä pohľadom akosi vykľuje sa stopa každého zážitku, vtedy na Magdinej tvári pod farbičkami zračil sa taký zradný obraz smyselnosti, nečistých myšlienok, že lepšie naň ani nehľadieť.

Moderné romány, nemravné divadelné hry a dvojsmyselné plytkosti našly pôdu v Magdinej povrchnej duši, kto-

rá i tak bola náchylná k ľahkomyseľnosti. V kláštore do nej zasiate semienko nevedelo zapustiť korene, lebo padlo len na povrch; dobrým vtáčikom zlej spoločnosti nedalo veľa roboty vyzobať ho. Za niekoľko mesiacov jej svedomie tak otupelo, že nevedela už rozoznať dobré od zlého plávala so špinavým prúdom a špiny si už ani nevšimla Lásku, krásny boží dar, zmenila na drobné peniaze, na milkovanie, a mnohé flirty vyprázdnily jej dušu.

Toto je smutný osud mnohého mladého dievčaťa, ktoré neodhodí prvý románok, ktorý jej rozdráždi dušu, ktorý jej do tvári vženie hanblivé zapýrenie, ktoré sa neoslobodí od prvého takého slova, ktoré — azda lichotí jej márnomyseľnosti, ale — poškvrní panenskú čistotu dievčenskej duše, a neodsotí od seba ruku, ktorá odváži sa jej dotknúť s drzou odvahou. Lebo po prvom takomto romániku, obraze, slove a pohybe príde druhý a tretí a ostatné, až si na ne človek zvykne a pamiatka vedie na schodnú cestu, nepozorovane šinie sa ďalej a ďalej, dolu do najväčšej hĺbky srdca, kde zapustí korene a odkiaľ vyničí všetko, čo sa jej protiví.

Takto sa to stalo aj s Magou. Ešte ani nie dvadsaťročná už bola bohatá na také skúsenosti, už bola taká stará, že nie div, keď cítila, že sa jej treba s vydajom ponáhľať.

Dievčatá nenašly sa ako bývalé dobré priateľky. Sedely proti sebe cudzia jedna druhej, ako dva kvety z rozdielných svetov. Orchidea čudnej postavy, podobná polypu, o ktorom človek nevie, či je zviera, či rastlina, a nežná, jednoduchá, malá biela konvalinka. Uplynulý jeden a pol roka postavil mohutnú oddeľujúcu stenu medzi ne. Počuly ešte slová jedna druhej, ale z duší nevidely si už nič.

Magda sa náhlo pozrela na svoje hodinky:

— Ozaj, zabudla som ti oznámiť, že Gusto príde sem pre mňa. Bude tu čochvíľa. Chcem ti ho predstaviť. Toľko som mu o tebe rozprávala! Rozpovedala som mu, aká maličká zlatučká osôbka si ty, takže aj on je zvedavý na teba. Ale, pravdu povediac . . .

— No? . . .

— Ani sama neviem. Ako by si sa bola zmenila.

— Nemyslíš, že ty si sa zmenila?...

Cengali. Snúbenec prišiel. Bol to mladík elegantného zovňajška. Magda ho predstavila:

— Môj Gusto.

Rozhovor začal troška ťažko. Prázdne frazy, nič nevraviace otázky a odpovede ťahaly čas. Magda sa chvíľami pritúlila k svojmu snúbencovi, objala ho okolo krku a nastavila mu pery na bozk. Chcela dokazovať svoje šťastie. Ale Eva sa vtedy odvrátila. Táto sentimentálnosť zdala sa jej nevkusnou. Ba, videlo sa jej, ako by to aj Gustovi bolo nepríjemné. Vážnejší mužovia všeobecne hanbia sa ukazovať svoje pocity pred inými. Ale možno ešte väčšmi sa hanbia, keď k nim patriaca žena je nevkusná.

Eve sa videl Magdin snúbenec skromným, vážnym, dobrých spôsobov a príjemným mužom. Teraz už vedela, že Magdine nápadné obliekanie sa a vystrojenie nie je jeho želaním. A isto cítila, že títo dvaja ľudia k sebe nepatria. Ale potom — ako sa porozumeli? Koľko ráz pozrela na mladého muža, vždy ju opanovala zvláštna nepochopiteľná ľútosť. Ako keby bola videla peknú rybičku trepotať sa v sieti.

— Na sobáš nám príď určito! — povedala Magda pri lúčení.

Eva sa pozerala za nimi. — Pekný pár, — pomyslela si, ale nezávidela im ani troška.

— Nuž či toto je láska? — hútala. — Nie, to nemôže byť láska. Ale potom čo je toto?

Zrazu pocítila oproti životu strach, ktorý postaví pred nás takéto hádanky...

O týždeň bol sobáš. Magda v bielych, hodvábnych šatách, so závojom a s venčekom na hlave, ako víťazná kráľovná vtiahla do kostola. Ani najmenšiu dojatosť nebolo na nej vidieť. Eva utiahla sa za jeden stĺp. Blízko nej stáli dvaja mladíci a potichu sa rozprávali:

— Úbohý chlapec, ten ale pekne skočil do toho!

— Keby vedel, koľko som sa nabozkával s jeho nevestou!

— Aj s tebou? Kedysi aj so mnou bola zadobre. Ale ja som sa nechytil na jej udicu. Odplával som včas.

— Ozaj, kde len chytila túto úbohú obeť?

— V lete sa soznámili na Balatone. Vieš, on je ešte gavalier z minulého storočia, ktorému mohli nahovoriť, že dievča vovliekol do rečí a že si ju teraz musí vziať.

— Naivná duša! Ako keby sa dnešné dievčatá veľa staraly o to, keď ich vovlečú do rečí. Možno sú aj na to pyšné.

— Keď to berieme od základu, je smutné, že takéto sú všetky dnešné dievčatá. Keby človekovi predsa len prišlo na um oženiť sa, ozaj, kde má potom hľadať skutočne čisté dievča?

— Nuž takého dievčaťa dnes veru veľmi ani niet. Vidíš tam vľavo to pekné dievča s venčekom, tú blondínku? Taká je ako anjel, pravda? A predsa, aj o tej by som ti mohol veľa rozprávať...

Eva nepočúvala ďalej tento rozhovor. Ticho prešla okolo hovoriacich a za chrbtami všetkých, v malej bočnej kaplnke padla na kolená pred oltárom. Tvár jej horela od hanby a hnev bezmocnosti jej vohnal do očú slzy. Nuž takíto sú mužskí? Dvoria, lichotia, vábia, a potom takto posudzujú?! A dievčatá! Magde podobné ľahkomyseľné dievčatá! Pre ne trpia čisté a nevinné! Pre ne vravia o dievčatách, že „všetky" sú takéto! Ich zlá povesť je hanbou nás všetky! A my nemôžeme urobiť nič proti nim.

Nič?!

V Evinom svedomí s výčitkou zobudila sa otázka: Nič?!

Svätá Agnesa, Agáta, Lucia a ostatné svoje životy obetovaly za svoju čistotu v prostredí celkom pohanského sveta. No nie nadarmo! Z pohanskej zeme, skropenej ich krvou, vyrástlo nové, čisté, mravné kresťanské pokolenie. Či azda príklad dievčat dnešnej doby, dievčat čistých duší a nevinných, bez stopy by sa stratil v modernom pohan-

stve? Nemôže sa aj z tohto vyvinúť nové, čisté, mravné kresťanské pokolenie.

Eva pozdvihla svoje oči na oltár a ruky pritisnúc na srdce, sväto sľúbila:

— Pane môj, Bože môj, sľubujem ti, že môj prvý bozk nedostane iný, len ten, ktorého si mi určil za druha celého života. Panenská Matička moja, prosím ťa, pomôž mi chrániť si čistotu!

Nielen s peri ľudí zaznieva pôvabné volanie: „Daj mi svoje srdce!" Niekedy sám Boh prehovorí takto k svojim vyvoleným. Niekedy. Lebo vyvolených je vždy málo.

Svet sa začuduje, keď v očiach nejedného mladíka, nejedného dievčaťa uzrie zvláštne ligotanie, v ktorom neodzrkadľuje sa nič svetského, pozemského, ale v čom žije len obraz Večného. „Rojko!" — vyslovia nad ním výrok a usilujú sa ho priviesť k rozumu. K zemi prikutými myšlienkami a citmi ho poľutujú, lebo nevedia pochopiť odrieknutie sa od radostí života. A podobne aj tí, ktorí v živote poznajú skôr len bolesť, povedia na neho, že je zbabelý, že chce ujsť ťažkostiam života.

Vyvolený však nestará sa o reči ľudí, ale ide svojou cestou neohrozene ďalej. Vie, čo tam nechá a čomu ide v ústrety. Neľutuje zanechať nič a nebojí sa toho, pred čím stojí, lebo dôveruje tomu, kto ho volá.

Aj Evinho staršieho brata sprevádzaly cez seminárske roky obdiv a ľútosť, ba musel prejsť cez veľa prekážok, a vypočuť výstrahy a odhovárania so strany rodičov a pokrvných. Len Eva mu nikdy nezazlievala jeho rozhodnutie. Ona bola skôr hrdá na svojho staršieho brata. Vedela, že nie záujem, ale skutočná, úprimná túžba vedie ho k tomuto povolaniu. Veď už vo svojom detskom veku sníval o ňom. Keď vo veku desať-dvanásť rokov akosi vážne napodobňoval cirkevné obrady, Eva mu vždy s radosťou miništrovala. Neskoršie, cez roky, ktoré strávili ona v kláštore a on v seminári, súrodenci si síce troška odvykli jeden od druhého, ale veľké dievča a klerik sa znova našli. Veď ktože by bol mohol lepšie porozumieť a oceniť oduševnené a krásne plány na apoštolský život pripravujúceho sa mladíka, ako práve jeho za ideály oduševňujúca sa mladá sestra?

Takto priblížil sa deň prvej Imrichovej sv. omše. Srdcia naplnil pocit dojatia, ktoré bolo i radostné i smutné. No pomaly radosť opanovala všetkých. V tento krásny deň aj dosiaľ odporujúci rodičia cítili, že svätá a krásna je tá cesta, na ktorú vstúpil ich syn, a s veľkou radosťou sklonili hlavy za požehnania novokňaza.

Na primíciách a na spoločnom obede na druhý deň bola aj Mária, Evina najväčšia priateľka. Obidve mladé dievčatá popoludní utiahly sa do Evinej izby a pod účinkom prežitých, dušu prenikajúcich dojmov hovorily o budúcnosti.

— Dúfam, že onedlho aj predo mnou sa otvorí brána kláštora, — povedala Mária. — Odporovanie sa už zlomilo. Svolenie, pravda, ešte preťahujú a odkladajú, ale cítim, že aj to sa už približuje. A potom . . .

— Potom? — zopakovala Eva vo forme otázky.

— Sursum corda! — odpovedala Mária s ligotajúcimi sa očami. — Ak Pán Boh pomôže, potom cesta vedie hore.

— Cítiš len radosť a nič iného? — spýtala sa Eva.

— No, aj malú úzkosť, — priznala sa Mária.

— Bojíš sa, že predsa len ťažko bude nechať tu všetko?

— Oj, nie, — smiala sa Mária. — Skôr toho sa obávam, že sa neosvedčím a že ma vylúčia z noviciátu. Ani predstaviť si neviem, čo by som potom robila.

— Čo? Nuž to, čo my ostatné. Ostala by si pekne vonku vo svete, pracovala by si, apoštolovala, ba, — kto vie, — možno by si sa aj vydala.

— Bože chráň! — zhrozila sa Mária. — Vieš, — pokračovala potom, — teraz, keď som toľký čas musela žiť tu vonku, ešte lepšie cítim, nakoľko nepatrím do sveta.

— Ale nerozprávaj! Každý človek zdravého rozumu patrí do sveta. A ty máš svoj rozum naozaj na mieste.

Mária sa zamyslela a len po kratšom mlčaní pokračovala:

— Nemyslím to tak, že by som nevedela obstáť vo svete, ale tak, že mne netreba sveta. Tu vonku naozaj trpím pre tú prázdnotu, pretvárku, bezduchovnosť, ktoré ľudia pokladajú za hodnoty. Čušala som, často som sledo-

vala rozhovory, čakala som, aby niečo dali aj mne, ale skoro vždy v mnohých slovách ani za celé popoludnie nenašla som hodnotný obsah. Potom som sa zahľadela na ľudí, pobehujúcich za svojimi drobnými — malinkými starosťami, ako robili životnú otázku z vecí všeobecne bezvýznamných, ba aj z vecí, ktoré v podstate boly bezvýznamné i pre nich samých. Videla som ženy, ktoré majetky alebo aspoň hmotný výsledok svojej životnej práce vydávajú na vonkajšiu krásu, a naproti tomu na dušu myslia málo, — trošku alebo vôbec nie.

— Taký čudný, divý shon panuje tu vonku, za niečim, čo nikto nevie pomenovať a čo nikdy nikto nedosiahne. Každý sa náhli niekam. Za prácou najmenej. Radšej do divadla, na žúr, na bridž partie, na schôdzky, a kto by vedel vymenovať, kam ešte. Nikto sa neodváži ostať so svojou dušou ticho, sám. Ľudia sa ničoho nehrozia natoľko, ako vlastnej spoločnosti. Od známych, od svojich družiek nepočujem iné, len toto: „Poď sem, poď ta." Ani mi neveríš, nakoľko ma unavuje táto prázdna a na mnohé strany ťahajúca naničhodnosť. Neznesiem tento život. Ja hľadám krajinu Boha, ale tu vonku nenachádzam ju nikde. Ako keby zo všetkého a zo všetkých ozývalo sa ku mne slovo Pána Ježiša *„Moje kráľovstvo nie je z tohto sveta."* Nie, v tomto svete ja neviem, ale ani nechcem žiť!

— Ja nie takto vidím život, — povedala Eva. — Niekedy prestraší ma na chvíľku, ale zato mám ho rada a s radosťou idem naproti nemu. Veď toľko krásneho vie dať! Neviem, kde a kade si mohla chodiť, že si všade našla len bezcenné, podlé a zlé. Ja som sa už stretla aj s ľuďmi obsažnými, vážnymi, hodnotnými, ktorí hľadajú a užívajú opravdivé krásy života. S družkami-kongreganistkami často zadržiavame vážne, obsažené rozhovory o literatúre, umení, o práci a o iných otázkach moderného života a usilujeme sa vniesť do všetkého svoje Boha hľadajúce duše. Väčšina z nás sa ešte učí, ale nájdu sa aj také, ktoré už majú svoje postavenie, slovom — pracujeme všetky. Máme rady prácu a vytyčujeme si pred seba pekné, hodnotné

ciele. Ba vo voľnom čase nepoháňame to neznáme niečo, o čom si ty hovorila, ale odpočívame s čistým, zdravým pobavením. Ja s mojej strany dosť času trávim aj sama a, — chvála Bohu, — môžem ti povedať, že sa nikdy nenudím. A viem, že aj mnohí iní robia takto.

— Milá Mária, posudzuješ svet jednostranne, keď v ňom vidíš len zlé a dobré nie. Kto úprimne hľadá Boha, ten ho môže nájsť aj tu vonku. Práve teraz dvíha sa vnútorný náboženský život svetských ľudí. Nevšimla si si, že jeden druhého striedajúc v dlhých radoch každodenne kľačia v kostoloch pred mrežkami a prijímajú? A čoraz je viacej tých, ktorí sa hlásia na svetské apoštolovanie. Je pravda, že sa stáva veľa ľahkomyseľností, nemravností a zlomyseľností. Ale keby sa všetka túžba po dobre, čistote a dokonalosti utiahla do kláštora, kto by privádzal potom na dobrú cestu zblúdilých, kto by učil nevedomých a kto by chytil za ruku slabých a nerozhodných? Uver mi, Mária, aj tu vonku potrebné sú povolané duše. Ich práca a príklad sú tým kvasom, ktorý pomaly poprechodí a pretvorí celý svet.

— V tom máš pravdu. Ale ja sa predsa len obávam o dobrých ľudí, ktorí žijú vo svete. Aj o teba sa obávam, Eva. Lebo kvasom je aj skazený duch moderného života. Aj ten poprechodí a pretvorí svet. A zlých je viac, lepšie držia spolu, a pomáha im k zlému vždy s väčšou pohotovosťou sa kloniaca povaha. Či nie je to priveľká sebadôvera, keď veríme samým sebe, že smelo si môžeme vykračovať v tomto svetle, ktorý je preplnený nákazlivými a chorobnými bacilami, lebo sme imúnni? Koľko duševne čistých kláštorných chovaniek zahynulo už vonku duševne!

— Ale vec môžeme aj obrátiť, — odpovedala Eva. — Ešte nikdy si nepočula o kňazovi, mnichovi, mníške, ktorá stratila seba samú, pokoj svojej duše a svoju čistotu? Veď kto vie, keby bol ostal vo svete, možno by bol žil život beznáročný, jednoduchý, nie práve dokonalý, ale aspoň mravný a poctivý!

Mária práve začala protirečiť, keď Imrich, primiciant,

vkročil k nim dnu. Eva predložila mu predmet debaty a spýtala sa:

— Nuž, teraz rozhodni ty, ktorá z nás má pravdu?

— So svojho hľadiska máte pravdu obidve, — odpovedal Imrich. — K dohode nedošly ste preto, lebo z debaty vynechaly ste najdôležitejšiu, rozhodujúcu otázku: *povolanie*. Ty, sestrička, máš plnú pravdu, keď si žiadaš byť podľa božieho želania pekným, čistým kvasom života v tomto skazenom svete. Lebo toto je tvojím povolaním. Ale pravdu má aj Mária, keď chce ísť do kláštora, lebo Boh ju ta volá očividome. Ľudské povahy sú rozdielne. A aj Boh inou a inou cestou vedie každú dušu. Možno, že ty by si zablúdila na Máriinej ceste a možno ona zas tvojou cestou by nevedela dôjsť k cieľu. Neslobodno nám vidieť veci iných s nášho hľadiska a cez naše vlastné city. A nikdy nechcime naše vlastné okuliare nanútiť iným, lebo nevieme, či oči toho druhého nie sú celkom iné.

— Boh každému dá nejaké povolanie. Jeho volajúce slovo ozve sa v každej duši. Niekedy na ceste okolností alebo na ceste takzvaných náhod udelí, vyznačí smer, inokedy ozve sa priamo v duši. Úlohou človeka je len to, aby vypočul pozývajúce slovo a aby ho nasledoval. Nemudrujme, neznepokojujme sa, nebuďme netrpezliví a nechcime predísť plány Boha. Modlime sa každodenne, aby sme spoznali a s pohotovým srdcom plnili jeho vôľu, spokojne končime svoje denné povinnosti a ostatné odporúčajme Prozreteľnosti. Nesmieme ani vtedy zúfať, keď sme poznali cieľ, ale k jeho nasledovaniu stavajú sa prekážky. Keď nastane čas, každá prekážka ustúpi s cesty a my budeme môcť ísť za jeho volaním.

— A jednako, či Máriina bojazlivosť pred svetským životom nie je prehnaná?

— Nielen prehnané, ale rozhodne i nemiestne by bolo, keby Mária ušla po ťažkých skúsenostiach a pred utrpeniami, sklamaniami. Bojazlivosť, pochádzajúca zo životných ťažkostí, nie je ešte povolaním. Ale s Máriou stalo sa práve to opačné. Ona dosiaľ mala účasť len na samom dobrom.

Aby jej z hlavy vyhnali kláštornú myšlienku, vodili ju z jednej zábavy do druhej, z jedného zaneprázdnenia do druhého, priamo navalili na ňu radosti svetského života, vnucovali jej city ďaleké a cudzie jej citovému svetu. Mária nie je prvá, ktorú takto skusujú odviesť od úmyslu. A obyčajne na tejto ceste vypŕchne tá nezrelá, sentimentálna túžba, ktorá mnohé dievčatá tiahne do kláštora, ale ktorá s povolaním nemá nič spoločného. Ale opravdivé povolanie postaví, obráti sa proti prekážkam a v boji len zosilnie. Keď pritom vpadne do čiastočnej prehnanosti a vo všetkom, čo jej v ceste stojí, vidí len nepriateľa, to je pochopiteľné a vôbec nie nebezpečné. To prestane hneď, len čo dosiahne svojho cieľa a môže nasledovať povolanie, ktoré vyplňa dušu.

— Čo myslíš, — obrátila sa teraz Eva k bratovi, — ešte aj mňa môže schytiť túžba po kláštornom živote a povolaní?

Mladý kňaz sa usmial:

— Sestrička, nelám si na tom hlavu. Nateraz nemáš tej žiadosti, o tom ťa môžem presvedčiť. A budúcnosť je v rukách božích. Božie plány nepozná nikto. A neskoré naplnenia nie sú ojedinelé. V dejinách kláštorov sú na to neobyčajné a krásne príklady. Ale nikdy sa nesmieš sílíť do niečoho blúznením alebo mudrovaním, do nijakého citu, či je už reč o kláštornom povolaní, o láske alebo nenávisti.

— Aj toto je možné? — spýtala sa Eva.

— A nakoľko ešte! Nejedna kniha, nejeden rozhovor alebo iný hlbšie pôsobiaci zážitok často vzbudí v nás takú náladu, ktorú cítime ako rozhodujúci, osud určujúci pocit a naozaj môže sa stať, že sa na také niečo zmení, keď ho kŕmime stále novým a novým blúznením. Keď sa naproti tomu nezaoberáme tým, ba niekam inam prenesieme svoju pozornosť, čoskoro pominie.

— No, a je to chyba, keď sa človek dostane do moci jedného pekného a veľkého pocitu, čo i s takouto vyumelkovanou stravou?

— Nebezpečné je nechať zosilnieť taký pocit, o ktorého

pravosti nie sme presvedčení. Povedzme, že oči niektorého dievčaťa zahľadia sa na niektorého muža. Zdá sa jej byť pekným, milým, príjemným a múdrym človekom, ale nič iného o ňom nevie. A môže vyjsť navonok, že je ľahkomyseľný, zadlžený, pijan, kartár, možno i chorý, alebo aj to je možné, že je zasnúbený, ba azda i ženatý. Ak sa dievča prv bez rozmyslenia odovzdalo svojmu prvému pocitu, tento ho za krátky čas tak môže omotať, že potom už darmo príde zdravý rozum, výstražná rada, ba aj zákaz; hlavou oborí sa do steny a povie: „Bez neho nemôžem žiť!" Ale keď včas udusí počiatočné cítenie a nezaoberá sa ním zatiaľ, kým nevidí, že to môže, že je to prípustné, potom práve tak rýchlo a ľahko zabudne na všetko. Práve tak sa môže stať aj to, že niektorá chovanka kláštora z lásky k niektorej mníške, len preto, aby s ňou mohla byť alebo prípadne pod nejakým iným náladovým dojmom, vhĺbi sa do myšlienky kláštorného povolania, nepreskúša svoje city, možno aj vstúpi do kláštora a len v noviciáte spozná, že sa mýlila, že jej pocity neboly pravé. A z takéhoto niečoho môže povstať mnoho trpkostí, ba často aj celkom zničený život.

— Ako dobre je tebe, — povedala Eva, — že si už prešiel cez toto všetko a že teraz môžeš už žiť len svojmu povolaniu!

— Že som už za tým všetkým? To sa veľmi mýliš. Povolanie možno aj stratiť. A v tomto ohľade neslobodno podceniť Máriine obavy. Pravda, Boh povolanie dá nám bez našich zásluh, zadarmo, čisto zo svojej milostivej lásky, ale my sami musíme si dať pozor naň. A beda tomu, kto ho stratí, lebo s ním stratí aj spokojnosť a mier svojej duše. Pán Ježiš nie bez dôvodu včlenil do svojej modlitby toto: „*A neuvoď nás do pokušenia!*" Sestrička, od dneška do svojho programu môžeš zaradiť aj to, že osve s touto myšlienkou budeš sa modliť za mňa, za mojich oltárnych spolubratov, za mníchov a za mníšky.

— Toto je ozaj pekná myšlienka. Aj to spravíme, však, Mária? — povedala Eva oduševneno.

— Hej, odpovedala Mária, — z jedného zástupcu každého odvetvia utvoríme si taký *modlitbový trojspolok*, v ktorom svetský, kňazský a kláštorný člen budú sa spoločne modlievať jeden za druhého, aby každý verne plnil povolanie, na ktoré si ho Boh vyvolil.

Často sa stane, že sa nám do ušú zahniezdi istá melódia a ani po dňoch nevieme sa jej zbaviť. Sprevádza nás, prenasleduje celý deň. Zavše sa zbadáme, že ju znova a znova hudieme.

Takto sprevádzala, prenasledovala aj Evu odo dňa primicií myšlienka, že hútaním, mudrovaním nesmieme privolať nijaký cit. Toto napomenutie čiastočne dotklo sa aj jej srdca. Ale ešte väčšmi jej srdce zasiahol príklad, ktorý k nemu jej brat pripojil vo forme vysvetlenia. Veď to bol priamo jej prípad. I upodozrievala ho, že vycítil vec a že ju do reči vtiahol úmyselne. Ale neodvážila sa ho spýtať. A ak to jednako len bola iba náhoda! Načo potom prezradiť svoje tajomstvo?

Tajomstvo? Eva sa zľakla tohto slova. Ale pritom sa mu aj tešila.

Zľakla sa, lebo vycítila, že to, čo vo svojom srdci schováva ako tajomstvo, možno nie je celkom miestna a múdra vec. Veď keby tomu rozum neprotirečil, vtedy možno už dávno by to nebolo tajomstvom.

No, i tešila sa tomu. Tak, ako každé dievčenské srdce šťastne stráži tie milé spomienky, o ktorých vedia len dvaja: ona a ON!

Menoval sa Karol. Pravda, mal aj priezvisko, ale to je vedľajšie. To nemožno vysloviť maznavo. Dobré je nanajvýš na to, že človek skúsi napísať ho na kúsok papiera a hákmi-bákmi urobí ho nečitateľným, pripojac k nemu malinkú koncovku: „ová". Eva N-ová. Zle to ani neznie! No, tým väčšmi príjemnejším zaneprázdnením je povrávať si v sebe: Karol, Karolko, prípadne: Karolko môj!

A obraz tohto Karola veru dosť často sa vynoril v Evinej obrazotvornosti. Myslela si, že niečo svojsky priťahujúceho je v jeho pohľadoch. A keď sa teplo a výrečne za-

hľadel do Eviných očí, dievča cítilo sa tak, že by ho vedela nasledovať aj na koniec sveta. Nebol už mladým človekom. Už mal na pleciach vyše troch krížikov. Ale to ho robilo ešte príťažlivejším. Srdcia mladých dievčat často schytí tá prevážna istota, ktorou mužskí tohto veku vedia tak narábať. V tomto pocite je niečo z toho blúznenia, ktorým dievčenské chovanky hľadia na niektorého svojho profesora, ktorým za ideál spravia si hrdinských milencov divadiel alebo niektorú oslavovanú postavu verejného života. V týchto blúzneniach prejavuje sa prirodzená povaha žien: túžba, aby sa mohla pozrieť na toho, koho miluje a aby sa mohla cítiť v ochraňujúcej sile jeho lásky, ktorá z neho vyžaruje.

Táto prastará, pudová ženská túžba už sama o sebe dáva to najavo, kým nadprirodzeným nesmyslom je myšlienka, aby duševný vzťah muža a ženy bol len kamarátstvom.

Ale táto túžba často odvádza aj nabok. Ani nehovoriac o tom, že mužné vystúpenie ešte bezpodmienečne neznačí mužnú povahu a duševnú silu, a ani dospelý mužný vek ešte nie je zárukou ochraňujúcej lásky, po ktorej dievčenské srdce túži. Mnohé nešťastné ženy namiesto nej dostaly panovačné tyranstvo, alebo aspoň pusté uzatvárajúce sa nepochopenie.

Ale ktože mysli na niečo také, keď mu srdce schytí jeden pohľad a milé, teplé, lichotivé slová zaznievajú mu v ušiach? A, ozaj, ktože sa vtedy stará o to, že vlastne kto a čo je ten muž, aký je jeho život, svetonázor, myslenie a či rodine vie zabezpečiť hmotné živobytie?

Aj Eva iba toľko vedela o svojom Karolovi, že nevie dlhšie vydržať v jednom postavení (podľa jeho vlastného tvrdenia, pravda, pre príčiny, stojace mimo neho), teraz je práve zamestnancom akéhosi súkromného podniku, kde hrozí nebezpečenstvo zmenšenia počtu zamestnancov, ale ináč je to človek s umeleckými sklonmi, ktorý sa oduševňuje za hudbu, pekne hrá na husliach, niekedy aj píše do

časopisov, je povahy dobrosrdečnej, bohémskej, a spoločnosť má veľmi rád.

Čudné, ako často a nakoľko vie vážne dievčatá omámiť takýto nespokojný duch. Eva ani nezbadala, že v skutočnosti stojí pred ňou druhé, ale mužské vydanie jej niekdajšej priateľky Magdy. Cítila len to, že je dobré byť v blízkosti tohto muža. A lichotilo jej márnomyseľnosti, že tento zaujímavý človek sa ňou tak mnoho zaoberá, ba zjavne prejavuje vážny záujem o ňu.

Eva po letovaní so svojimi sišla sa s niekoľkými rodinami tých, s ktorými spolu trávili leto. V jednej takejto rodine spoznala sa s Karolom, s ktorým sa neskôr častejšie stretávala. V poslednom čase sa stalo, že mužský odprevadil vracajúcich sa domov, a keď sa im podarilo predísť ostatných, zavesil svoju ruku do Evinho ramena.

— Ó, tieto nepekné rukavičky! — pošepkal jej raz. A pri najbližšej príležitosti Eva si na ľavú ruku už nenatiahla rukavičku. Prečo? Z koketnosti? Nie. Tejto v nej vôbec nebolo. Len dobre jej padlo vyhľadávať vôľu mužského. Aj sama akosi s radosťou nechávala spočívať svoju ruku v jeho. A prišiel jej na um Juraj. Len toľký cit by bolo treba, koľký ju viaže k tomuto človekovi, a iste by nebola váhala stať sa jeho ženou. Ale čo je toto? Láska? Eva zľakla sa tejto myšlienky. Čo u Juraja sľubovalo posmeľujúcu budúcnosť a šťastný, spokojný život, z toho všetkého nenašla tu nič. Či k životnému šťastiu stačí, keď naša ruka s radostným pocitom spočíva v ruke niekoho?

Ako ťažko je dievčenskému srdcu vyznať sa v labyrinte vlastných citov!

Ale Eva nielen cítila, ale aj rozmýšľala. Zasnila sa do nejedného náladového obrazu, ktorý jej obrazotvornosť priniesla do duše, ale pritom niekedy zamyslela sa aj nad tým, čo vlastne je prameňom tejto príťažlivosti. A zhrozila sa výsledku. Lebo zistila len samé vonkajšie, povrchné sily. Na druhej strane jej pamäť uskladnila aj niekoľko chvíľkových snímkov, ktoré ukazovaly niečo aj z druhej polovice dvojitej tváre. Raz ho videla hrať karty, ako s ha-

zardnou ľahkomyseľnosťou rozhadzoval peniaze, kým Eva vedela, že nemá mnoho peňazí. Niekedy aj účinok liehovín ukázal kus z neho. Nie práve nepríjemný, ale akýsi cudzí. A raz do Evinho srdca vrezal sa pohľad, ktorý dobre poznala, ale ktorý teraz opätoval pohľad istej krásnej ženy. Inokedy v električke tvrdým pohybom odtisol niekoho preto, aby jej urobil miesto. A Eva z tohto náhleho pohybu vycítila, že tento človek nie je len zdvorilý a jemný, ale že vie byť aj drsný a násilný.

— Čo ja vlastne poznám z tohto človeka? — spýtal sa vtedy Evy jej rozum.

— Ale mám ho rada! — odpovedalo srdce.

Triezlivejšie myšlienky hlásily sa zväčša len hmlisto, zmäteno, ako tratiace sa duševné obrazy na filmovom plátne. A predstavivosť vždy náhle natiahla pred ne farbisté, príťažlivé obrazy snenia. Ale od Imrichových slov duševné obrazy zosilnely a Eva bezradne stála medzi rozumom a srdcom. Veď je pravda, rozhodnutie nie je súrne dotiaľ, kým ju Karol nepožiada o ruku, ale ak jej brat predsa len má pravdu, a potom už môže byť aj neskoro!? Lebo nemohla zatajovať sama sebe, že cit, ktorý ju ťahá k mladému človeku, stupňuje sa so dňa na deň. Čo bude, keď raz vysvitne, že nemôže byť jeho ženou a on sa jej už potom nebude vedieť zrieknuť? Dnes ešte možno... možno?!... vedela by rozkázať svojim citom.

Čím viac nad tým premýšľala, tým väčšmi cítila, že už jej ťažko príde myšlienka zrieknutia sa.

Vo svojej bezradnosti znovu prišla k tete Janke, ktorá ju v lete tak uspokojila. Odvtedy stretla sa s ňou častejšie, ba niekedy ju aj vyhľadala. Potrebovala ju. Veď niekde musela hľadať rozlúštenie svojich dievčenských problémov.

Teta Janka prijala ju s láskou. Poznala aj toho muža, nuž nebolo jej ťažko určovať smer v tejto otázke.

— Nepatrí on k tebe, — rozhodne vyslovila svoju mienku. — Je to schopný, ale nespoľahlivý a ľahkomyseľný človek, náklonný k výstrednostiam. Ani napriek tomu, že už dosiahol mužný vek, nevedel dosiaľ uviesť do riadnych

koľají ani svoj vlastný život, nuž ako by sa mohol podujať vziať na seba starosti o rodinu? A jeho minulosť veru vôbec nie je zárukou vernosti.

— Ale máme sa radi, — povedala Eva. — Či nie je to to najhlavnejšie?

— Láska sama o sebe nie je dosť pre šťastné manželstvo, — odpovedala teta Janka. — Nech je aj akákoľvek silná, časom, obyčajne dosť chytro, pominie. Je to *grécky oheň*. Chvíľu je krásny, horí malebnými plameňmi, ale čoskoro vyhasne a neostane z neho nič, len dym a dusivý plyn. A dvaja ľudia, ktorí jeden druhého v žiarení malebného lesku videli tak omamne krásnymi, v bežnom, každodennom osvetlení cudzo hľadia jeden na druhého. Nepočula si ešte o zamilovaných, ktorí sa neskôr rozišli s nenávisťou?

Eva sa zamyslela:

— V lete, keď bola reč o Jurkovi, povedali ste mi, a aj ja som to tak cítila, že sa neslobodno vydať bez citu. A hľa, teraz, keď ten cit je vo mne a je vzájomný, predsa sa utajuje vo mne akási tajomná obava a vy toto manželstvo považujete za skutočne nebezpečné. Nuž, či aj to je chyba, keď chybuje láska, a chyba je aj to, keď láska je?

— Počkaj len, dievčatko! Už vidím, že túto otázku musím s tebou dôkladnejšie prebrať. Ty si múdre i učené dievča, nuž vieš, že v ľuďoch bojuje dvojaká prirodzenosť. Jedna podradná, pudová, citová a jedna vyššej hodnoty, rozumná prirodzenosť. Človek hmotný a človek duševný. Ten prvý hľadá to, čo je telesné, čo je skaziteľné a pominuteľné, ten druhý zas vie sa povzniesť a prejsť i ponad toto všetko a borí sa smerom k nadprirodzenému, len dušou pochopiteľnému svetu. Šťastný, spokojný, harmonický život môže byť len ten, v ktorom spodná, citová prirodzenosť síce dostane, čo bezpodmienečne potrebuje, ale zato vždy ostane sluhom, podriadeným panujúcej duši.

— Naproti tomu v tom cite, ktorý nazývame láskou, panujúcou je práve tá podradná, citová prirodzenosť. Zaľúbený človek chce druhého vidieť, počuť, túži dotýkať sa

ho, v jeho blízkosti síce zachváti ho omamujúci pocit, ale dušu do tejto túžby nie je vôbec nič. Alebo — čo myslíš, koľkú účasť má duša v tom, keď sa na prvý pohľad zaľúbime do niekoho bez toho, žeby sme ho poznali? A či ten, kto skutočne dušou miluje, môže do hriechu zvábiť toho, koho ľúbi? A či duša má niečo do tej príťažlivosti, ktorá vie k sebe pripútať niekoho bez toho, že by si vedel zaistiť každodenný chlieb? Hľa, vidíš, zaľúbený človek odhodlaný je na všetko, lebo je egoistický, a hľadá len svoje vlastné uspokojenie. Predmetom jeho lásky a túžob je len telo. Ale krása tela a všetko to, čo príťažlivého môže byť na ňom, je pominuteľné. Pominuteľná je teda i k nemu viažuca sa láska. Toto je vysvetlenie toho, že zaľúbený muž — a tak i žena — môže si zhnusiť svoju lásku, keď mu ona ochorie, ošpatnie alebo aspoň stratí zo svojej niekdajšej krásy, slovom, keď nie je viac taká, aká bola vtedy, keď sa zaľúbil. Ale s takouto citovou láskou prihodí sa aj to, že jej predmet sa prípadne ani nezmení, ale zovšednie, zunuje sa. Toto je pochopiteľné, lebo dušu, naplnenú túžbou po nadprirodzenosti, nemôže uspokojiť po stupeň pominuteľnosti. Zovšednenie už mnohým vypínajúcim sa a veľkým láskam vykopalo hrob.

— Ale je aj iná láska. Láska tej vyššej ľudskej bytnosti. Táto vyviera z hĺbky duše a v druhom človekovi miluje to, čo v ňom nie je pominuteľné, ale večné. Miluje dušu s jej dobrotou, čistotou, ideálmi, nadšením, úsilím, slovom ľúbi v nej čiastočku božej krásy i dokonalosti. Nezunuje ju nikdy, lebo nikdy nemôže plne spoznať hĺbky duše, vždy nájde v nej niečo nového, niečo rastúceho a krásnejúceho, v čom sa môže tešiť a z čoho môže čerpať. Ale keď čerpá, pritom aj dáva, lebo veď milujúce sa duše doplňujú jedna druhú a skutočne len vtedy sa cítia byť plne celými, keď sú spolu obidve. Každá duša z tých dvoch milujúcich sa duší je polovičkou ich jednej duše.

— Ale šťastné manželstvo môže byť len to, v ktorom je tak podradná, ako aj vyššia láska. Obidvom tak sa treba pospájať, ako duša vplynie do tela.

— Prvá bez druhej je iba citovou láskou, a nech je akákoľvek silná i veľká, duši nie je viac, ako iné citové prejavy života, ako napríklad hlad alebo smäd, ktoré po ukojení pominú na kratší-dlhší čas, potom sa znova vrátia a svoj predmet menia podľa nálady. Pojem vernosti týka sa len duše, telo nepozná vernosť.

— Práve tak tá druhá láska bez prvej je skôr priateľský cit, ktorý sám osebe v manželstve ešte nepostačuje. Lebo k stálemu a intímnemu spolunažívaniu, ktoré manželstvo vyžaduje, potrebný je aj súhlas citov. No, veď ty to poznáš už aj z vlastných skúseností. Človek s niekým môže byť vo veľmi dobrom priateľstve, môže ho mať aj úprimne rád, ale nezatúži ani po jeho bozku, ba cítil by pri ňom odpor.

— Boh manželstvo neurčil len pre telo, ale tiež nie len pre dušu, ale pre celého človeka. Manželstvo je životné spojenie dvoch tiel a dvoch duší, a práve preto musí ono trvať dotiaľ, kým sa duša neodlúči od tela.

— Nuž, rozumieš už teraz, čo ti chýbalo v lete a čo ti chýba teraz?

— Rozumiem, — vážne odpovedala Eva. — Ale časom nemohly by sa naše duše prispôsobiť jedna druhej? Pravda, dnes ešte len veľmi málo poznáme jeden druhého, ale azda neskoršie... Keby som aspoň to vedela, či je nábožný?

Teta Janka pozrela sa na ňu vyjaveno:

— Nuž či po toľkých stretnutiach nevieš ešte ani to?

— Hanbila som sa rozprávať s ním o niečom takom, — priznala sa Eva. — Bála som sa, že sa mi vysmeje.

— Ale, Evka moja, ako si ty predstavuješ to prispôsobenie sa? Ako si predstavuješ život po boku takého muža, s ktorým sa ani len porozprávať neodvážiš o najvnútornejšej podstate svoje duše? Koľko ráz si sa mi požalovala, že nemáš nikoho, pred kým by si úprimne mohla rozprestrieť svoju dušu a pred kým nezahaleno by si sa mohla ukazovať taká, aká si! A predsa teraz vedome by si chcela za-

clonit svoju dušu a k tomu ešte na celý život? Lebo presúzvuk duší toto je naozaj beznádejný začiatok.

— *René Bazin,* nedávno zomrelý francúzsky katolícky spisovateľ, v jednom svojom románe pozastavuje sa nad tým, že ľudia všeobecne neprimeraným manželstvom ači mesalianciou nazývajú to, keď je rozdiel v rokoch, v majetku alebo vo vzdelaní, a naproti tomu nestarajú sa o nekonečnú vzdialenosť, ktorá je medzi dvoma dušami, *pre ktorú sa nikdy nemožno sblížiť,* totiž — nehovorí sa o duševnej mesaliancii.

— Pozri, a toto manželstvo, na ktoré ty teraz myslíš, bolo by skutočne duševnou mesalianciou.

Eva sa so zaslzenými očami, prosebne obrátila k tete Janke:

— Ale čo mám robiť? Ako sa mám zbaviť tohto citu, ktorý mi natoľko naplňuje srdce? Myslela som už na to, že poprosím Boha, aby odňal odo mňa túto príchylnosť; ak je to jeho vôľa, nech ho vo mne ukončí tak, ako môže ukončiť chorobu. Ale . . . — a Eva sklonila hlávku na plece tety Janky a smutne vravela, — neodvážim sa prosiť Boha o to, lebo ak to predsa len vykoná. A milovať je tak dobre! Ja som teraz spoznala tento cit, takže si neviem predstaviť život bez lásky.

Teta Janka s láskou objala Evu:

— Rozumiem ti, drahá. Viem, ťažko je za to ešte aj modliť sa. A preto radšej odovzdaj sa do vôle božej a modlievaj sa toto: „Bože, staň sa tak, ako ty chceš!" A o ostatné sa nestaraj. Na uspokojenie ti opakujem to, čo som ti v lete povedala v spojitosti s Jurajom: prvá láska zriedkakedy je aj poslednou láskou. Toto mi možno teraz neveríš, ale život to už často, neraz potvrdil. Ty teraz stojíš pred skúškami. Nuž, nestaraj sa o nič iného. Tvrdo pracuj, medzitým týždenne niekoľko ráz zájdi do plavárne a tam v čerstvej vode nech pracujú tvoje mladé svaly. A čo je najhlavnejšie, nedožič si čas na snívanie a na hĺbanie. Všetko ostatné potom, uvidíš, príde už samo. Grécky oheň dohorí a ty znova

šťastne a slobodne budeš stáť v jarnej slnečnej žiare svojej mladosti.

Eva bola dievčaťom múdreho, zdravého rozumu a čistého srdca. Citové fantázie a túžby jej ešte nenakazily dušu a nezmäkčily jej silnú, zdravú vôľu. V Eve aj láska bola čistým citom, ku ktorému nepripájalo sa nič také, za čo by sa bola musela hanbiť pred Bohom. A preto prijala radu tety Janky a boj svojho srdca a rozumu smelo niesla na oltár Pána. I keď ju v srdci bolelo, poslušne sklonila hlavu pred Riaditeľom svojho osudu a modlila sa s vierou, s dôverou a s odovzdaním sa do vôle božej: Pane, staň sa tvoja vôľa!

Potom zašla domov a sústrediac celú svoju vôľu, dala sa do roboty.

Eva si myslela, že o jej románe nikto nevie. No, vedeli o ňom mnohí. Veď stretnutie dvoch sŕdc vždy sprevádzajú zvedavé pohľady a merajú ho predpoveďami striedavo kladnými i zápornými. Eva sa v skutočnosti ešte ani neprebudila na ten pocit, keď on už dosť dlho krúžil na jazyku známych. Neušiel on ani pozornosti rodičov, u ktorých vyvolal odôvodnenú obavu. Najviac mal obavu Evin otec, ktorý dvojnásobne pociťoval ťarchu rodičovskej zodpovednosti, lebo musel prevziať aj úlohu matky, ktorá vo svojej nervóznej precitlivelosti nezmohla sa na zdravý úsudok. A jednako, ako bezradne stoja otcovia pred srdcom vlastnej dcéry! A ako ťažko možno vtedy nahradiť pochopujúcu a spolucítiacu matku, ktorá by svojou ženskosťou všetko hladko vedela upraviť!

Evin otec ani sa neodvážil zamiešať sa bezprostredne do veci. I keď mal preveľmi rád svoju dcéru, ako aj ona jeho, jednako nemal v rukách kľúč, ktorým by vnikol do dôvery dcérinej otvorenej duše. Veď poriadok rodinného života vyžaduje, aby ten kľúč strážila matka. A preto otec nie touto cestou vnikol do veci. Svoju ruku nepovažoval za dosť jemnú na to, aby ňou mohol uzol pomaly rozmotať. Nuž dal sa do toho a uzol rozhodným pohybom rozťal napoly.

Porozprával sa s Karolom. Otvorene a mužne dal mu na vedomie, že srdce svojej dcéry neprepustí mu len na modernú hru lásky, na flirt. Karol hájil sa vážnosťou úmyslu, ale Evin otec dal mu vedieť, že ani jeho život, ani okolnosti nedávajú ani najmenšiu záruku k založeniu šťastného manželstva a že tu nie je reč o zákaze nepochopujúceho alebo tyranského otca, ale že tu ide o prekazenie manželstva, ktoré, ako možno predvídať, bolo by nešťastné. Karol, ktorý bol ľahkomyseľnej a nestálej povahy, ale

jednako len bol poctivým človekom, aj sám uznal, že jeho cit nie je dosť hlboký k tomu, aby vydržal cez celý život, a tak sľúbil Evinmu otcovi, že so svojej stránky odteraz ani verejne, ani tajne nebude vyhľadávať spoločnosť Evy. A o to, aby na stretnutie pri tom všetkom nebola príležitosť, postaral sa už otec.

Eva čoskoro zbadala, že sa počet návštev spoločností veľmi zmenšil. A k tomu miesta, kde sa s Karolom obyčajne schádzavala, z programu celkom vypadly. Upodozrievala, že tu nie je reč o náhode, ale že je to úmyselné. A keby nebola bývala ešte tým neskazeným dievčaťom čistej a zdravej duše, ktorého sa ešte nezmocnila sebapreceňujúca a životné skúsenosti starších podceňujúca sebadôvera modernej mládeže, možno by sa bola aj sprotivila tejto zmene. Možno aj ona by bola stúpila na cestu tých „rovnoprávnych" ači „emancipovaných" dievčat, ktoré v takýchto prípadoch samy chodia za nechodiacim mužom, a odhodiac všetku zdržanlivosť a ženskú hrdosť, samy navrhujú tajné stretnutia.

Ale Eva nepatrila do tábora takých dievčat. Ešte nikdy nesostúpila s rovnej cesty; jej poctivá, čistá bytosť ohradzovala sa proti tajným cestám. Vycítila, že to, čo obchádza otvorenosť a svetlo, už nemôže byť celkom dobré. Čo treba utajovať, v tom už je nejaká chyba. Na um jej prišiel sľub, složený za Magdinho sobáša, a vycítila aj to, že po stopách tajnostkárstva chodí príležitosť, ktorá číhá na čistotu. Ten účinok, ktorým na ňu pôsobil Karol, pripamätal jej pravdu, že nemožno sa sveriť vôli, ktorá je v sieti citov. Keď muž na jej jedno jediné slovo stiahol si rukavičku, aby svoju ruku mohol jej prenechať na hladkanie, kto vie, či by tak nepodal svoje pery na bozkanie, keby sa mu núkala príležitosť?! S hrôzou myslela na rozhovor, ktorý vypočula v kostole. Nie, ona nechce vo chvíľkových milkovaniach márniť svoju lásku, poklad, ktorý nám dal Boh k svätému spolunažívaniu. V skutočnosti ešte nič nestratila. Toto nútené rozídenie môže sa obrátiť aj vo výhodu ich lásky. Ak ju Karol naozaj miluje, vtedy práve pod dojmom tohto

rozídenia môže sa zmeniť a dokáže, že jeho úmysel je vážny, jeho vernosť vytrvalá a že svoj život po tomto všetkom chce si ináč zariadiť. Veď opravdivá láska robí divy! A ak nebude takto, vtedy... vtedy je naozaj lepšie rozísť sa už teraz.

Nebolo by tak veľa nešťastných manželstiev, keby si každé dievča takto premyslelo a rozvážilo dobré i zlé možnosti, keby svoje srdce podriadilo rozumu a poslušne odovzdajúc svoju vôľu do rúk božích, spokojne by sa sverilo božej Prozreteľnosti!

Niekoľko týždňov veru ťažký boj zúril medzi rozumom a srdcom. Eva sa často musela utiekať do kostola a tam prosiť posilu. Ale boj pomaly slabol. Vážna práca čím ďalej tým väčšmi vytisla hútanie, snívanie a fantáziu. Prijala radu tety Janky a chodievala do plavárne, kde plávanie občerstvilo jej telo a utužilo jej silu v odporovaní.

Keď sa blížil čas skúšok, už nič nemiatlo učenie. Čas a práca vykonaly svoje. A úspech nevystal.

Jej múdry a predvídavý otec potom vradil ju medzi účastníkov jednej väčšej letnej študijnej cesty. A čo ešte azda chybovalo do harmónie Evinej duše, to priniesla táto cesta. Jej smädiacej duši objavily sa nové krásy a poklady života. Umenie a veda. Historické pamiatky, umelecké poklady, zvyky cudzích národov a všetky tie nové dojmy, o ktoré sa obohatila, stupňovaly v nej záujem v hurúčkovitú túžbu po vede. Chcela všetko vidieť a vedieť. Bola neúnavná tak v opytovaní sa, ako aj v počúvaní. Dlho stávala pred niektorými umeleckými obrazmi, sochami alebo stavbami a nevedela sa nasýtiť ich krásou.

— Veru som nevedel, že vás umenie natoľko zaujíma! poznamenal jeden zo sprievodcov.

— Ani ja sama som to nevedela, — priznala sa Eva úprimne.

A odkiaľže by to aj bola mohla vedieť? Veď dosiaľ nemala príležitosť spoznať svoje náklonnosti. No, teraz otvorila a rozvinula sa jej duša a preplnila sa túžbou po pozna-

ní, vede a po kráse. Rozhodla sa, že keď sa vráti domov, bude sa vzdelávať aj mimo svojich školských štúdií.

Malý zimný románik v nej už sotva žil. O koľko ľahšou, úspešnejšou a správnejšou cestou bolo toto, ako azda spoločnosť, zábavy a zbytočné zabíjanie času! Toto neprinieslo len zabudnutie, ale aj nový životný obsah a túžbu po práci.

Takto letely dni a týždne ako sen. Eva znova bola doma. Ale teraz aj domov videl sa jej byť krajším. A aj v meste neustále objavovala nové krásy. Zastala na Reťazovom moste a obdivovala krásny obraz, ktorý sa pred ňou rozkladal. Na letnej ceste naučila sa vidieť očami dôkladnejšie a bohatnutie jej duše prejavovalo sa vo všetkom. S celkom novou životnou radosťou a chuťou do práce vykročila v ústrety roku práce, ktorý na ňu čakal.

Raz sa stretla s Karolom. Išiel oproti nej s akousi silne vymaľovanou, nápadne oblečenou i nápadne sa správajúcou „kráskou". Išli dôverne do seba zavesení. Keď prešiel popri Eve, lahodne zdvihol klobúk a ľahostajne na ňu pozrel. A ona cítila tiež iba cudzotu. Kam sa len podel jej vlaňajší veľký cit? A kam cit mužského? Teda skutočne len gréckym ohňom bolo to všetko? Naozaj, nepochopiteľným zdalo sa jej teraz, že toľko trpela pre tento cit. Odvtedy spoznala už oveľa hodnotnejších ľudí, a jednako sa do nich nezaľúbila. Teda čo sa to s ňou vtedy stalo? Prišiel jej na um výklad tety Janky o hmotnom a duševnom človekovi, o citovej a ideálnej láske. Len teraz pochopila celkom, čo počula vtedy. Teraz, keď aj sama jasne videla, že do toho jej vtedajšieho citu dušu nebolo vôbec nič. Čudným, nepochopiteľným spôsobom, bez jej vôle a vedomia, vkrádal sa jej do duše a ako zneužívateľ sadol si na trón jej srdca a osvojil si celú jej bytosť. Kto vie, koľkí padnú za obeť podobnému pudovému citu, a keď spozorujú, že sa mýlili, už je neskoro.

Vďačnosť zaliala Evino srdce oproti tým, ktorí prekazili zničenie jej života.

Vstúpila do kostola, kam cez štyri roky nosievala toľko

svojich drobných radostí i žiaľov, a poďakovala sa Bohu za tú silnú vieru a dôveru, za to čisté srdce a otužilú vôľu, ktorú si odtiaľ nosievala so sebou von do života a ktorá pomohla jej duši dostať sa cez prvé vzblknutie citov.

Keď sa vrátila domov, našla na stole dva listy. Boly to dva listy, aké často nás vedia voviesť do premýšľania svojou čudnou náhodnosťou a odkazujú nás Prozretelnosti. Jeden bol od Márie. Táto konečne dosiahla splnenie svojho cieľa. Dostala rodičovské povolanie na to, aby mohla vstúpiť do kláštora.

„Mnoho zápasov, mnoho ustávania stála ma cesta, doteraz, — písala jej, — ale moja vôľa napokon zvíťazila nad prekážkami. Viem, život ani tu v kláštore nie je bez tŕňov. Aj tu sú ľudia rozličnej povahy a, čo je hlavné, prinesieme sem so sebou aj svoje egoistické „ja". Každý len svoju ťažkosť vidí najväčšiu, isté je teda, že udalosti, naoko drobné, ktoré sa odohrávajú medzi štyrmi múrami kláštora, tu žijúcim osobám vidia sa práve takými, ako vo svete žijúcim ich ťažkosti. Ale jednako tu u nás položený je kľúč života, ktorý túži po dokonalosti, ktorý sa povznáša nad seba samých a nad okolnosti. Minulý týždeň, pred konečným svojím rozhodnutím, mala som duševné cvičenia. Ó, keby ľudia vedeli, aké duševné uspokojenie a povznášajúce šťastie naplňa dušu po tomto, každý by bežal sem aspoň niekedy odpočinúť si od nespokojného životného vlnenia a od zmätku. — A teraz prv, ako by som zavrela tento posledný list, ktorý ti píšem ešte ako svetská obyvateľka, chcem ti povedať ešte niekoľko slov: Málo je tých, ktorí ma porozumeli a videli do môjho vnútra. Ty si bola jednou z nich. A teraz, nakoľko stojím na tej rozdeľujúcej nás ceste života, tak cítim, že tebe, milá Eva, ďakujem za mnohé dobré príklady, utešujúce myšlienky a za teplú lásku. Nech dá dobrotivý Boh, aby si aj ty čo najskôr našla cestu svojho šťastia. Budem sa modliť za teba, aby z tvojich pochybností, duševných zápasov vyvrel krásny a obsažný život, nie každodenný. — S Bohom!"

Druhý list písala jej kláštorná spolupracovníčka, Marta.

Bolo to vidiecke dievča. V kláštore chodily do tej istej triedy, kde závodily o prvenstvo. Vlastne len odvtedy sa dostaly bližšie k sebe, čo opustily ústav a čo sa sbližovaly len listovne. Spojily ich spoločné rozpomienky.

„Predstav si, Evka moja, som mladuchou!" — Tak zneli veselé a šťastné riadky. — „Poznáme sa už dávno — a keď si teraz pomyslím na minulosť, zdá sa mi, že sme sa vždy milovali. Naše priateľstvo premenilo sa v lásku, že sme to ani nezbadali. Spoločný je každý náš cit, spoločná je každá naša myšlienka. — Ó, drahá moja Evka, taký krásny je ten život takto, milovať a vedieť milovať jeden druhého! Duša prechováva pamiatky dní a temer ani sa neodváži dotknúť sa ich, lebo sa bojí, že sa rozplynú v ničote ako nejaký krásny sen. Ani si nevieš predstaviť, ja zasa neviem opísať, aká som šťastná. Neviem sa dosť naďakovať dobrotivému Bohu, že práve mne dal môjho Štefana. Aký veľký, aký preveľký môže byť ten Boh, ktorého už aj stvorenia sú také! Milá Evka, ja ti len to žičím, aby si aj ty čím skôr našla toho svojho . . ."

Eva pozerajúc na listy, zamyslela sa: Hľa, dve rozdielne životné cesty. Obidve sú pekné tomu, kto s takouto odovzdanosťou a radosťou, v povedomí bezpečne poznanej životnej postati vie na nich vykročiť. Ale, hľa, Eve, ako vidieť, nepatrí ani jedna z nich. Či okrem týchto dvoch nie je ešte aj tretia cesta?

Popoludňajšie stretnutie a tie dva listy troška zakalily jej pocity. Akýsi čudný priek povstal v jej srdci. Dievčatám, ktoré sa sklamaly v prvom svojom veľkom cite, často sa stáva, že keď sa šťastne dostaly cez toto prvé sklamanie, práve s takým veľkým úsilím chcú sa zabezpečiť proti druhému, čím s prepjatou horlivosťou chránia sa ešte aj od myšlienky na vydaj. Aj Eva takto pochodila. A keď ešte toho dňa chytila svoj denník, keď si pozapisovala všetko o stretnutí a oboch listoch, takto pokračovala:

— Odteraz si už dám väčší pozor na seba. Nechcem byť

románovou hrdinkou. Chcela by som byť celkom iná ako obyčajná hmota. Mníškou nemôžem byť, lebo necítim k tomu povolanie. Ale ani sa nikdy nevydám! Ukážem, že žena môže ostať sama aj zo svojho vlastného rozhodnutia, môže sama žiť obsažný život a môže sama nájsť cieľ svojho života.

Teta Janka sa usmiala, keď sa dopočula o Evinom rozhodnutí. No, nečudovala sa, veď dobre poznala výstredné náruživosti dievčenskej duše. I ona bola mladá, a nie je to tak dávno, že by bola zabudla na tie šťastím pretekajúce a zúfalstvom búriace nálady, ktoré sa vedia striedať s takou nevypočitateľnou nedôslednosťou. Dobre vedela i to, že po väčšine takýchto jarných búrok nasledujú rozhodnutia, ktoré niekedy vydržia celkom po nasledujúcu zmenu nálady, ale často nie ani dovtedy.

— Teta Janka, vy mi neveríte, že to myslím vážne? — spýtala sa Eva, pozastaviac sa nad tetiným usmievaním.

— Bezpodmienečne verím, — uspokojila ju teta Janka, — že to teraz myslíš vážne. Ale ja by som predsa len považovala za lepšie, keby si sa vopred nerozhodovala pre nič. Teraz nestojíš pred nijakou takou otázkou, ktorá by vyžadovala rozhodnutie.

— A predsa, nie je múdrejšie určiť si smer a s ním vkročiť do života?

— Cieľ nemožno ustáliť mudrovaním. To rozhodne povolanie a každý má nejaké povolanie. Skôr alebo neskôr každé dievča zasľúbi niekomu svoj život: alebo Bohu, alebo rodine, alebo službe spolubližnému. A všetky tri cesty vedú k jednému cieľu: Bohu. Tak, ako voda prameňov tečie rozličnými cestami a priberá na seba rozličné formy, no napokon predsa skoro každá sa dostane do mora.

— Sú ľudia, ktorí ako tvoja priateľka Mária, s rozhodnou istotou cítia svoje povolanie. Ale väčšina je taká, ako ty, necíti v sebe nijaké výslovné povolanie. Takíto nech čakajú dotiaľ, kým dôjdu na rázcestie, kde musia voliť. Prečo už teraz chceš voliť, keď nemáš v čom?

— Preto, lebo nikdy viac nechcem byť zaľúbená a nechcem sa vydať.

— No, ani ti netreba chcieť. To príde aj bez tvojej vôle, ba aj proti každej vôli. Do Karola si sa zaľúbila azda s predbežným rozhodnutím?...

Eva nemohla odpovedať, lebo dakto zaklopal, a v nasledujúcej chvíli do izby vbehla Júlia, vnučka tety Janky. Vbehla ako víchor a zavesila sa na krk tety Janky.

— Ruky bozkávam, drahá teta Janka!

— Len pomaly, pomaly! — bránila sa teta Janka a odtisla od seba divocha. — Už by som ťa zase rada pobozkať, ale vrstvu náteru, čo si na seba namazala, nemám vôľu s teba bozkom slizať.

Julča sa zahanbeno odtiahla. Hanbila sa pred Evou.

— Ale veď dnes každá... A ani ja nie väčšmi ako iná...

Ale teta Janka s prísnosťou, ktorá u nej bola neobvyklá, jej povedala:

— Iní nech robia čo chcú, ale moja neter nech nenapodobňuje túto polosvetskú módu ako opica! Alebo, keď to už urobí, nech nepríde ku mne!

— Táto troška farbičky... — bránila sa Julča.

— Troška? Poď len sem! — A vtom zprava za ruku chytila Julču a zľava Evu a postavila ich pred zrkadlo.

— Pozri na tieto dve tváre: svoju a Evinu. A teraz mi povedz, ktorá z nich je krajšia a prirodzenejšia?

Dve tváre v zrkadle takto vedľa seba skutočne pôsobily prestrašujúcim kontrastom. Zdravá, ružová tvár Evina, prirodzené, červené pery a žiariace čisté oči, popri čom Julčin obraz v zrkadle bol ako namaľovaný obrázok alebo ako zmeravelá vosková tvár. Sama Julča sa preľakla a zmätene bľabotala:

— Ach... naozaj... ja ani neviem, ako... dnes je to trošku prisilné... nerozumiem... možno izba bola tmavá...

— Prestaň... — prerušila teta Janka nemožné ospravedlňovanie sa. — Ja ti poviem, ako to bolo. Veď ťa už dosť dlhý čas pozorujem, ako sa ťa chytá táto špatná a hlúpa móda.

Posadila dievčatá a potom pokračovala:

— Nie je tomu ani rok, čo si sa prvý raz napudrovala. Niekto ti narozprával, že tvoja tvár nie je dostatočne matná. A púder ti skutočne odfarbil tvár; pamätám sa: vtedy si rad-radom vyskúšala všetky farebné púdre. Niektoré boly ako farba. Ale všetky maly jednu chybu: farbou naplnily celú tvár, čo čudne pôsobí. Nebolo inej pomoci, ako vyskúšať farbičky. A skúška sa podarila. Ak sa dobre pamätám, vtedy som sa preto aj ozvala, ale márne. A, pravdaže, pomerne bledé pery neslušaly k silno nafarbenej tvári. Nasledoval rúž. Potom, keď si tvoje oči navykly na farbenie, nasledovalo stupňovanie. Farby stávaly sa silnejšie a ťahy úst stále ostrejšie. Ale vtedy oči vypadnú zo všetkého. Nuž treba, aby pre zväčšenie očí nasledovalo ich potrebné podmaľovanie malým tienikom. Tak, ale medzitým módnymi staly sa japonské oči. Niekoľko ťahov v očných kútikoch a bolo hotové zúženie. Takáto maličkosť vtedy už nerobila ťažkosť. No a neskôr prišly na rad vlasy, obočie a ostatné.

— A výsledok si videla v zrkadle. Nuž, povedz mi, má toto nejaký smysel? Nehanbíš sa robiť masku zo svojej milej, mladej tváre, ktorú ti dal Boh?

— To je pravda, ale . . .

— Počkaj len! Teraz ti už poviem aj všetko ostatné, čo mi leží na srdci. K vystrojenej tvári nesluší ani skromné správanie sa bývalej Julči. Mala si napodobňovať aj všetko ostatné, čo s tým chodí: výstredné obliekanie sa, polonahotu, koketnosť, flirt . . . Ja teraz myslím už len na to, čo bude nasledovať po tomto všetkom? No, a teraz mi už môžeš povedať, na čo je to všetko dobré.

Julča zanovito vzpriamila hlavu a jej pohľad sa skrížil s pohľadom tety Janky:

— Dobré je to na to, že dnes sa ináč nemožno vydať. A ja sa chcem vydať.

— Kto ti to povedal, že sa ináč nemôžeš vydať?

— To netreba povedať! Vidím! Mužskí dvoria len koketným dievčatám. Skromných dievčat si ani nevšimnú.

Popolušky vyšly z módy a tí princovia, ktorí si z kuchýň brali svoje ideále, už všetci pomreli. Ak, pravda, vôbec aj žili niekde inde ako v rozprávkach.

— Úbohé dievčatko, — ľutovala ju posmešne teta Janka, — ty v tomto ohľade akiste máš skúseností prinajmenej za vrece.

— A veru mám, — vážne prisvedčila Julča. — Možno aj vy, teta Janka, pamätáte sa ešte na to, ako sa Eugen vážne so mnou zaoberal. Naraz ma jednoducho nechal a prevesloval ku Gite, ktorá je taká koketná, že sa nad tým každý pozastavuje. A aj sa s ňou oženil.

— A sú šťastní?

— To neviem ... totiž ... počula som, že sa rozvádzajú.

— No, vidíš. Vyplatí sa ti závidieť Gite manželstvo?

— Ako by nie! Veď ona teraz je už ženou a otvorený je pre ňu celý svet.

— Ako to myslíš?

— Nuž tak, že i keď sa rozvedie, nemusí sa báť toho, že ostane starou dievkou. Ba môže sa ešte znova vydať.

— Ale, Julča, nuž a ty rozvod považuješ za nič?

— Nuž, čo! Veď dnes to každý tak berie! Práve dnes som čítala v novinách, že pred vojnou ešte odsudzovali tie ženy, ktoré sa rozviedly najmä vtedy, keď sa znova vydaly, ale vojna všetko poprevracala a zmenil sa aj názor na odsudzovanie ženy.

— Aké noviny to čítaš, že v nich nachádzaš takéto ohromné múdrosti?

— Všelijaké. Aké sa mi len do ruky dostanú. Noviny ako noviny!

Teta Janka sa podívala na Evu:

— Vidíš, čím sa stanú niekdajšie horlivé chovanky kláštora pod účinkom nezodpovedných novín a zlej spoločnosti!?

Julča mykla plecom:

— Mníšky nepoznajú život. Keby sme kráčaly podľa ich rád, vtedy by sme všetky mohly ostať starými dievkami.

Tu sa ozvala aj Eva:

— Ale, Julča, nuž, či nevieš, koľké sa už vydaly zpomedzi tých, ktoré skončily pred nami? Ty si poznala napríklad Gabrielu, Aničku, Terku a Vilmu! A tieto veru vždy boly skutočne skromné dievčatká. A viaceré prisahaly v kláštornom kostole.

— No, tie maly šťastie. Ale na to nemožno čakať.

— Slovom, ty sa chceš vydať. A neželáš si, aby si bola aj šťastnou? — vážne sa jej spýtala teta Janka.

Otázka nečakane trafila Julču. Napochytre ani nevedela na ňu odpovedať.

— Šťastná? Ako by nie. Veď ktorá sa vydá, tá — myslím, — každá chce byť šťastná.

— No, a zpomedzi tých, ktoré takouto vychystanou, umelou krásou, koketnosťou, možno aj za cenu straty svojej čistoty zadovážily si muža, nuž, koľkože šťastných poznáš zpomedzi týchto žien?

— Ó, veď to človek nemôže posúdiť takto zvonku. A potom, také opravdivé šťastie dnes vo svete ani nejestvuje. Ale sú aspoň ženami!

— Povedz mi len, drahá moja, skúsila si už vžiť sa do života takej ženy, ktorú muž zunoval, ktorá možno už aj sama nemiluje svojho muža, a jednako len musí s ním žiť deň po deň? Alebo vžila si sa už do života takej ženy, ktorá sa rozviedla, a alebo sama sa vlečie svojím zničeným životom, ktorý už nikdy nemožno priviesť do poriadku, alebo znova a znova skusuje, znova a znova predáva sa na nové skúšobné manželstvo, až napokon zostarne a na minulosť nemá jedinú čistú, šťastnú pamiatku? A keď sa raz stretne s mužom, ktorého by vedela skutočne aj duševne milovať, ale ktorý odmieta takú ženu, ktorá chodila z ruky do ruky. Keby si v románe čítala duševné útrapy takejto ženy, istotne by si nad ňou plakala. A predsa útrapy duše ani nemožno opísať v celej ich veľkosti. Úbohé moje dievčatko, ty ani netušíš, čo si želáš, keď všemožne a za akúkoľvek cenu chceš byť ženou! Tisíce a tisíce nešťastných žien oplakáva svoju dievčenskosť, keď je už neskoro.

— Ty sa považuješ za moderné dievča, ktoré svojmu mužovi nechce byť otrokyňou, ani hračkou, ale družkou, a predsa si ho chceš podmaniť takými prostriedkami, ktoré pôsobia len na cit. Ver mi, za takúto cenu nadobudnutý ženský osud ani v dnešnom salónnom pohanstve nie je rozdielny od toho, aký bol v starom pohanstve. Lenže ten nazývame utiskovaním ženy a jej snižovaním, kým tento dnešný menujeme výdobytkom, pokrokom. Chválite sa svojou slobodou, voľnosťou, samostatnosťou, a vlastne nie ste voľné, ale len opustené, lebo nepatríte, lebo viac nechcete patriť ani svojmu domovu, ani svojej rodine, ani Bohu. A chodíte tak, ako to píše istý múdry páter jezuita: „Spŕchnuté listy stromov schytí, obracia, roztancúva vietor, kým ich napokon nehodí do blata."

Julča sklonila hlavu:

— Nuž, a niet pre nás inej cesty k šťastiu, len čakať so založenými rukami?

— Áno, čakať, ale nie so založenými rukami. Životnou múdrosťou kresťanskou je: žiť tak, totiž pripravovať sa na život večný, ako keby sme už dnes mali umrieť, ale pracovať tak, ako keby sme tu na zemi žili večne. A táto múdrosť, vzťahujúc ju na bližšie určenie dievčenského cieľa, znie takto: žiť tak, že ak v ktorejkoľvek chvíli dôjde dievčaťu Bohom určený muž, aby našiel zdravé, nedotknuté telo; ale na druhej strane hľadať prácu i cieľ v živote, totiž: žiť tak, aby život neostal prázdny ani vtedy, keď sa mu nenájde zodpovedný druh.

— Povedala som, zodpovedný druh, lebo myslím na takého, ktorý naozaj vie byť druhom vášho života, ktorý vás miluje pre vás. Ten, ktorý sa žení pre majetok alebo pre význačné spojenie, ten netúži po vás, ale po peniazoch alebo po hodnosti; ten, ktorý si vás vezme pre vašu krásu, je citový človek, ktorý vás nechá v blate pre novšiu a zaujímavejšiu krásu; a ten, ktorého uchváti vaša koketnosť, je ľahkomyseľný a nedobrý. Naozaj neviem, či je hodno ísť za takéhoto?

V tej chvíli vstúpil nový hosť. Jednoduchá, elegantná

a sympatická mladá žena. Dievčatá ju nepoznaly. Teta Janka ich predstavila a potom sa obrátila k príchodzej:

— Valika, pohodlne si sadni, chcem ťa o niečo poprosiť. Práve sa rozprávam s týmito dievčatmi o manželstve. Prosím ťa, rozpovedz im priebeh svojho manželstva.

Valeria sa začervenala a o chvíľu pohotove začala rozprávať. Vedela, že keď ju o to poprosila teta Janka, má na to vážny dôvod.

— Nuž, tak to bolo, — začala, — že obidve mladšie sestry vydaly sa predo mnou. Pravda, mrzelo ma to. Tešila som sa šťastiu mladších sestier, ale srdce ma bolelo a veru som sa aj hanbila, že práve ja, najstaršia, ostala som doma. Rozhodla som sa, že na čas odídem do zahraničia. Pre moje znalosti jazykov núkala sa mi na to dobrá príležitosť. Prijala som postavenie spoločnice pri istej chorľavej dáme, ktorá cestovala do Švajčiarska. Domov na návštevu prišla som až po dvoch rokoch. Práve vtedy bola u nás doma aj jedna z mojich sestier, v našej budínskej vile, spolu s dievčatkom, asi jednoročným, lebo jej muž odcestoval. Dievčatko som si veľmi obľúbila a mnoho som sa s ním hrávala. Jedného dňa prišli hostia. Dvaja páni. Jeden bol dobrým priateľom našej rodiny, druhý mi bol cudzí. Náhodou prechádzali sa okolo nás a vstúpili. Cudzí pán sa zdráhal k nám len tak bez predbežného predstavenia vstúpiť, ale priateľ mu vravel, aby len šiel ako jeho priateľ, že istotne nájde láskavé hostiteľské prijatie. Na ich zvonenie som otvorila bránu ja, v náručí s malým dievčatkom. Cudzí si myslel, že matkou maličkej som ja. Len neskôr, popoludní sa dozvedel, že sa mýlil. Ale vtedy ma už miloval. Ako mi to neskôr rozpovedal, dojalo ho, že som sa s toľkou láskou zaoberala s maličkou a myslel si: „Aká škoda, že už je vydatá a nemôže byť mojou ženou!" Čudný cit ho opanoval. Zaľúbil si vo mne matku svojich budúcich detí. Aj mňa k nemu ťahalo hneď od prvého nášho stretnutia. A neskôr sme si čoraz viac obľúbili jeden druhého. Onedlho sme už obidvaja cítili tak, ako keby sme cez celý svoj život len jeden druhého boli hľadali. A po pol

roku stala som sa jeho ženou. Nuž, takto sa to stalo. Keď sa spýtate mojej mamičky, ako sme sa my s mojím mužom spoznali, povie vám toto: „Alexandra sme predtým nikdy nevideli. Ale raz sa tadiaľto prechádzal, vbehol k nám a poprosil o ruku Valiky." A skutočne bolo to tak. Alexandra so mnou sviedol len sám dobrý Boh na ceste tejto náhody.

— Naozaj zaujímavé, — s obdivom povedaly dievčatá.

— K tomu všetkému ešte pridám, — hovorila teraz už teta Janka, — že Valika sa predtým bola rozhodla, práve tak, ako Eva, že sa nikdy nevydá, ba ani sám Alexander nezaoberal sa myšlienkou na ženenie. A dosvedčím aj to, že Valika nikdy neupotrebúvala nijaký krášliaci prostriedok a vlasy nosila vždy svinuté v taký veniec, ako teraz. Alexandra neuchvátila jej krása, ale jej materský pohľad, ktorý z jej očú žiaril na maličké dievčatko.

— A podobných udalostí vedela by som vám povedať aj viac. Poznám istú veľmi šťastnú mladú ženu, ktorú si jej muž obľúbil cestou toho porozumenia, ktoré preukázala oproti jeho cieľom a plánom. V inom prípade zasa najprv mužova matka oboznámila sa a obľúbila si dievča a muž k láske dostal sa cestou lásky svojej matky.

— Keď budete troška lepšie, hlbšie, najmä zvnútra pozorovať život, uvidíte, že šťastné sú tie manželstvá, ktoré k láske došly len cestou duševnej ľúbosti, totiž ktoré uskutočnily myšlienku Boha.

Tie manželstvá, ktoré sa nesviažu takto, ktoré sa nesviažu v nebi, nie sú hodné človeka, a ani nemôžu byť šťastné.

— Haló! Servus, Eva! — kričal niekto, od chrbta, trocha hlasnejšie, ako to dovolí verejnosť ulice. Práve vtedy sa do Evinho ramena vsunulo čiesi rameno a pri Eve stála Magda.

— Gratuluj mi! — povedala veselo. — Som mladucha! — Smiala sa a dívala sa Eve do očú a striehla, akým dojmom to na ňu zapôsobí. Nie nadarmo, lebo Eva sa nad tým naozaj pozastavila:

— Mladucha? Dosiaľ som tak vedela, že si už žena!

— Aj to, — odpovedala Magda a trilkovite sa pritom rozchichotala. — Obidvoje naraz. Dokáž to ty, ako ja!

— Vari len nie . . .?

— Uhádla si, — skočila jej do reči Magda, ešte skôr, ako Eva mohla dokončiť vetu. — Rozvádzame sa! Veľmi zaujímavé. Poď do tejto cukrárne, všetko ti rozpoviem.

Sadly si do tichého kútika.

— Ale nemysli si, že sa rozvádzame s hnevom, — začala Magda. — Ešte aj dnes sme najlepší priatelia. Len práve to, že už viac nie sme zaľúbení jeden do druhého. A takto, pravda, nemá smyslu, aby sme ešte aj naďalej ostali spolu; preto sme sa dohodli, že sa rozvedieme. Každý z nás dostane nazad slobodu a môže byť toho, koho má rád.

Eva nechcela veriť svojim ušiam.

— Ale veď je tomu sotva rok, čo ste sa sosobášili! A to ešte v katolíckom kostole. Cirkev predsa nerozviaže právoplatne uzavreté manželstvo, preto ani jeden z vás nemôže znovu uzavrieť manželstvo.

— Cirkev?! Čo je mňa do Cirkvi! Zákon ma rozvedie a keď si zažiadam, aj sviaže znova s tým, s kým chcem . . . No, nestrúhaj takú prestrašenú tvár! Môžem ja za to, keď ma nesosobášia?

— Dobre, dobre, — pokračovala Magda, — aj ja sa pamätám, čo sme sa učily v náboženstve. Ale, prosím ťa, dnes to už uzná každý reálne smýšľajúci človek, že nerozviazateľnosť manželstva protiví sa ľudskej voľnosti. Dnes už nie je to tak, ako kedysi, keď žena bola majetkom muža ako nejaká vec, predmet. Dnes žena je už práve takou individualitou ako muž, a slobodne disponuje svojím životom.

— Ako by nie, — odpovedala Eva, — disponuje ním slobodne, totiž nemôžu ju prinútiť k nikomu, sama si volí spoludruha života. Ale keď si ho už raz vyvolila a uzavrela s ním manželstvo, tak potom až do konca musí s ním vydržať.

— Viem, viem: až do konca, až do smrti. Ale, prosím ťa, to je len také obnosené citlivkárstvo. Keď manželia spoznajú, že sa už viac nemilujú a že k sebe už vôbec nepatria, vtedy prečo sa majú mučiť spolu až do konca života? Nemá to nijaký smysel. Predstav si, že dvoch cudzích ľudí sviažu reťazou a nechajú ich, aby potom tak chodili, kráčali a žili spolu cez celý život. Nuž, bolo by to správne pokračovanie oproti dvom voľným ľuďom?

— Ale, Magda! Veď vás nespojili proti vašej vôli! Vy sami ste to tak chceli. Keď ste si prisahali, nie putom, nie reťazou cítili ste túto sviazanosť, ale túžili ste po nej a tešili ste sa jej!

— Ale, prosím ťa, či dievča vie, keď sa vydáva, čo je manželstvo?

— Neverím, že ty by si v tomto ohľade bola bývala taká celkom nevedomá, — poznamenala Eva troška posmešne. Znova jej prišiel na um rozhovor, ktorý počula pri sobáši, a rozrušilo ju, že Magda odváži sa obraňovať svojou naivnosťou.

Magda mykla plecom:

— A keď aj nie...! Predsa som len nemohla vedieť, že to, čo som vtedy cítila, nebola láska, ale len také... čo ja viem, čo to bolo. Človekovi sa niekedy zažiada kúsok

takejto pochúťky, ako je tu, ale potom, keď do nej zahryzne, cíti, že mu nechutí.

— Nemyslíš, že manželstvo je predsa len niečo iné ako jedlo? Predtým hovorila si o uplatnení sa slobodnej individuality ženinej v spojitosti s manželstvom, a teraz zasa snižuješ lásku na úroveň chuti po jedle? Vo svojom prípade možno aj máš pravdu. Ale potom ako vieš, že to nové manželstvo, do ktorého teraz zahryzneš, bude ti chutiť lepšie ako prvé?

— Ty, keby si poznala môjho nastávajúceho! — šepkala Magda Eve a nahla sa k nej. — Krásny človek. Mohutný, silný, skutočný muž. Chudáčik Gusto je popri ňom len byľkou úbohosti. Môžeš mi rozprávať čo chceš, ja mám toho človeka rada, a dosť.

Eva si tiško miešala čokoládu a zamyslela sa. Celá vec bola jej čudná a nepochopiteľná. Skúsila predstaviť si, čo by sa bolo stalo, keby vtedy bola išla za Karola. Odvtedy možno aj ona by už bola bývala sklamanou ženou, ktorá prišla na to, že jej cit bol falošný, že ju odviedol s rovnej cesty. Ozaj, či by aj ona bola dnes myslela na rozvod? Nie, to je nemožné. Veď je nemožnosťou, aby muž, ktorému odovzdala svoje telo i dušu, stal sa jej cudzím.

— Magda, povedzže mi, — náhlo sa obrátila k Magde a hlasne pokračovala vo svojich myšlienkach, — keď sa rozvadíš s rodičmi alebo so svojimi súrodencami a odídeš od nich, či vtedy prestala si už byť ich dieťaťom alebo sestrou?

— To je iné, — povedala Magda troška mrzuto.

— A prečo by to bolo niečo iné? Veď ty manželstvo považuješ čiastočne za silný sväzok. Nepatríš ty napríklad rovnako aj k svojej matke a k svojmu otcovi? Nuž, a to by už ako bolo možné, aby oni dvaja nepatrili jeden k druhému? Písmo sväté hovorí, že žena opustí otca, matku a nasleduje svojho muža. A prečo by to žena robila, ak nie preto, lebo manželský sväzok je ešte mocnejší ako sväzok a spolupatričnosť dieťaťa a rodičov?

Magda nervózne klopkala prstami po stole.

— Vidieť, že nie si zaľúbená. Takto v predstavách je to všetko veľmi pekné, ale v skutočnosti nemôžeme vždy chodiť takto a podľa toho. Sú aj výnimky. A napokon: každý človek má právo na šťastie. A keď si ho ja teraz môžem zadovážiť, prečo by som sa ho mala zriekať? Komu tým uškodím?

— Škodíš mnohým, lebo sa pridružuješ k tým, ktorí na základe práva lásky považujú rozvod za prípustný a týmto navádzajú ľudí k nedodržaniu prísahy, k nevernosti a k znevažovaniu sviatosti manželstva. Ale hlavne a bezprostredne škodíš sama sebe, lebo nový život chceš začať bez požehnania božieho, kým podľa svedectva skúsených ľudí, manželský život ešte i ten najšťastnejší nie je bez ťažkých povinností. Ani nechápem, ako sa odvážiš vykročiť do života s takouto ťarchou na duši, nedodržaním prísahy a s odtrhnutím sa od Cirkvi?!

— Ale daj mi už raz pokoj s Cirkvou, — vyhrklo z Magdy. — Veď nie ja sa chcem od nej odtrhnúť; ona ma vytvára preto, že chcem žiť ľudsky voľne, slobodne. Nech pripustí rozvod a opätovný vydaj, potom ma nebude musieť vytvoriť.

— Ako len môžeš hovoriť takéto nesmysly! A či si azda myslíš, že keby zákon pripustil napríklad krádež alebo vraždu, potom by už viac nebolo hriechu? Práve tak porušenie manželstva azda nebolo by hriechom aj vtedy, keby Cirkev pripustila rozvod? Kristus rozhodne vyhlásil, že *„čo Boh spojil, človek nerozviaže"*; a inde k tomu pripojuje, že *„každý, kto prepustí svoju ženu a pojme druhú, cudzoloží, a ktorý pojme prepustenú, robí rovnako."* A po tomto všetkom ako si môžeš predstaviť, aby Cirkev povolila to, čo Kristus tak rozhodne zakázal?

— Nuž, potom mi už nepozostáva nič iné, len aby som bola šťastná aj bez požehnania Cirkvi.

— A keby sa to jednako len tak nestalo?

— A prečo by som nemohla byť šťastná?

— Na túto otázku odpovedá štatistika. Keby po manželstvách na skúšku a po rozvodoch nasledovaly len šťast-

né manželstvá, potom by nebolo také vysoké číslo tých novších, tretích, a i štvrtých a ďalších rozvodov. Práve v týchto dňoch videla som takúto štatistiku. A je naozaj ohromujúca. Veď najnovšie ľudia už tak striedajú svojich životných druhov ako šaty! A z tohto vyvodzovať nejaké veľké šťastie je naozaj pomýlené.

— A čo sa týka toho, že máš právo na šťastie, nuž, dovoľ mi sa ťa spýtať, prečo práve ty máš mať to právo? V posledných časoch zúčastňujem sa práce okolo chudobných, v rámci cirkevnej obce, a vidím mnoho takého, o čom som dosiaľ nemala ani poňatia. Predpokladám, že aj ty by si ináč rozprávala, keby si videla týchto bezpočetne mnohých chudobných, nešťastných alebo chorých ľudí, ktorí by mali mať také isté právo na šťastie, ako ty alebo hocikto z nás.

Magda začudovane povytiahla svoje obočie a spýtala sa:

— A čo spoločného s týmto má môj rozvod a moje nové manželstvo? Ako škodí všetkým týmto moje šťastie a čo by pomohlo ich úbohosti, keby som šťastná nebola ani ja?

— Predovšetkým by aj tebe osožilo, keby si ich videla. Lebo potom možno nepremárnila by si za akúkoľvek cenu, ešte aj za cenu hriechu to čosi, čo tak tvrdošijne nazývaš šťastím, i keď naozaj je otázkou, či to šťastie predsa len bude. Skôr by si pekne ostala vo svojom prvom a jedine pravom manželstve, tešiac sa tomu, že keď už nemáš podiel z nejakého mámivého, veľkého šťastia, ale jednako máš všetko, čo je potrebné pre príjemný, spokojný, ba pohodlný ľudský život. Uznala by si, že si už i tak obsiahla viac ako mnohí, ba ako veľká väčšina ľudí vôbec a usilovala by si sa pomáhať tým, ktorí neobsiahli skoro nič. A týmto nepomohla by si len iným, ale pomohla by si aj sama sebe. Lebo, uver mi, keď sa človek zaoberá ťažkosťami iných, pozabudne na ťažkosti svoje.

Magdu očividne unúval tento vážny obrat rozhovoru. Ona jednoducho chcela sa chváliť svojím druhým úspechom pred tou, ktorá sa nemohla ešte pochváliť ani jed-

ným, ktorý by ju privádzal do manželstva. A to, aby pri vymieňani názorov ona ostala dolu, už vonkoncom nebolo v jej programe. Preto vstala a posmešno sa obrátila k Eve a povedala:

— Ale zato jednako len pozvem ťa na sobáš. Len ty ma potom nezabudni pozvať, keď ťa vyhlásia za svätú!

Eva neodpovedala. Vstala aj ona a sberala sa ísť, keď do cukrárne vkročila jej tetka, Tereza. Eva sa potešila, že nemusí ísť s Magdou sama a na vyzvanie tetky rada ostala v cukrárni.

— Ako si sa ty dostala do spoločnosti tejto ženy? — spýtala sa jej tetka.

— Boly sme spolu v kláštore.

Tetka Tereza pokrútila hlavou:

— No, na nej to ozaj nevidieť. Radím ti, aby si sa s ňou ukazovala čo najmenej, lebo jej spoločnosť na teba nevrhne dobrý tieň.

— Práve teraz mi hovorila, že sa rozvádza s mužom a že sa znovu vydáva. Nuž pre toto?

— Pravdaže! Už toto by stačilo, aby si sa s ňou nepriatelila, ale samotné udalosti, ktoré predchádzajú tento rozvod, sú ešte závažnejšie. Ja dobre poznám rodinu jej muža a všetko viem od nich. Začalo to hneď v prvých týždňoch. Magda stále sa chcela zabávať a zaneprázdňovať, ako bola na to navyknutá za dievčaťa, kým jej muž je vážny, statočný človek, ktorý si zasa želal spokojnú domácnosť. Toto bola príčina prvého nedorozumenia.

— Nuž, a za čias zasnúbenia nevybadal, že jeho snúbenica túži len po zábavách? — spýtala sa Eva.

— Ako by nie. Dosť sa obával. Niekoľko ráz chcel aj zrušiť zasnúbenie, ale Magda preukazovala mu takú veľkú lásku a aj on sám veľmi miloval Magdu, nuž dúfal, že potom, keď sa sosobášia, to pominie a všetko sa zmení. Ale v tejto svojej nádeji sa žalostne sklamal. Ale ešte väčšmi bol sklamaný, keď mu Magda povedala, že nechce mať dieťa. Ale keď sa jednako začala cítiť matkou, aj proti otvore-

nému zákazu mužovmu oslobodila sa pre seba nepríjemného príchodzieho.

Eva s hrôzou šepkala:

— Zabila dieťa?

Teta Tereza vážne prisvedčila:

— To ozaj nemožno inak nazvať. Lebo nech akýkoľvek malučký a nevyvinutý bol vtedy ten malý ľudský púčok, jednako len bol už v ňom život a nesmrteľná duša.

Eva teraz už tak počúvala všetko ostatné ako nejaký román:

— A potom?

— Prirodzene, že to medzi manželmi spôsobilo roztržku. Úbohý Gustáv vtedy už vedel, že si zničil život. Ale keďže je poctivý človek, akiste by bol znášal následky svojho omylu, keby nebol zistil, že Magda potajomky stretáva sa s kýmsi, ba aj chodí k nemu do bytu. Magda sa, pravda, bránila a tajila, takže Gustáv jej aj akosi veril. Medzitým toho mužského preložili niekde na vidiek. Niektorí tvrdia, že on sám sa žiadal preložiť, aby sa zbavil Magdy.

— Ale nedávno Magda znova sa zaplietla do škandálu. To už bolo vážnejšie, ba aj súboj bol z toho. A koniec toho je, že sa rozvádzajú a že ten tretí nešťastník vezme si Magdu.

— Magda tvrdí, že tohto človeka má veľmi rada, — poznamenala Eva.

— Tvrdila to aj o Gustávovi. Ani z tohto nebude lepšie manželstvo, uvidíš. Lebo Magdu ženie náruživosť. A náruživosť je taká, že čím väčšmi ju uvoľníme, tým je hladnejšia, až napokon, ako zdivočelý kôň, shodí so seba svojho gazdu a preletí cez neho. Úbohá Magda už oddávna nie je pánom, ale otrokom svojej náruživosti. Dnes sa zaľúbi do tohto, zajtra do iného a vždy, pravda, „smrteľne". Keď jej dušu nezachytí nejaká zvláštna milosť božia, spustí sa celkom.

— To je hrozné! — vzdychla Eva. — Kam len človek klesne!

— A najmä žena. Keď ju opanujú náruživosti, celkom stratí rozum.

— Ale, tetuška, povedz mi, ako sa len môže na takúto zlú cestu dostať dievča, ako je Magda, ktorá mala dobrú výchovu a ktorá, — aspoň v kláštore, približne do svojich osemnástich rokov, — bola aj nábožná?

— Tak, Evička, že bez výberu prečíta všetko, čo sa jej dostane do rúk, pozrie si každý film a divadelnú hru, či je mravná alebo nie, a nevyberá spoločnosť. Ani nezbadá, ako vdychuje do seba mravnú nákazu. Veď moderné romány, divadelné hry, filmy, ba ešte aj drobné piesne sú plné lásky. Nie div, keď si úbohé pobalamútené dievčatá potom myslia, že za týmto a okrem tohto niet na svete inej hodnoty. Ale keby aspoň bola reč o poctivej, čistej láske. Ale práve naopak: chvália a oslavujú kokety a „šikovné" dievčatá, ktoré za cenu čistoty chytia si muža, rozvod predstavujú ako najprirodzenejšiu vec a ženu, ktorá nalomí alebo aj zlomí a zničí manželstvo, nie aby odsúdili, ale ešte ju vyzdvihnú ako martýrku, keď ju jej milý opustí a nevezme si ju za ženu. Oproti týmto dievča, ktoré si je vedomé svojich povinností, ktoré je poctivé a verné, ba aj takú ženu považujú jednoducho za otrokyňu, za obeť alebo za hlúpu. Keď porovnáme ženské postavy dnešnej „osvietenej" literatúry s postavami dávnymi, musíme dať za pravdu spisovateľovi, ktorý hovorí, že žena od stredoveku hlboko klesla v očiach sveta. A najčudnejšie je, že práve ženy najlepšie požívajú takúto literatúru a umenie. Tlieskajú zneváženiu svojho vlastného pohlavia! So dňa na deň, pred našimi očami dokazuje sa pravda, že len Kristus vedel povzniesť ženu a že len popri ňom môže ostať vysoko. Akonáhle sa od neho vzdiali, znovu klesne do pohanstva.

— Toto všetko ani by som ti nemusela rozprávať, — poznamenala teta Tereza. — Ale, — dodala potom, — neškodí, keď spoznáš aj tieto možnosti života, lebo tak azda

odtrhne sa tvoja duša od toho všetkého, čo by ju k tomuto mohlo viesť.

— Neškodí to, — opakovala Eva. — Pamiatka tejto hodiny bude vo mne žiť sťa upozorňujúci, zakazujúci semafor.

Milá Eva!

Svojím listom spôsobila si mi veľkú radosť. Nielen tým, že si mi napísala, ale najmä tým, čo si mi napísala. Možno to znie čudne, veď obsah tvojho listu je skôr smutný. No, pozri, my, ktoré sme svoj život zasľúbily *Duši*, pomaly si zvykáme, že vidíme nie slová, ba ani len slovami vyjadrené deje nie, ale medzi riadkami hľadáme dušu.

A tej duši, ktorá sa mi prihovorila z tvojich riadkov, vedela som sa iba tešiť. Veď videla som v nej to, že zlo, ktoré vidíš okolo seba, ťa nepriťahuje, ale odvracia, že vzbudzuje a vyvoláva v tebe túžbu po opanovaní citov v chorom svete smerom tej voľnosti duše, ktorá zaletúva do výšin.

Celkom ťa chápem, keď mi píšeš, že tá mnohoraká tvár, ktorú nám ukazuje život cez naše bývalé spoluchovanky, ťa zastrašuje: že často cítiš, ako keby si stala sama so svojimi čistými ideálmi medzi modernými dievčatmi a ako by s tebou držali len skúsení starí. Môžem ťa uspokojiť. Ak ty ani necítiš, ale my vidíme, že — vďaka Bohu — mnohí, veľmi mnohí ste, v ktorých živo a zdravo vyvinuje sa kresťanský ideál ženy; že obraz života predbežne nesmeruje ešte k vám, ale k tým druhým, toho príčinou nie je to, že vás je málo, ale to, že medzi vami ešte niet súdržnosti, a preto chybuje sila. Keby sa dievčatá, ktoré sa odušcvňujú za Krista a ktoré nosia v sebe čisté ideály, vážne spojily a svoje mravné presvedčenie a životné ideály vniesly do módy, do každodenného života, do spoločnosti, do práce, ba aj do manželstva, obraz života a sveta by sa razom zmenil. Kým sa ukazujete len jednotlivo, roztrúseno, odbavia vás jedným jediným pohodením ruky. „Jedna lastovička ešte nerobí jar", vraví sa a povedia tak aj oni a idú ďalej svojou cestou. Ale dav, to je niečo iné. Ten stŕha so sebou.

Veď aj z dnešných dievčat mnohé len preto sa dostanú na zlú cestu, lebo sa zamiešaly do davu, ktorý ich vlečie so sebou. Nemajú sily plávať proti prúdu.

Vy, poniektoré, dnes môžete vziať na seba len úlohu kvasu, ktorý pomaly prechádza cestom; potrebuje čas. Ale spoločne môžete udať nový smer na každom poli života a môžete podmaniť celý svet. Toto je cieľom spolkov, klubov a kongregácií.

Aj pre toto my tu dnu vychovávame dievčatá a do sveta púšťame ich s tým, s čím Kristus rozposlal svojich apoštolov: *„Iďte a učte ... krstiac ich ...“*

Pokrstenie značí tú samotnú Kristovu myšlienku, ktorá krstí v duši.

Podobenstvo Kristovo, ktoré znie o rozsievačovi zrna, znie aj o kláštorných chovankách, čoho smutný príklad opísala si v prípade Magdinom. Dobré zrno často nevyklíči a naše slovo narazí na hluché ucho. V takomto prípade nemôžeme urobiť nič iné, len sa modliť. A toto, pravda, Eva moja, aj spravíme? Vy tam vo svete ani predstavy nemáte o tom, koľko čudných obrátení, koľko nových životných začiatkov vznikne pôsobením modlitby. My z tohto všetkého vidíme viac, lebo mnohí sa k nám obrátia o modlitby a mnohí, z ktorých zo Šaula stal sa Pavol, vďačne nám potom prinesú svoju dušu, ktorá je očistená od vnútornej skazy.

Ó, v ríši duše sú také čudné pretvorenia, také hlbiny a výšavy, že keď ich vidíme, malé sa nám zdajú vonkajšie hodnoty sveta.

Milá Eva, pýtaš sa ma, či som šťastná. Neviem, ako ti mám odpovedať na túto otázku, lebo slovo „šťastie“ svet berie v takom pochope, že ním neodvažujem sa označiť náš život. Možno iba ak by sa najväčšmi priblížilo k nášmu životu, keď o ňom hovorím, že je najčistejšou harmóniou.

Kláštor, v ktorom je dobrý duch, je taký, ako dobre sohratý orchester. Melódia, vedúci zvuk, to je zvelebovanie Boha, lebo veď preto sme na svete, Boh nás stvoril pre seba samého a vo večnosti podeliť chce s nami svoje vlast-

né šťastie. Túto melódiu vari počujeme a doprevádzame všetci. A potom je všetko jedno, na čom kto hrá, či sú to husle alebo niečo iné. Súzvuk je jednotným dielom nás všetkých, lebo poprestupuje celý celok a aj sa ozýva v nás vo všetkých rovnako.

Ty v tomto spoločenstve vždy sa obávaš len o individualitu. Neviem, na čo myslíš. Ak myslíš na individuálne možnosti a schopnosti, nuž, to nemusí vzbudzovať obavu. Či nevieš, že v orchestre veľkých opier každý jeden hudobník je sám o sebe umelcom? Ako takýto vnesie do hry to najlepšie zo svojho vedenia a umenia, ale zato nemôže sa odlúčiť osve od ostatných, musí sa svariť s celým spoločným telesom, tak skromne aj mníška ukryje sa vo všeobecnosti, ale keď potrebné sú jej schopnosti, dá sa im ozvať, uplatniť a postaví ich do služby zámerov. Vy si myslíte, že kláštor je taký ako krypta, že v ňom niet života. A vlastne každý kláštor je osobitný malý svet, v ktorom práve tak, ako tam vonku, medzi pulzami lásky a hnevu, bolesti a radosti nájde svoje miesto aj život vo svojich najrozličnejších formách. Teda nestratia sa v ňom ani rozdielne schopnosti a vlohy. Pravda, nedostáva sa im vavrínového venca, ale do cesty ich vývinu a uplatnenia nestavia sa im nič. Keď z kláštorov stredoveku, ktoré boly uzavretejšie ako dnes, vedeli vyjsť význační mudrci, spisovatelia, umelci, ba aj osobnosti, ktoré určovaly smer dejín, prečo by sa v kláštore stretly vlohy dnes? Hĺbavý, tichý život rozvinutiu vloh dá len viac možností a na uplatnenie viac poľa.

Ale keď nemyslíš na toto, ale na odriekania sa, ktoré sú podľa žiadosti sľubu, keď hovoríš o obetovaní individuality, vtedy máš svätú pravdu. Ale kým ty tieto zriekania nazývaš len zaviazanosťami a putami, zatiaľ my ich vidíme ako oslobodenia a krídla.

V očiach sveta možno sľub čistoty je najväčším zriknutím sa. Ale hľadiac na obeť: toto je to najmenšie a najľahšie. Veď koľké aj tam vonku vo svete ostanú dievčatmi! A ak im nečinnosť, nuda alebo obrazotvornosť nevy-

stupňuje citovosť, rúče žijú si vo svojom stave, pracujú, práca im naplní a pekným urobí život, čím sú na osoh aj spoločnosti.

A nad dobrovoľné alebo násilné zrieknutie sa lásky bezpochyby závažnejšie je zrieknutie sa materskosti. Len túžba po materstve v zdravej ženskej duši je taká silná, že v pravde je príbuznou pudu po živote. Ale o toto zrieknutie sa v skutočnosti ide len v smysle telesnom. Lebo ani jednej z nás nie je nemožné rozvinúť a uplatniť materský cit duševne. Kto hľadá spôsob, ten ho aj nájde. A práve v kláštore ponúka sa mnohá príležitosť. Je v tom veľmi pekný a hlboký smysel, keď mníšky obyčajne nazývajú „*matkami*". Ba aj slovo „*sestra*" kryje túto myšlienku. Mnohé deti, mnohí chorí alebo telesne ači duševne chudobní natrafili už medzi kláštornými pannami na ozajstnejšie matky ako bola ich telesná matka. A preto, keď je to takto, či nie je velebnejšia naša dievčenskosť, ktorú sme na seba vzaly z dobrovoľného rozhodnutia a posvätily Bohu, ako tá dievčenskosť, ktorú udržaly len okolnosti a ktorá — žiaľ — tak často uvädne a soschne bezcenne ako neplodný kvet?

Nie, Eva, pre toto nás nemusíš ľutovať.

K zrieknutiu sa našej individuality priratúvaš iste aj sľub chudoby. A jednako, tento je jednou z najmocnejších záruk našej duševnej harmónie. Príčinou nespokojnosti — popri láske a nenávisti — duší svetských ľudí najčastejšie je práve ich pridržiavanie sa svetských hodnôt. Svetský človek v skutočnosti je zajatcom tejto príchylnosti. Pozoruj napríklad príčinu samovrážd. Okrem sklamaní v láske najčastejšie býva to hmotná strata. A my nemáme nič. Ani to, čo užívame, nie je naše. Keď nás preložia do iného kláštora, nemôžeme si so sebou vziať nič. A takto je to dobre. Aspoň naše srdce neprirastie k ničomu pominuteľnému. Nemusíme sa báť, nemáme hmotné starosti, staráme sa len o to, „čo je Pánovo".

Túto bezstarostnosť mnohí nám aj vytýkajú. „Ľahko

im, — hovoria, — nemajú starosti, nepoznajú ťažkosti života." Pravda, na to nepomyslia, že keby sa aj oni uspokojili s maličkou, na bielo natretou a temer prázdnou celou, v ktorej my bývame, s tou jednoduchou stravou, ktorú my máme, a s tým neozdobným šatstvom, ktoré nosíme, možno by aj oni mohli žiť bezstarostne. Tajomstvom našej bezstarostnosti nie je to, že máme všetko, ale to, že sa uspokojíme aj s najmenším, že nemáme požiadavky.

Ale čo je skutočné zrieknutie sa, a smelo sa odvažujem tvrdiť, čo je najťažšie z celého kláštorného života, to je obetovanie vôle, bezpodmienečná poslušnosť. Aby sme svoju vôľu vždy podriadili druhému, aby sme dovolenie prosili aj na to, čo považujeme za potrebné, aby sme poslúchali aj v tom, čo neschvaľujeme, ba aby sme ešte aj úpravu prijali v niečom takom, čo vieme dobre, ba možno lepšie, toto je najväčšia obeť, ktorú človek môže priniesť. Ale spolu toto je aj naša najväčšia povznášajúca sila. Lebo nás oslobodí od nás samých, od nášho precenenia sa, od namyslenosti, od podcenenia inými, od posudzovania a od túžby po panovačnosti, ktorá vedie vo svete k toľkým katastrofám.

Trojaký sľub odoberie od nás všetko, čo človeka priťahuje k sebe. My sa nepridržame ani človeka, ani majetku, ba ani svojej vlastnej vôle. A toto mnohé zrieknutie sa oslobodí nás celkom. Slobodne môžeme stúpať k výšinám ako balón, ktorý sa vyslobodil z povrazov a oslobodil od ťarchy.

Toto je tajomstvo našej harmónie. A čo značí táto harmónia, to by som ti márne vykladala. To treba cítiť. Vašimi slovami to môžem vysloviť takto: som šťastná. Je pravda, sľub som ešte nesložila. Dotiaľ sa ešte v mnohom musím napraviť a vybrúsiť. Ale či nie je šťastná mladucha už aj vtedy, keď je v čakaní, v ktorom sa pripravuje na sobáš?

Pýtaš sa ma aj na moje spoludružky. Čo ti mám na toto iné odpovedať, ako to, že všetci sme len ľudia a nie anjeli.

Aj sem priniesly sme svoju prirodzenosť s jej hodnotami i slabosťami. Naše vzájomné strpenie sa tu vlastne by mohlo byť ťažšie ako vo svete, veď jedna druhú tu nemôžeme obísť. A keď sa tu predsa len pekne znášame, to je preto, že medzi nami je aj Pán Ježiš. My sa nemusíme báť, že okolo nás môže sa strhnúť búrka, lebo Pán utíši nepokojné vlny vášní.

My jeme Chlieb Života, a toto je aj Chlieb Pokoja!

Neviem, či som ti dala pocítiť niečo z toho života, do ktorého som nastúpila a na ktorého plnosť hľadím s dôverou a s radosťou. Brána sa za mnou ešte nezavrela, ale zato nehľadím nazad. Vytýčila som si najvyšší ideál, nuž, načože by som sa mala dívať nazad? Nezanechala som tam nič také, čo by bolo možné prirovnávať k Najkrajšiemu, Najväčšiemu a k Najdokonalejšiemu.

Teba, milá Eva, ako vidím, Boh nezavolal na túto cestu. Ale nezabúdaj, že Pán tvoje srdce preto aj tak chce mať pre seba. A keď pripadne aj pošle ti druha pre túto pozemskú životnú cestu, to vrhne na teba len stupňovanú povinnosť: to, že namiesto jedného srdca Pánu Bohu musíte dať dve srdcia.

Môj list sa troška predĺžil. Ale z tvojich riadkov som vycítila, že tú formu života, ktorú som na volanie Pána vyvolila pre seba, vidíš v mylnej predstave a osvetlení. Chcela som, aby si pochopila, že nemáš príčinu ľutovať ma, ako ani palmu neľutujeme, že stratí spodné vetvy a vyrastá iba dohora, k slnku; ale na druhej strane nesmieš veriť ani to, že kláštor je nejaké hodvábom podšité, pohodlné, mäkké hniezdo, ktorého oblok je bez chmáry a otvára sa len na kvetinovú záhradu a na slnečnú oblohu. Harmónia ani sem nevchádza zvonka, ale musí sa utvoriť vnútri, v duši. Naproti tomu pre toto vyvinutie sa je tu viac pomoci a menej prekážok.

Milá Eva, svojím listom vyhľadaj ma aj inokedy. Predpokladám, že bude len na osoh obom, keď časom vymeníme

si svoje myšlienky a pohovoríme si o svojom svete, tak, ako ho vidíme cez naše vlastné duše.

A modlime sa jedna za druhú, aby sa naše rozdielne cesty života stretly v šťastnej večnosti.

S láskou

Mária.

— Počula si už?

— Čo?

— Klárino zasnúbenie sa rozišlo.

Dievčatá, — medzi nimi aj Eva, — soskupily sa v hovorné klbko a zasypaly ju otázkami:

— Kto z nich dvoch to roztrhol? Prečo? Kedy? Od koho to vieš? Čo je s Klárou?...

Dievčatá sišly sa na schôdzku kongregácie, ale nezaujaly svoje miesta tak, ako inokedy okolo stola, ale soskupiac sa v klbko, bzučaly ako včielky. Zrušenie zasnúbenia je vždy senzáciou, ktorá vystupňuje dievčenskú fantáziu, najmä vtedy, keď sa to stalo dva týždne pred sobášom!

V zmätku otázok a odpovedí nebolo možno dozvedieť sa okolnosti. Všetky rozprávaly naraz. Predsedkyňa márne skúsila spraviť poriadok. Huk stíchol len vtedy, keď sa medzi nimi objavil kňaz, ktorý viedol kongregáciu.

Klára len pred rokom dostala sa do kongregácie. Poznaly ju ako dievča veselé, milé, čistej duše, a keď sa asi pred pol rokom zasnúbila, jej spoludružky tešily sa s ňou. Aj jej snúbenec mal povesť vážneho, statočného mladíka, a tak sa videlo, že svoju snúbenicu má úprimne rád. Ich budúce manželstvo v každom ohľade zdalo sa byť šťastné. V poslednom čase, keď sa približoval deň sobáša, aj kongreganistky sa už usilovne chystaly, že prispejú k zvýšeniu Klárinej veľkej slávnosti tohto dňa.

Je pochopiteľné, že rozídenie sa tohto životného spoločenstva, ktoré sa začalo za povzbudzujúcich okolností, vyvolalo mimoriadne prekvapenie. Čosi veľké, závažné muselo sa stať medzi nimi — myslely si dievčence.

A predsa príčinou rozchodu nebolo nič iné, len jeden, jemnou, maličkou dievčenskou rukou a preplneným diev-

čenským srdcom napísaní list. Ani nebol napísaný toho času. Mal dátum vari zpred troch rokov. A jednako, tento dávny, voňavý papierik zlomil šťastie dvoch ľudí.

Lístoček bol písaný istému mladíkovi, ktorý sa menoval Andrej a ktorého Klára v oslovení vyznamenala prívlastkom „milý" a privlastňovacím zámenom „môj". V riadkoch nebolo nič zlého, len práve to, že jedno dievčenské srdce vylialo v ňom svoje najhlbšie city. Ľúbostná nálada v tom liste postupne stupňovala sa tým, že Klára s rastúcou fantáziou opisovala svoje nešťastie, lebo jej rodičia bránili im schádzať sa, a Klára s mladistvou prepjatosťou snívala o večnej vernosti, ktorá premôže všetky prekážky. A svoj list zdôrazneneno zakončila, ako to vyžadoval k Andrejovi viažúci ju cit, slovami: „vaša Klára".

Tento intímny, ale jednako bezvýznamný lístoček v dievčatách vyvolal veľké zhrozenie. Ako by aj nie! Veď medzi nimi veru bola nejedna, ktorej podobný list kdesi očakával svoj neurčitý osud. V nejednom srdci ozvala sa obava: „Bože môj! Možno ani ja som nemala napísať *„ten"* list (alebo *„tie"* listy) a nemala som *„ho* (alebo: „ich") odoslať.

A umĺknuté dievčatá už tušily, čo nasleduje.

„Milý môj Andrej!" dokázalo sa byť nehodným Klárinej dôvery. Či list aspoň svojho času nosil ako drahý poklad na svojom srdci, z toho kronikár nevedel zúčtovať, ale — podľa svedectva dôsledkov — je bezpochyby, že teraz už veru bez akejkoľvek citovejšej príčiny držal ho v priečinku svojho písacieho stola. Natrafiac naň, keď možno hľadal nejaký iný list, veselo ho ukázal svojim priateľom:

— Pozrite sa! Pamiatka na šťastnú snúbenicu!

A priatelia mu ho vychytili z ruky a list chodil z ruky do ruky a jeden z nich akiste zo žartu vložil ho do svojho vrecka:

— Dobrý bude na vzorku. Aj tak chcem písať jednému dievčatku. Aspoň si nemusím lámať hlavu.

— Neblázni, vráť mi ho!

— Dobre, zaraz. Ale si ho ešte raz prečítam.

Medzitým začali sa rozprávať o niečom inom, na list pozabudli, a tak list ostal v nepovolaných rukách.

Že ako sa list potom dostal Klárinmu snúbencovi, či len náhodou alebo zo zlostného žartu, o tom zvesť nehovorí. Na verejnosť sa nedostalo ani to, ako medzi sebou usporiadali túto vec majitelia listu a Klárin snúbenec. Len jedno je isté: snúbenci sa rozišli.

— A či Klára vtedy vážne milovala toho, komu ten list písala?

— Ale kde. To bolo len nezrelé, detské snívanie, ktoré iba v Klárinej fantázii vyrastalo v lásku, — odpovedalo jedno z dievčat. — Mne o tom raz rozprávala. Bola to celkom nevinná vec. A všetko sa pominulo raz-dva. A preto pre takú maličkosť škoda bolo náhliť sa snúbencovi so zrušením zasnúbenia.

— I ja som Kláru poznal ako statočné a dobré dievča, — ozval sa teraz už kongregáciu vedúci kňaz. — Ale zato viem pochopiť aj snúbencovo počínanie. Lebo oslovenie v tom liste, podpis, ba aj jeho obsah je dôverného rázu, aký si mladé dievča nesmie dovoliť napísať cudziemu mužovi.

— Ale jej vtedy akiste nebol cudzí, iste ho mala rada, — obraňovalo Kláru jedno z dievčat.

— Láska nie je taká páska, ktorá by oslobodila od zdržanlivosti, — karhavým hlasom odpovedal páter. — Ešte ani zasnúbenie nesmie pováľať priehrady, ktoré stoja medzi mužom a ženou. Aj zasnúbenie je len časom pre vzájomné spoznávanie sa, pre plánovanie spoločnej budúcnosti a jej pripravenie. Snúbenci však ani na chvíľku nesmú zabudnúť, že sľub nie je to isté, čo majetníctvo, a že vzájomné pochopenie ešte nie je manželstvo. Pravda, toto tým väčšmi vzťahuje sa na lásku, ktorá sama o sebe nedá ešte ani len vonkajšiu záruku prípadného spolužitia, ktoré môže nastať. Snúbenec teda celkom právom môže sa pozastaviť nad tým, keď jeho snúbenica hlasom spolupatričnosti

prejavila pred niekým také pocity, ktoré vlastne aj jemu samému patria len po sobáši.

— Dievčatá, pamätajte si, čím vážnejší je muž, ktorý svoje meno a aj svoj život chce podeliť s dievčaťom, tým háklivejší je v tom, aby k dobrému menu jeho nastávajúcej nepripojoval sa ani len tienik podozrenia. A ženská česť je veru veľmi jemný a veľmi citlivý tovar. Vidieť na ňom aj najmenší dotyk, ako na čerstvom ovocí.

— A veď tu nemôže byť ani reči o Klárinej cti!? — zvolaly niektoré, troška akosi dotknuté.

— Aj sám si myslím, že tu nemôže byť o jej cti vážna reč. Ale nerozmyslený list jednako len mohol otriasť snúbencovou dôverou. Začať nerozlučiteľné manželstvo s myšlienkou: „a ak predsa!?", je hotové nešťastie, lebo to môže byť podkladom neustáleho sužovania sa, nedôvery a žiarlivosti.

— Ten muž ale Kláru naozajstne nemiluje, — poznamenalo ktorési dievča.

— Alebo ju azda miloval až priveľmi a považoval ju za mnoho, a práve preto nevedel zniesť toto sklamanie, — odpovedal páter.

Dievčatá nijako nevedely sa uspokojiť s týmto tvrdým rozhodnutím a stále sa usilovaly, aby našly dôvod, aby mohly odsúdiť ak nie snúbenca, tak aspoň mužské pokolenie.

— No a kdeže ostala tá vychýrená mužská gavalierskosť, — vyhrklo z jednej, — keď takto zneužívajú dôveru úbohých zaľúbených dievčat a ukazujú dôverné listy, ktoré dostali?

— Takéto niečo nepoukazuje na charakter, to je isté. Ale neškodí, keď dievčatá vedia, že sú aj takíto muži, a zväčša sú to tí, ktorí navádzajú dievčatá na tajné dopisovanie a stretávanie sa. Lebo, uverte mi, skutočne poctivý muž, ktorý má vážny úmysel, ten vždy chodí po otvorených, rovných cestách, ten ochráni dievča, ktoré miluje, keď treba aj od samého seba, a ešte ani z lásky neprivedie

dievča do takého položenia, ktoré by mohlo vrhnúť tieň na jej dobré meno a povesť.

— A jednako, aká škoda, — ozvalo sa ktorési z dievčat, — keď ten nešťastný list sa musel dostať na svetlo božie. Mohlo sa to stať až po sobáši.

— A ja zas tvrdím to, — rozhodne vyslovil páter svoju mienku, — že lepšie je, keď sa to stalo ešte pred sobášom. Mohol by som vám rozprávať o mnohých takých prípadoch, v ktorých nestalo sa tak a v ktorých jeden-dva nerozmyslené listy, ktoré pochádzaly z dievčenských čias manželky, rozvrátily manželské šťastie, ktoré potom už nikdy nebolo možno obnoviť. Naproti tomu teraz rozišli sa len dvaja slobodní ľudia, ktorí za svoj rozchod nie sú zodpovední nikomu a v živote ešte obaja môžu nájsť — v hraniciach pozemských možností — svoje šťastie. Ale po právoplatne uzavretom manželstve, i keď sklamaní, musia niesť spoločne ťarchu života, ktorú vzali na seba. Pravda, takýto život potom je samé svíjanie sa a mučenie, kým z rodiny podľa božieho ponímania má vyrásť život krásny, harmonický, ktorý je hodný našej ľudskej bytosti.

— Dnešné dievča, — pokračoval páter, — ktoré svojmu mužovi svojou učenosťou, širším rozhľadom a svojím vyvinutejším smyslom úsudkovým v najkrajšom a najvážnejšom smysle slova chce byť, — a daj, Bože, aby aj vedelo byť! — životným spoludruhom, musí dávať dvojnásobný pozor na to, aby svoju ženskú individualitu do manželstva vnieslo takú, aby ona bola hodná cti, dôvery. Podľa svedectva svetových dejín ženy aj dosiaľ často boly hýbateľkami veľkých udalostí na základe vplyvu, ktorý maly na mužov, ale akú svet pretvorujúcu silu by mohol dostať tento vplyv dnes, keby ženy nepokazily tú dôveru a vieru, ktorá je do nich vložená. Ani najmocnejší a najslávnejší mužovia nepodceňovali nikdy tento vplyv. Bismarck, chýrny „železný kancelár", povedal: „Ctím si každú ženu, ktorá nás mužov povzbudzuje k dobrému, ktorá nás učí viere a mravnosti, ktorá nebeské ruže sype na našu pozemskú cestu. Žena nech sa nemieša do vecí mu-

žov, *ale nech na neho vplýva, utišuje ho a privádza k všetkému tomu, čím je právo a pravda.*"

— *Mauriac*, moderný francúzsky románopisec, vo svojom diele „Klbko vretenic" toto vkladá do úst hrdinu: „. . . Keby v tej chvíli bola bývala pri mne žena, ktorá miluje, kam by som sa bol mohol vyzdvihnúť? Ale ja sám nemohol som v sebe ustrážiť vieru, ktorá bola do mňa vložená. Treba, aby niekto bol svedkom našej sily, niekto, kto značí naše údery, ráta body, kto nám kladie veniec na hlavu — ako kedysi, za čias, keď nám v škole rozdávali ceny, keď knihami obdarený hľadal som v dave oči svojej matky . . ."

— A myslíte, že je to možné bez dôvery?

— Ó, žene dnes už netreba, aby cestou muža uplatnila svoj vplyv. Dnes ho môže uplatniť už aj bezprostredne. Veď tak viem, že ani vy, dôstojný otče, neodsudzujete verejné účinkovanie žien?!

— Neodsudzujem ho, ale musím vyhlásiť, že to jej prv spomínané účinkovanie považujem za hlavnejšie, dôležitejšie, významnejšie. Lebo vidím, že v tom všetkom lepší výraz dostáva božia myšlienka, ktorá je povedaná v Písme svätom a vložená do stvorenia božieho. Nuž, samostatné ženy nech vstúpia do vedenia verejného života, keď sa cítia byť k tomu povolané; verím, že takto môžu vykonať veľa dobrého. Ale vážneho, silného vzletu životu dá jednako len vplyv, ktorým prevádzajú cestu muža. Lebo keď mužská a ženská práca chodia osobitnými cestami, z toho môžu byť len dve polovice. A z dvoch polovíc len vtedy môže byť celok, keď sa vzájomne doplňujú.

— Nepodceňujte túto sprostredkovanú moc, nie je v tom nič ponižujúceho, nič zneucťujúceho. Veď aj sám Pán Ježiš na prosbu svojej matky urobil prvý zázrak na svadbe v Káne. A či Lazara nevzkriesil na orodovanie Márie a Marty? Aj Pilátovo svedomie prebudilo slovo ženy. A Coriolána jeho matka zadržala v bráne Ríma. A na tejto istej ceste slabé ženské ruky vedely udržať tróny svetských mocnárov alebo ich zvaliť.

— Tento vplyv neraz sa zdá byť nepatrný. Ale či neviete, že bodnutiami ihly možno zabiť aj obra?

— A vy, kongreganistky, ktoré ste také šťastné, že svoju individualitu môžete vyvinovať pod žiarením „Immaculaty", musíte vážne brať aj takéto dobré prejavy, akým je list. Slovo je meradlom zdravia alebo choroby duše; tak slovo vyslovené, ako aj napísané. Napísané slovo je závažnejšie, to vám azda ani nemusím zdôrazňovať. Nuž, neroztrusujte bez rozmyslenia svoje slová a dbajte na to najmä pri písaní. Často jedno nevyslovené alebo nenapísané slovo mohlo odvrátiť nielen subjektívne, osobné katastrofy, ale aj celosvetské. Nuž dobre si rozmyslite, čo napíšete a komu. Keď sa z citového nadbytku vášho srdca niečo žiada von, — nedbám, — napíšte si to do denníka. Srdcu môžete si uľahčiť aj takto a aspoň sa to nedostane do nehodných rúk. Zlé síce nesmieme predpokladať o nikom, ale jednako len nesmieme svoju dušu rozprestrieť pred hocikým. Ale ešte aj od obyčajného dávajte si lepší pozor vtedy, keď ste v takom stave lásky, ktorý je prehriaty a v určitom smysle a po určitý stupeň ako by bez smyslov. Niet pominuteľnejšieho pocitu nad vzbĺknutie citov. A to predsa od nikoho nemožno požadovať, aby vychladnutý popol držal vo zvláštnej úcte.

— Pred odoslaním prečítajte si každý list, ktorý je háklivejšieho obsahu, a spravte to s tou myšlienkou, aký dojem môže ten list vyvolať v niekom, keď sa náhodou dostane do nepovolaných rúk . . .

*

Cestou domov isté dievča spýtalo sa Evy:

— Počuj, ty si už písala niekedy zaľúbený list?

— Ešte nie. Ale ani nebudem písať, — povedala s pevným rozhodnutím. A s vďačnou radosťou ľudí, ktorí sa vyslobodili z nebezpečenstva, myslela na list, ktorý v myšlienkach raz bola soštylizovala, ale ktorý — vďaka Bohu — nikdy nenapísala.

Istého popoludnia očakávala Eva svoju novú priateľku Margitu. Bolo to príjemné čakanie. V myšlienkach už posbierala, čo všetko jej rozpovie. Odkedy Mária vstúpila do kláštora, Eva nemala priateľku. A predsa vždy veľmi túžila po priateľke. Ozvala sa v nej večná túžba ľudského srdca po druhom srdci, po láske a po pochopení.

V Margite znovu našla to, čo hľadala. Spoznaly sa v kongregácii, a odkedy sa spoznaly, odvtedy bohatly ich duše. Keď ich napadla nejaká myšlienka, keď nejaká udalosť pohla ich citmi alebo keď z náladového zvlnenia zaľahol na ich duše akýsi nevysvetliteľný smútok, jedna druhej vylialy svoje srdce a spolu sa usilovaly rozriešiť svoje problémy. Vzájomne v dušiach našly si mnoho príbuzného. Obidve si vytýčily vyššie životné ciele a duševnú stravu hľadaly vo viere, v duševnom živote, vo vedení a v umeleckom krásne. Slovom, nárokovaly si duševne *lepší* život.

O koľko ľahšie sa im zdalo toto úsilie, keď boly dve!

Áno, toto je opravdivé priateľstvo, — myslela Eva. — Keď si jedna druhej otvoríme nielen srdce, ale napomáhame jedna druhej aj v dobrom...

— Vitaj, Margitka! — pozdravila potom vkročiacu priateľku.

Privítaly sa jednoducho, prirodzene, stisnutím ruky a teplým pohľadom. Lebo aj v tom kryl sa ich vkus, že také neustále objímanie, bozkávanie a také málo úprimné výlevy, aké sú u žien, nemaly rady.

Po krátkom rozhovore prešly na tému poslednej kongregácie.

— Dôstojný otec má v tom pravdu, že s našou dôverou musíme narábať opatrne, — vravela Eva. — Vždy, ale najmä vtedy, keď sme zaľúbené. Veď nejaká tá srdečná vec, ktorá je skôr fantáziou ako skutočnosťou, pritrafí sa

každej z nás. A ja som ti rozpovedala svoju, pravda? A ani ty si nebola uchránená od podobného blúznenia. Ale keď potom zmizlo takéto bežné vzplanutie, ako je to dobre, keď nám po ňom neostane pamiatka, za ktorú by sme sa musely hanbiť alebo pre ktorú by sme musely prechovávať obavy. Ale zato . . . iba denník ma predsa len neuspokojuje. A predpokladám, že neuspokojuje ani mnohé iné dievčatá. Darmo, my potrebujeme jedno ľudské srdce. Ak sa nemáme s kým dôverne porozprávať, zhustia sa a zvrú v nás city, rozvlnia sa a vzbúria ako vody, zastavené haťou, ba niekedy sa aj vylejú, a potom nie veľmi uvažujú, na koho sa lejú a valia.

— Máš pravdu, — mienila aj Margita, — pre nás priateľstvo je životnou nevyhnutnosťou. Pravda, nemyslím na tie „nerozlučné" dievčenské priateľstvá, dnes s tou, zajtra s inou, ktoré cez pletky, tajomstvá a žiarlivosti obyčajne napokon utonú v nenávisti, ale myslím na vážne priateľstvo. Na také, o ktorom možno povedať: v dvoch telách jedna duša. Akým pokladom a akým požehnaním je takéto priateľstvo! — dodala k tomu zamysleno.

— Darmo, niektoré priateľstvo je skôr kliatbou ako požehnaním. Napríklad chuderke Ruženke bolo by bývalo lepšie, keby sa nikdy nebola stretla s Betou.

— A predsa, koľko ráz som sa usilovala priviesť ju k rozumu. Ale všetko bolo daromné. Zo začiatku napodobňovala len jej správanie, ale neskoršie plne prevzala aj jej „osvietenské" zásady.

— Ba ešte aj nás chcela dostať do ich spoločnosti. Pamätáš sa, ako nás zo začiatku volala na výlety, ktoré usporiadaly koncom týždňa? Tvrdila, že sú s nimi samí inteligentní a dôveryhodní mladíci a že ich jediným cieľom je, aby si odpočinuli, aby sa zamestnali a aby aspoň niekoľko dní žili naozaj zdravým a voľným životom.

— Hej, a ten zdravý a voľný život bol taký, že počestná rodina, ktorá si náhodou vedľa nich postavila stan, na druhý deň musela náhle utiecť odtiaľ, lebo sa hanbila ešte vidieť a počuť, čo tí vyčínali v ich susedstve.

— Pravda, vieš, že Vilmin starší brat mal rád Ruženku a onedlho by ju bol poprosil aj o ruku, keby sa nebola zúčastnila tých pohoršujúcich weekendov.

— Úbohé dievča. Skazila si celý život. A zničila si dušu!

— Nuž, priateľstvo môže viesť aj ta. A zdá sa, že takých priateľstiev je viac, ako tých opravdivých.

— Pravdaže je ich viac. Veď to už ani nie je priateľstvo. To je skôr hriešne spoločenstvo. Obyčajne začína sa tým, že „osvietenejšie" dievča spýta sa druhého: Čítala si toto alebo tamto? Potom jej požičia také knihy, ktoré by ani do rúk nemala vziať. Potom prídu chlapci. Predstaví jej svojich kamarátov a idú spolu do kina. Nasleduje krok, v ktorom už majú svoje tajnosti a vzájomne kryjú svoje tajné cestičky, aby sa doma o tom nedozvedeli. A koniec toho potom je to, čo sa stalo s Ruženkou.

— Prečo je opravdivé priateľstvo medzi dievčatmi také zriedkavé? Muži to dokážu a my dievčatá nie? Prečo? Toľko hodnotných žien je, ktoré túžia po pochopujúcej, priateľskej duši, nuž ako je to, že väčšina z nich predsa len ostáva osamotene?

— O tom som už i ja mnoho rozmýšľala, ale nemohla som nájsť príčinu. Isté je, že ženy všeobecne neveľmi dôverujú svojim ženským spoludružkám. Zlé jazyky tvrdia, že preto, lebo samy o sebe vedia, aké sú nespoľahlivé a nehodné dôvery.

— Toto už dnes azda predsa len nemožno zovšeobecňovať. Odkedy ženy zaujímajú zodpovedné povolania, odvtedy sa priučily aj tomu, že zodpovednosť požaduje spoľahlivosť. Pravda, smutné výnimky sú aj dnes, ale zväčša len medzi tými, ktoré sa ženú za zovňajškom. Chyba bude asi niekde inde. Ja som často toho náhľadu, že ženy vôbec nedržia spolu a netiahnu jedna k druhej. A nielen vo veci dôvery. V ničom. Nevšimla si si napríklad toho, ako zriedka ochráni jedna žena druhú v očiach muža? Veľmi často sa dá radšej na stranu muža, ešte aj vtedy, keď ten oči-

vidome nemá pravdu. Keď nie ničím iným, nuž tým, že mlčí. Prečo?

Margita neodpovedala.

— Ja si to neviem ináč vysvetliť, — pokračovala Eva, — ako tak, že žena mužovi sa vždy chce páčiť. Jedna sa okrášľuje takto, druhá zas tak, že rozrieďuje svoju duševnú hodnotu, tretia sa zas usiluje dať mu za pravdu, i keď hneď na účet druhej ženy. Ako vidieť, táto naša túžba po páčení sa je natoľko pudová, že väčšina z nás to ani nezbadá. A i ja som len odvtedy prišla na to, odkedy som bola svedkom očividomého a ináč nepochopiteľného prípadu.

— Toto všetko môže byť pravda, milá Eva, ale to, že medzi ženami je také zriedkavé opravdivé priateľstvo, môže mať ešte aj inú príčinu, hlbšie koreniacu v ženskej duši. My všetko konáme srdcom. A aj v priateľstve predovšetkým hľadáme srdce, kým v priateľstve práve nie srdce je najhlavnejšie, ale skôr vzájomné pochopenie sa a duševná harmónia. No nám je toto akosi málo. To nás neuspokojuje. A preto ďalej hľadáme i vtedy, keď sme toto už našli. Hľadáme dotiaľ, kým len neukojíme naše srdce a túžbu po láske.

— Slovom, predpokladáš, že na to skutočné priateľstvo ani my nie sme súce?

— Myslím, že v takom smysle, ako to pochopujú a často aj prežijú muži, veru ani nie. Vidíš, muž vie úplne oddeliť svoj citový život od všetkého ostatného. On vie byť vecný: Preto môže byť vážne zaľúbený, ba aj rodinu môže založiť a popri tom nezmení sa ani jeho pomer k priateľovi. My to nedokážeme. O koľkých dievčenských priateľstvách len viem, tie všetky prestaly, len čo sa jedna z nich alebo obidve vydaly. Žena sa len vtedy vie podeliť so svojím srdcom, keď ho neodovzdá naozaj nikomu. Lebo keď ho raz skutočne odovzdá, vtedy dá ho celé.

Eva sa zamyslela.

— Nuž, a v čomže je opravdivé priateľstvo? Čo v ňom človek dáva a čo dostane?

Margita vytiahla malý sošitok zo svojej ručnej taštičky a ukázala v ňom na malú poznámku:

— Pozri sa! Týchto niekoľko riadkov o ideálnom priateľstve vypísala som si nedávno z knihy istej talianskej spisovateľky:

„... stojí nado mnou bez toho, žeby ma uponižoval; váži si ma bez podlizovania; pomáha bez toho, žeby mi to dal pocítiť; vypočuje moje srdce a predstavy, ale nielen zo zdvorilosti; duševne je bohatší ako ja, ale akosi ma predsa len potrebuje; môžem mu dať niečo bez toho, žeby som tým hoci seba alebo jeho uponížila; slovom, priateľ trpezlivý, stály, veľkodušný a vždy nový, ktorý je celkom tým, čím som ja, a predsa je celkom iný."

— Vidíš, — pokračovala Margita, — niečo takého očakáva žena od opravdivej, ideálnej priateľky. Nakrátko by som to vedela povedať tak, že chce sa pozrieť na ňu hore, ale zato predsa len rovnaká chce byť s ňou. Ale túto nad sebou stojacu rovnakosť ona v nej nenájde nikdy, a keby ju prípadne aj našla, ani vtedy by ju neuznala.

— No a v mužovi ju vie nájsť?

— Je hotová dívať sa na neho takto. A to aj má svoju príčinu. Lebo len medzi mužom a ženou je možné, že obidvaja v niečom vzájomne sú si viac, väčší a peknejší a hodnotnejší bez toho, žeby tým povstali jeden proti druhému. Lebo muž a žena nie sú si sokmi ani v kráse, ani v múdrosti, ba ani v duševnej hodnote, lebo sa vzájomnej doplňujú. A preto je prirodzené, že aj ich priateľstvo je hodnotnejšie.

— Ich priateľstvo? — so zvláštnym prízvukom spýtala sa Eva.

Margita pozrela na ňu zarazeno:

— A ty azda neveríš, že je možné priateľstvo medzi mužom a ženou?

— Úprimne ti poviem, ja v to veľmi neverím. Aspoň nie medzi mladými. Koľko priateľstiev medzi chlapcom a dievčaťom videla som dosiaľ, toľké sa zakončily láskou. Keby sa končily manželstvom, to by ani nebola nehoda. Ale darmo, to je ten vzácnejší prípad. Napríklad: nepamä-

táš sa na slečnu doktorku, ktorá v takom „ideálnom" priateľstve bola s tým profesorovým asistentom? Potom, keď z asistenta stal sa súkromný profesor a oženil sa, — pravdaže, vzal si druhú! —, slečna doktorka spáchala samovraždu. Či si nepočula o priateľstve Jurka a Gizky, z ktorého síce vyvinulo sa akési „kamarátske manželstvo", ale nie opravdivé manželstvo! A Marienkino priateľstvo zasa viedlo ta, že jej priateľ, ktorý bol ženatý, pre ňu rozviedol sa so ženou. A Blažena zasa...

— Hej, hej, troška nervózne skočila jej do reči Margita, — tieto prípady poznám i ja. Ale ani v jednom z nich nemohlo to byť opravdivé priateľstvo, ale skôr taký zababušený flirt.

— Margitka moja, mýliš sa. Títo všetci boli práve takí chlapci a také dievčatá, ktorí — aspoň na začiatku — svoj pomer videli ako vážne priateľstvo. Nemôže tu byť reč o zababušenom flirte, lebo, keď už pripustíme, mohol to byť len nevedomý flirt.

— Dobre, nuž povedzme, že toto boly len nešťastné výnimky. Ale týmto ešte vôbec sa nedokazuje, že takéto priateľstvo by bolo nemožné. Pozri...

Margita stíchla a zmäteno si zahryzla do pery. Ako keby už tým prvým slovom nedopovedanej vety viac bola povedala, ako bolo treba.

Eva sa jej nevypytovala. Za zneváženie priateľstva by bola považovala to, čo Margita sama zo seba nechce rozpovedať. Citlivé, jemné duše cítia, že priateľstvo nie je pláštikom, pod ktorým vlúdili by sme sa do svätyne priateľovho srdca, ktoré je výslovne len jeho vlastné. Veď môžu byť v ňom také nevyzreté pocity, ktoré, hoci by ich aj chcel prejaviť, ešte nevie vliať do slov. V takýchto prípadoch treba si ctiť mlčanie. Láska nikdy nemôže byť vtieravá.

Ale Margitka sa po chvíli predsa len zdôverila. Cítila potrebu zdôveriť sa.

— Pozri sa, — začala, — ja sama prežívam takéto krásne priateľstvo. Nežiarli, Eva, veď keby som zmenšovala

priateľstvo, ktoré prechovávam k tebe, nespomenula by som ti ho.

— Poznáš nášho domáceho lekára, pravda? Vážny a učený človek, človek jemnej duše. Akási nevysvetliteľná dôvera nás tak sblížila, že predo mnou vylial svoje srdce. Pravda, nie tak obšírne, ako to zvykneme robiť my, ale len niekoľkými stratenými, pohodenými vetami. Chudáčik, jeho manželstvo je také nešťastné. Nie z jeho príčiny. On svoj kríž znáša len preto, lebo má jedno zlaté malé dievčatko. To je jedinou radosťou jeho života. Môžeš si predstaviť, nakoľko ma dojala jeho dôvera a ako som ho poľutovala. Pomaly stalo sa nám obom životnou potrebou, aby sme sa jeden s druhým zavše porozprávali. Naše priateľstvo je celkom čisté. Srástly len naše duše. Odvtedy ľahšie znáša svoje nešťastie. Pri mne vždy ožije, domov odchádza veselej mysle. A i ja som šťastná, že mu môžem niečo dať. Cítim, že môj život dostal akýsi cieľ. A rozhodla som sa, že sa nikdy ani nevydám. A popri tom konám misijnú úlohu. Všeobecne slúžim domácemu pokoju jedného manželstva. A to malé dievčatko potom mne bude môcť ďakovať, že sa jeho rodičia nerozišli. Nuž, nie je to takto pekné?

Eva zhrozene počúvala. Pudovo vycítila, že Margita pohybuje sa v nebezpečenstve, a že jej cit, ktorý ju viaže k lekárovi, už teraz bližšie stojí k láske ako k priateľstvu, len predbežne nevie o tom ani ona sama alebo neodváži sa doznať si to. Eva vedela, že by jej to márne hovorila.

— Ja by som sa obávala takéhoto priateľstva, — poznamenala nesmelo. — Veď mladí ste obaja. Je to nebezpečná hra s ohňom. Čo bude potom, keď ohňom vzblknu vaše srdcia?

— Nikdy sa o nás neobávaj! — s dôverivou veselosťou odpovedala Margita. — Doktor je človek vážny a poctivý, a veď ani ja nie som už dievča. Dávame si obidvaja pozor. A potom, veď ja sa aj modlím, aby dobrý Boh dával na nás pozor a aby nás takto udržal jedného druhému.

Eva nahlas hútala:

— Modlíš sa? No, či vari je miestne postaviť sa ľahkomyseľne na okraj priepasti a prosiť Boha, aby na nás dával pozor, žeby sa nám nezakrútila hlava? Či by sme ho nemali skôr prosiť o to, aby nám dal sily, žeby sme sa vedeli odlúčiť od takého nebezpečného miesta?

— Milá Evka, nelám si na tomto hlavu. Ale dovolím ti, aby si mi závidela. Lebo málokomu je dožičené také šťastie, aby mal takých dvoch priateľov, akými ste mi vy dvaja, povedala Margita a, čo nemala vo zvyku, objala a aj vybozkávala Evu.

Keď Eva ostala sama, zvláštny pocit jej stiahol srdce. Ako keby ju bola schvátila akási veľká bolesť. Ako keby... hej... ako keby spolu s Margitou bolo sa vzdialilo aj čosi iné.

Ich priateľstvo.

Lebo to, čo bude nasledovať po tomto, už nebude to, čo medzi nimi bolo dosiaľ. Ktosi a čosi postavilo sa medzi ne. Jeden muž, ktorý pomaly odoberie od nej srdce jej priateľky, a nebezpečenstvo, ktoré sa istými krokmi približuje k Margite. A Eva tušila, že nemôže prekaziť ani jedno.

Pomaly, potichučky, začaly sa jej liať slzy z očú.

Nuž, — znovu ostala sama.

— Ani dnes ma nebozkáte, teta Janka? — spýtala sa Júlia so smutným úsmevom na perách, na ktorých nebolo rúžu a neobyčajne bledá tvár, teraz už nenafarbená, obrátila sa k tete Janke.

Teta Janka objala dievča, dlho a hlboko zahľadela sa jej do očú a potom, ešte ju stále objímajúc, posadila ju k sebe na malý divánik do kútika do teplého svetla, tlmeného zlatokávovým tienidlom. Nič sa jej nepýtala. Videla v jej očiach čosi, čo jej povedalo viac ako slová. Bol to taký pohľad, ktorý hovoril o zármutku a o nociach prebdených v slzách.

Hovor takýchto očí vedia pochopiť len matersky cítiace srdcia žien a len ony vedia, ako možno nájsť potešujúce slová aj na nevyslovenú bolesť.

— Úbohá moja maličká, — povedala tíško, teplo, — veľmi ťa bolí srdiečko, pravda? — Pohladkala hodvábne, gaštanové vlasy dievčaťa a medzitým pokračovala:

— Julča moja, to už je osudom dievčaťa. Sklamanie je školou dievčenského srdca. Touto školou prejdeme všetky. Ale pominie aj toto tak, ako všetko ostatné. Niet iného lieku, len čas. A ten veru naozaj pomáha.

— Tak sa hanbím! — plakala Júlia a svoju hlavu sklonila na plece tety Janky. Nepovedala, za čo a prečo sa hanbí, ale teta Janka vedela, že pomaly rozpovie aj to. A tak sa aj stalo. Zlomene, ba zo začiatku ešte aj nesúvisle splývaly slová s Julčiných úst, ale napokon predsa len čisto sa rozuzlil celý prípad.

Júlia mala vážnu známosť. Aspoň ona sama ju mala za takú. Teraz už ani nevedela veľmi, ako sa to začalo. Dievčatá tak rýchlo sú náchylné za vážne zaujímanie sa považovať jeden teplejší pohľad, stisnutie ruky alebo priateľskejší rozhovor; často za vyhľadávané považujú aj čo

i len náhodou opakujúce sa stretnutie a snívajú o láske, keď niektorý muž rád je v ich spoločnosti. Na začiatku akiste aj Júlia myslela si viac ako mala, a keď sa pustila do flirtu, myslela si, že len opätuje mladíkov záujem. A isto to bolo naopak. Nuž, nech sa to stalo akokoľvek, toľko je isté, že flirt prekročil hranicu hry a zmenil sa vo vážny pomer. Júlia so dňa na deň očakávala, že ju mladík požiada o ruku.

Objímanie, bozk?! Pravdaže! Hej! Veď jeden pri druhom stáli už tak blízko, že sa to videlo celkom prirodzené. A tak často sa vzájomne uisťovali o láske, že sa ta pochybnosť už nezmestila. Len práve o manželstve nikdy nepadlo ani slova. Ale to zasa v očiach Júlie bolo takou samozrejmosťou, že to mohlo byť len otázkou času.

Mnoho bývali spolu. Na osamelých prechádzkach a na výletoch. Raz zaveslovali na člnku na akýsi ostrov. Vo dvojici . . .

Nie! Nestalo sa nič, čo by sa nemohlo napraviť. Veď muž bol rozumne cynický. Ani nebol dotieravý. Pohodením pleca vyznal, že on jednoducho myslí na kamarátske manželstvo, alebo, ak sa to Júlii lepšie páči, na manželstvo na skúšku. A zarazenie dievčaťa nijako nevedel alebo nechcel pochopiť.

— Veď som si len nemohol myslieť, — povedal, — že jedno takéto od päty po hlavu moderné dievča sníva o takom starosvetskom manželstve, o „celoživotnom zajatí"?!

Následky? Dieťa?

Mladík sa rozosmial a neverecky vyvalil na ňu oči:

— Veď azda mi len nechcete nahovoriť, — vyrútil sa na ňu drsno, — že ja som vaším prvým priateľom? Alebo žeby ste vy nevedeli, ako sa treba obrániť pred nepríjemnými následkami?

A keď sa Júlia rozplakala v hanbe a zúfalstve, mladík vychrlil na ňu také nevysloviteľné urážky, že dievča najradšej by sa bolo prepadlo do zeme.

Dotknutá vo svojom cite, teraz sa už aj ona vyrútila

a spýtala sa ho, prečo jej luhal lásku, keď jeho cieľom bolo len takéto obyčajné, bežné dobrodružstvo?

— A sľúbil som vám ja niekedy niečo viac ako lásku? — odpovedal jej mladík výsmešno. — No, čo som vám sľúbil, to som vám aj chcel dať. Čože som ja mohol vedieť, že vy chcete nie lásku, ale manželstvo!

— Teta Janka, milá, zlatá, dobrá teta Janka, — nariekala Júlia, — nuž zaslúžila som si ja, aby niekto so mnou takto zachádzal? Veď ja som mu chcela byť vernou a dobrou ženou!

Utišujúci a teplý pohľad tety Janky teraz premenil sa v prísny pohľad. Chytila dievča za ruku, a potom tvrdo pozrúc sa jej do očú odpovedala jej:

— Nemysli teraz na seba, ale skús rozsúdiť vo všeobecnosti, bez predpojatosti a triezvo, či také dievča, ktoré sa oblieka a sa správa ako ženy polosveta, môže sa čudovať, keď ju potom naozaj považujú za ženu polosveta a keď tak s ňou aj zachádzajú?

Júlia sa odvrátila a mlčala.

A teta Janka pokračovala:

— Vždy som vedela, že ty v duši nie si skazená, iba vonkajšie prejavy skazenosti si na seba pobrala a v podstate, že si také snivé dievčatko, aké sú v románoch Marlittovej, že by si vedela byť vernou a dobrou ženou jednému tebe primeranému, milujúcemu a vážnemu mužovi. Ale akože mohol v tebe toto vidieť jeden cudzinec, keď si mu ukazovala niečo celkom iné?

— My, ktorí vás poznáme lepšie, my vieme alebo aspoň veríme, že vo vás, dnešných dievčatách, bije teplé srdce práve tak, ako i v srdciach dávnych, že práve tak túžite po rodinnom šťastí a po domove, ako kedysi túžily ony. Ale medzi vami chodia falošní proroci, ktorí rúcajú vaše ilúzie, ktorí vám nahovoria, že manželská vernosť a láska, váženie si domova a dieťa sú len nemodernými a obnosenými drobnosťami, že svetom moderného človeka je ulica, kaviareň, spoločnosť a sebecký individuálny život, ktorý je oslobodený od rodinných sväzkov a povinností. Vy úbohé, za-

vedené dnešné dievčatá, v hĺbke svojich duší iste trpíte týmto stále meniacim sa, nepokojným životom a vaše srdcia čoskoro isto ustanú od týchto pestrých, farebných a prázdnych zážitkov, ktoré sú ako mydlové bublinky; ale v tomto ste vyrástly, toto vidíte okolo seba a veríte, že je zahanbujúca tá vo vás ukrývajúca sa a aj pred vami samými nedosiahnuteľná túžba po niečom trvácnom. Julka, či nie je to takto?

— Áno, tak, — potichu odpovedalo dievča. — Často badám, že je vo mne akási nepochopiteľná túžba, ktorú neviem ani pomenovať. Neraz priamo tak sa cítim, ako prenasledovaná. Nikde si nemôžem nájsť miesto. Doma neviem čo robiť s voľným časom. Utekám von. No kamkoľvek idem, vždy ostávam akási neuspokojená. Nedostávam to, čo som čakala.

— A čo je to, čo čakáš?

Júlia sa zamyslela:

— Neviem. To je to najčudnejšie, že neviem. Ale teraz, keď som si ho obľúbila... juj! Ani jeho meno už nechcem viac vysloviť!... slovom, keď som sa zaľúbila, naraz akokeby môj život bol dostal cieľ.

— Aký cieľ?

— Nuž... nuž... — Júlia prekvapeno videla, že nevie odpovedať ani na túto otázku. Teta Janka jej pomohla:

— Iste si myslela na to, že sa vydáš. To mohol byť ten cieľ. No, a ďalej čo si si myslela? Potom ako bude?

— Potom? — Nuž, hej. Myslela som na pekný nový byt a zariadenie, ktoré bude celkom moje; a na to, že budem mať niekoho, pri kom potom ja budem najbližšie, ktorý ma bude milovať a ktorému budem nadovšetko, s ktorým všade spolu pôjdeme a že potom už celkom inakšie bude všetko, že aj ľudia inými očami sa budú na mňa dívať, lebo budem ženou.

— Slovom, to ti chodilo po rozume, čo všetko dostaneš v manželstve. Nuž, a na to si si nikdy nepomyslela, čo prinesieš do manželstva? Na to, čo dáš ty svojmu novému domovu?

— Oj, nuž čože môže priniesť dnes také dievča, ako som ja?! Nanajvýš nábytok a výbavu. Kto má dnes veno? Vlastne zato aj potom vďačne by som chodila do kancelárie!

Teta Janka oprela si hlavu do dlaní, dlho sa dívala pred seba a mlčala. Chvíľkami troška pokrútila hlavou. Očividne sa jej niečo nepáčilo.

— Nemožno, — povedala potom pochybovačne. — Vonkajší svet aj teba by už bol natoľko schytil, že si myslela len na byt a len na tú stránku ženského života, ktorá sa ukazuje navonok, a domov ti ani na um neprišiel?

— Domov?

— Hej, domov! Nie byt, nie nábytok, ani peniaze, ktoré svojím zarábanm môžeš priniesť do domu, ani jedlo, ktoré by si varila alebo nechala si variť, a ešte menej to, že potom už nie sama, ale v dvojici by ste išli z domu, ale to hniezdo, ktoré je hniezdom, spolucitu, lásky, spokojnosti, pokoja, to čudné a ničím nenahraditeľné hniezdo, ktorým len žena môže urobiť nový, spoločný domov.

— My, dávne dievčatá, vo svojich snoch nemyslely sme predovšetkým na to, čo v manželstve dostaneme, ale na to, čo dáme a čo môžeme dať my. Veď tak dobré je dávať! Boly sme priamo šťastné, keď sme si pomyslely na to, že môžeme stúpiť ako by do šľapají božích a že do niečoho môžeme vliať dušu: do neživotného okolia.

— Milá moja, nečuduj sa, keď ten mladík nenašiel v tebe to, čo v tebe ani nebolo. On jednoducho od teba chcel prijať to, čo si mu ty ponúkla svojím vonkajším zjavom a počínaním.

— Teta Janka, vy držíte s ním? — zvolala urazeno Júlia.

— Nestaviam sa na jeho stranu, len ho neodsudzujem väčšmi ako teba. Vy obidvaja ste rovnako ľahkomyseľne rozmýšľali o láske i o manželstve. Rozdiel bol len ten, že ty si manželstvo chcela bez všetkej hlbšej duševnosti, on zasa lásku bez manželskej zodpovednosti. Vzájomne po-

núkli ste si jeden druhému dar navonok skvostný, ale vnútri prázdny. Nemáte si čo vytýkať.

Júlia odtiahla sa od tety Janky a urazene sa odvrátila. Teta Janka pritiahla ju nazad napolo žartovným, napolo vážnym pritiahnutím:

— No, no, pre toto zaslúžené malé umytie hlavičky nemusíš sa hnevať na mňa! Veď vieš, že ťa mám rada a že aj mňa bolí tvoje zahanbenie. Ale pozri, dievčatko, my sme sa už kedysi rozprávaly o tom. Kto môže za to, že pusté slovo ti nestačilo, že silou-mocou chcela si sa učiť na vlastnej škode. Nuž, teraz dostala si na príučku. A keď si myslíš, že namiesto utešovania bola som proti tebe prísna, stalo sa to, aby si sa aspoň z tejto príučky poučila.

— Nuž, čože mám robiť?

— Opak toho, čo si robila dosiaľ. Nebehaj za chlapcami! Nechci sa páčiť za každú cenu. Hľadaj si taký životný cieľ, ktorý v tebe vychová to, čo ti dosiaľ chýbalo: *materský cit*. Lebo bez materského citu ani len myslieť nesmieš na vydaj. Zaoberaj sa s deťmi, s chudobnými alebo s chorými, aby si spoznala, akým oblažujúcim pocitom je vedomie, že niekde nás potrebujú. Zariaď si svoj domov a život tak, aby si nebola prinútená „ako prenasledovaná" neustále utekať z domu, ale aj doma nauč sa cítiť sa dobre. Navonok zariaď si všetko tak, ako keby si sa nikdy nevydala, ale vnútorne, v duši tak, aby si — keby ťa raz nový domov predsa len potreboval — bola vždy pohotove.

Júlia pritúlila sa zrazu k tete Janke a svoju nenamaľovanú tváričku, milú a jemnú, pritúlila k tvári tety Janky a šepkala:

— Teta Janka, či nevidíte, že som už aj začala s tým pretvorením sa? Len som sa hanbila priznať sa . . .

Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pána...

Marta, šťastná nevesta, odcestovala nakupovať. Nie pre seba. Kdeže by. Sama na seba teraz sotva myslela. Každá jej myšlienka smerovala k drobnému neznámemu, čo nosila pod srdcom.

Vyhľadala Evu a potom spolu obidve pochodily ulice veľkého mesta. Výkladné skrine boly plné šiat, klobúkov, topánok, a iných nádherných vecí; na reklamných stĺpoch divadlá, kiná, zábavné miestnosti, — v kníhkupectvách boly vyložené moderné romány, ktoré sa núkaly, nanucovaly, ale Marta si ich ani nevšimla. Jej oči zastavovaly sa len na drobných košieľkach nemluvniatok, na plienkach, na detských kočíkoch a na sladkých, živých tváričkách deťureniec. Ako keby bola stratila záujem o všetko iné, ozaj srástla s tým drobulinkým srdiečkom, ktoré teraz ešte bilo s jej srdcom.

Vyžarovala z nej radosť veľkého, svätého očakávania a sladký nepokoj. Jej pohľad často sa zatúlal ďaleko, ale zato hľadela dnu. Okolo kostola nevedela prejsť bez toho, že by nevošla dnu. Niekoľko chvíľ zahĺbila sa do vzývania Najsvätejšieho, potom jej oči hľadaly oltár Panny Márie, a keď ho našly, so zaslzeným usmievaním priliply na Pannu Máriu a na dieťatko, ktoré držala na rukách.

Taká krásna bola v takýchto chvíľach. Jej tvár zduševnela, na chvíľku celkom odtrhla sa od všetkého, čo bolo okolo nej. Všetko, čo bolo na nej, spievalo hymnou materstva. Jej celá bytosť bola mohutným, víťazným Magnifikatom. Eva nevedela s nej odtrhnúť oči.

Ako vystúpily z kostola, so zvláštnym skľúčením obrátila sa k Eve:

— Čo myslíš, *zaslúžim si,* aby som bola matkou? — a potom zamysliac sa, pokračovala:

— Vieš, zdá sa to neuveriteľné, že vo mne klíči celkom nový *„život"*, ktorý žije zo mňa, zo mňa sa stravuje, ja vdychujem preň vzduch a aj jeho duša, tá nevinná, spočíva vo mne. Povedz, nie je to čudné, že mne *„slobodno"* nosiť tento nový život?...

— A tvoj muž? — spýtala sa Eva. — Aj on je taký šťastný, ako ty?

— Môj muž? Ak je to možné, je ešte šťastnejší. Odkedy vie toto tajomstvo, odvtedy tak zachádza so smou, ako... ako s monštranciou. A so zbožnou nežnosťou približuje sa ku mne. Večer, prv než si ľahneme vždy nakreslí dva krížiky na moje čelo: jeden mne a jeden maličkému. Teraz sa už len takto oslovujeme: mamička a tatíčko. Keď bola hotová prvá malá košieľka a ukázala som mu ju, pritúlil ma k sebe a v radosti plakali sme obidvaja nad tým drobným kúštikom plátna. Ešte ani to nechce dovoliť, aby som ťažké chvíle, ktoré nastanú, strávila v sanatóriu. Vopred sa stará o lekára, o ošetrovateľku a o všetko, a chce, aby naše dieťa svoje očká po prvý raz otvorilo doma. Hovorí, že príchod nového človeka ešte väčšmi posvätí náš domov.

— Možno je to troška starosvetský názor. Náš lekár hovorí, že je to istejšie v moderne zariadenom sanatóriu. Je možné, že má pravdu. Ale náhľad môjho muža je predsa len krásny. A ja ani za svet by som nechcela zrúcať jeho ideál o posvätnosti domova. Myslím, že všetko bude tak, ako to chce on.

— A nebojíš sa? — spýtala sa Eva.

— Niekedy mám obavu. Veď viem, že už boly matky, ktoré svojím životom zaplatily zrodenie nového života. Ale dôvera je väčšia ako obava. Bude tak, ako chce Boh. Deň po deň ho prosím, aby mi dovolil, že by som si svoje dieťa mohla aj vychovať. Ak to nebude tak, vie len on, prečo nie. Kto nás držal za hodných toho, aby sme sa stali účastnými jeho tvoriteľskej moci, ten postará sa aj o ten nový život, ktorý vyklíčil v stopách jeho požehnania.

— Ale aj z tvojich bude pri tebe niekto, pravda?

— Ako by nie. Moja mamička. Ale ona nemôže pri mne

ostať, veď musí sa starať aj o svoj vlastný domáci krb. Ale moja mladšia sestra bude pri mne stále.

— Mladšia sestra? Deväťnásťročné dievča?

— Aj ty sa pozastavuješ nad tým? A predsa, vidíš, aj moja matka i ja si myslíme, že Elenke to môže len osožiť. Bola medzi prvými, ktorým som oznámila túto veľkú udalosť, a ona odvtedy v duši prežila so mnou každé stupňovanie vyvíjania sa nového malého života. Veď z nášho očakávania, ktoré je plné radosti i šťastia, môže si nadobudnúť len zbožnú úctu oproti tejto čudnej, veľkej, svätej tajomnosti života. A pritom hravo sa priučí opatrovaniu kojencov a nikdy nebude z nej to egoistické, dieťaťa hroziace sa moderné dievča, ktoré v manželstve vidí len sväzok, uzavretý pre pôžitok a vyplnenie času. Elenka vo svojom smýšľaní pokročila už natoľko, že vo svojich obdivovateľoch nehľadá pekného chlapca, dobrého tanečníka a duchaplného spoločníka, ale s očami budúcej matky pozerá na tých, ktorí sa k nej približujú s vážnym úmyslom, lebo pre svoje deti chce otca, ktorý by bol toho hodný.

— Na toto a vôbec na dieťa nemyslela som nikdy, — poznamenala Eva. — A predsa máš pravdu. Ako je to možné, že práve na poslanie matky nás vôbec nepripravujú? Krajčíra, stolára, obuvníka alebo zámočníka len vtedy prepustia na samostatnú prácu, keď sa najprv dobre priučil svojmu remeslu. Ale od dievčat nepožadujú nijaké vedomosti o opatrovaní a výchove dietok. Skutočne, malo by byť záväzné, aby sa každé dievča naučilo opatrovať kojencov. A pedagogika zasa mala by byť medzi predmetmi každej dievčenskej školy.

— Hanbím sa, keď si na to pomyslím, — dodala potom. — Keby som cestou našla niekde pohodeného kojenca, hoci som žena, nevedela by som ani to, čo a ako s ním začať. A ty sa už v tom nejako vyznáš?

— Mnohí hovoria, že materský pud, keď treba, všeličomu naučí človeka, — odpovedala Marta, — ale ja sa neponechávam len na toto. Božechráň, aby moje dieťa bolo prípadne obeťou mojou vlastnej nevedomosti alebo neob-

ratnosti! Ja som už veru skončila kurz opatrovania kojencov, ale aj odvtedy často chodím do pôrodnice nášho mesta a usilujem sa naučiť, čo len možno. Takto nahradzujem, čo som zanedbala za čias dievčaťa.

Táto časť rozhovoru pokračovala už na brehu Dunaja. Tu nakúpily a potom sadly si odpočinúť na lavičku v tichom kútiku korza.

Zrazu pred nimi objavila sa driečna mladá žena, ich bývalá spolužiačka, Hilda.

Po vzájomných pozdraveniach Marta čoskoro prešla na jediný predmet svojho záujmu:

— No, a u vás čo nového? — spýtala sa Hildy.

— Myslíš na dieťa? — nadhodila Hilda nedbalo a bez záujmu, ako čo by bola bývala reč o niečom bezvýznamnom, maličkom. — Tak chytro? Čo si myslíš? Veď je tomu sotva jeden a pol roka, čo som sa vydala! Veď si azda nezničím svoju mladosť a postavu.

— Nuž, a prečo si sa vydala?

— Nie k vôli dieťaťu, to je isté! — smiala sa Hilda. — Milovali sme sa s mužom. Či to nie je dosť?

— Isteže je to potrebné pre manželstvo, — odpovedala Marta, — ale to ešte nie je cieľom manželstva.

— Ale, prosím ťa! Manželstvo nemá iného smyslu, len ten, že „nie je dobre byť človekovi samotnému". No, nie takto sme sa to učily kedysi? Celý život dievčaťa nepozostáva z iného, ako z toho, že si hľadáme budúceho muža. A keď si ho konečne nájdeme, až potom začíname žiť.

— A čo ty nazývaš životom? — spýtala sa Eva.

— Nuž zábavu, cestovanie, šport, spoločnosť a všetko, z čoho mám radosť.

— A za niečím, čo by bolo nad toto všetko, tvoja duša nezatúži?

— Čo tým chceš povedať?

— Ak nevieš, rada by som ti to vysvetlila.

— Nadhoďme otázku nejako inakšie, — zamiešala sa do rozhovoru Marta. — Len to mi povedz, či si šťastná?

Hilda pohodila plecom. Jej pohľad zvážnel.

— Nuž, a je vôbec šťastie?

— Je! — povedala teraz víťazne Marta. — Cítiť, vedieť, že naša láska je niekomu pokladom, životnou hodnotou, dostať takúto istú lásku a pod srdcom nosiť záloh tejto vzájomnej lásky, toto... už aj toto je šťastie. Ale opravdivým, plným šťastím bude to, keď potom k srdcu budem môcť pritúliť svoje dieťa. Bože môj, ako ľutujem každého, kto toto nemôže prežiť!

Hilda posmešne poznamenala:

— Ty si asi akási zázračná bytosť, že očakávanie robí ťa takouto šťastnou. So ženami, s ktorými som sa doteraz stretla a boly v tvojom stave, tie všetky sa ponosovaly na zlo, na nervozitu a na ustatosť. Pre nich je opravdivým mučením a utrpením tých deväť mesiacov. A aké škaredé sú ku koncu! Stále sa obávajú, že muž z nich vytriezvie.

— Ako vidieť, tie, s ktorými si sa dosiaľ stretla, len telom prežily tento čas. Nepočuly tú dávnu hudbu, ktorá v takýto čas znie v duši, — tichučko vravela Marta. — Ani ja nie som zázračná bytosť, never. Ani mňa neušetria telesné útrapy. Aj mňa zavše opanuje rozladenie a akýsi udúšajúci pocit, a zavše veru aj ja som nervózna a podráždená. Ale viem, že toto tak *musí* byť, že cez toto musí prejsť každá matka; prešla cez to aj moja matka, keď mňa nosila pod srdcom. Ale najhlavnejšie, na čo nikdy nezabudnem, je to, že čím je niečo hodnotnejšie, tým je vyššia jeho cena. Táto cena, ktorú teraz ja platím, nie je ničím v porovnaní s tým pokladom, ktorý za ňu dostanem.

— A čo sa týka krásy, pre toto musia sa obávať len tie, ktoré si ich muž vzal *len pre ich krásu*. Hilda, ty dnes už práve tak dobre vieš, ako ja a každá žena, že láska a vzplanutie lásky neostanú takými, ako boly na začiatku. Keď len tento plameň otepľuje manželov, krb domova chytro vychladne. V opravdivom manželstve prvý, rýchle vzblknutý slamený plameň ďalej neudržujú novou slamou, ale drevom hlbokej, vážnej, úprimnej lásky a pahrebu vernosti nikdy nenechajú vyhasnúť. Ja sa neobávam, že môj muž zo mňa vytrezvie, keď nosím jeho dieťa. My sme neuzavreli

„pomer“, posvätený zákonitými formami, ale *„manželstvo“*, ktorého cieľom je dieťa. My sme šťastní, že máme cieľ a že ho môžeme vyplniť podľa riadenia božieho.

Hilda urazeno sošpúlila ústa:

— Nemyslíš, že trošku prehnano posudzuješ, keď o takom manželstve, akým na príklad je aj moje, vravíš len ako o „pomere“?

— Vôbec nie. Taký spoločný život, ktorý nemá iného, cieľa, len číre spolužitie, iného názvu si ani nezasluhuje. A vôbec, myšlienka nie je nová a nie je moja. Už svätý Augustín práve takto nazýval takéto sväzky.

— Ale veď ani my sme dieťa nevytvorili celkom, ale len predbežne! A ja ho ani nijako nezničím, len mu predídem. A v tom je predsa len rozdiel, či sochár rozdrúzga začaté dielo alebo sa jednoducho doň ani nepustí!

— Vidím, že by som ťa márne chcela presvedčiť svojimi slovami o tvojom nemiestnom náhľade, ba o tvojej hriešnosti, — povedala Marta vážne, — preto odvolávam sa na najväčšiu autoritu, na pápeža Piusa XI. Od slova do slova viem, čo vraví o tejto otázke vo svojej encyklike: *„... nijaká príčina, ani najvážnejšia nemôže prirodzeným a poctivým urobiť to, čo samo je proti prírode ... preto hrešia proti prírode a vo svojej podstate ohavný a nečistý skutok páchajú tí, ktorí prirodzený cieľ a následok manželstva zničia.“*

Hildu troška zmiatol tento prísny citát, ktorý hovorí otvoreno.

— No, a keď sa prípadne na lekárovu radu treba chrániť dieťaťa, čo sa stáva, i to je nemravnosť?

— V takomto prípade nech manželia žijú tak, ako brat a sestra. Tí, ktorí jeden v druhom milujú predovšetkým dušu, tí, keď nastane takýto prípad, aj takto vedia žiť jeden s druhým.

— Dobre. Povedzme, že ja to dokážem. Ale muž v tomto ohľade nie je natoľko pánom nad sebou. Či môžem zodpovedať za to, že takýmto spôsobom azda ženiem svojho muža do nevery?

— Keď tvoj muž nevie sa ani vo vážnom prípade opanovať, vtedy nemôžeš veriť v jeho vernosť ani inokedy. Človek alebo je pánom svojich citov, alebo je ich sluhom. Keď je pánom, tak im vie rozkázať; keď je ich sluhom, vtedy ich poslúcha kedykoľvek. Zdravý, pracovitý ľudský život, ale ešte skôr hlbšou duševnosťou pretkaný život toľko pomoci podáva na uzdenie pocitov, že vôbec nie je nemožné sebaopanovanie. A pekný rodinný život dáva toľko vnútorných, opravdivých radostí, že za ťažkosti a odriekanutia podá hojné náhrady.

Eva s obdivom a s úctou hľadela na Martu:

— Aká rozhodná, vážna a sebavedomá žena stala sa z teba! A v kláštore bola si len samá detinská veselosť.

Marta sa usmiala:

— V podstate aj dnes som taká, aká som bola vtedy. Veselá, jasná povaha nevytvára, aby človek vážne nebral to, čo vážne *musí* brať. Len sa rozpomeňte: svoju robotu aj vtedy som brávala vážne. Vtedy mojou prácou bolo učenie. Teraz Boh sveril na mňa oveľa väčšiu úlohu. Aj dnes sa mi často stane, že máme s mužom takú bláznivú vôľu, ani čo by sme boli deti. A keď dôjde to, čo nám posielajú nebesia, verím, že potom aj s tým tretím spolu znova prežijeme svoje čisté, šťastné detstvo.

Tento výrok ako by bol v Hildinej duši vzbudil malé svetielko, lebo pozrela sa na svoju priateľku a s porozumením povedala:

— Možno máš pravdu ty. Kým my naháňame a ženieme radosť a s hrôzou odvraciame sa od všetkého, čo chodí s útrapami alebo aspoň so sebaopanovaním, zatiaľ ty aj cez odriekanie s otvoreným náručím a s plesajúcim srdcom prijímaš dar života. A keď si pomyslím, nás radosť vždy oklame. Nikdy nedá to, čo sľúbi. A vôbec nedá sa nám chytiť. Tebe možno ... kto vie? ... možno predsa len sostúpi! ...

Akési malé dievčatko prešlo vážne pred nimi s bábikou na rukách. Čičikalo ju, prihováralo sa jej, potom sa vrátilo a náhlo, s detskou neodôvodnenosťou zastalo pred nimi.

Marta pritúlila k sebe a objala maličkú, a hľadela na ňu s oduševneným a usmievavým pohľadom.

Aj v Eviných očiach zaligotala sa akási teplá, materská dobrota a pohladkala vlasy dievčatka.

Hildine pery sa mykly, jej ruka kŕčovite stískala malú ručnú taštičku a jej hlava obrátila sa smerom ku korzujúcim. Dívala sa na nich smutným, prázdnym pohľadom...

Eva pracovala na svojej ručnej práci. Oproti nej sedel akýsi mladík. Dvere, vedúce do susednej izby boly otvorené. U nich ešte neprišlo do módy, aby mladé dievča domu za zavretými dverami prijímalo svojich hostí. A ani nepotrebovala, aby boly dvere zatvorené.

— Ako dobre je sedieť takto vedľa vás a dívať sa, ako pracujete. Ako keby som videl svoju matku. Ani tá nevie nikdy sedieť so založenými rukami. Dnešné dievčatá nezvykly takto prijímať svojich mužských hostí. Skôr cigarety držia medzi prstami. Vy, Eva, ste taká iná ako ostatné. Vaša prítomnosť človekovi pripamätúva domov.

Eva s úsmevom hľadela na hosťa:

— Ani vy nie ste taký, ako väčšina dnešných mladíkov. Ja aspoň ešte nikdy som nevybadala v nich nejakú prítulnosť k ich domovu.

— Hej, lebo veľkomestských mladíkov skazia mnohé kaviarne, rozličné zábavné miesta a spoločnosť. Ba ešte aj medzi rodinami nájdu sa také, ktoré sa neveľmi odlišujú od barov. U nás na vidieku rodinný život vo všeobecnosti je predsa len iný. Je to akiste preto, že keď sa z neho aj dostaneme, pamiatka nás vždy pritiahne nazad.

Akási milá, dôverná teplota bola v tom, ako sa títo dvaja mladí rozprávali jeden s druhým.

Mladíkovo približovanie sa od istého času bolo zjavné. Eva zo začiatku prijímala ho zdržalvo. Ako niekto, kto sa bojí ohňa, lebo sa už raz popálil. Ale časom jej nedôvera pomaly ustupovala. Myšlienka „nikdy sa nevydám!" pomaly postúpila miesto plánovaniu, v ktorom bola možnosť nového domova. Martino veľké šťastie prebudilo v nej aj túžbu po dieťati. Andrej zdal sa byť mužom vážne rozmýšľajúcim, dobrosrdečným, dobrej duše a inteligent-

ný, mal aj dobré zamestnanie a Eva s dobrým pocitom myslela na možnosť, že možno bude jeho ženou.

Toto popoludnie zavládla medzi nimi neobyčajne milá nálada. V dušiach obidvoch sen približoval sa už k skutočnosti a myšlienka k vyjadreniu. Ale rozhodujúca otázka ešte neopustila ústa mužského a odpoveď na ústach dievčaťa ešte celkom nedozrela. Vážny mladík, ktorý vedel, že vzájomné porozumenie nie je nejaké posledné dejstvo malej veselohry, ale začiatok najzodpovednejšej skutočnosti, nenáhlil sa s rozhodujúcim slovom. Obidvaja vedia, že sa nespolčujú na malý, hravý, jarný výlet, ale na spoločné putovanie smerom k večnosti, kde vždy nemôžu chodiť v zábudlivom šťastí, ruka v ruke, ružovými cestami, ale, keď to život žiada, v obetujúcom sa odovzdaní musia nosiť aj kríž jeden druhého. Vedia, že toto spolčenie treba si dobre premyslieť, lebo znie na večnosť.

Ani tohto dňa neprišlo k rozhodnutiu. A lepšie to bolo tak. Eva na druhý deň, len náhodou sa dozvedela prečo.

Stretla sa s Ľudkou, ktorá vždy mala veľa rečí, a to hlasných, a ktorá bola trošku koketná; o Ľudke bolo známe, že pri sháňaní učiteľského miesta a muža možno ju bolo vidieť všade, kde zavše ani na jedno, ani na druhé nebolo ani najmenšieho výhľadu.

— Počula som, že ti Andrej vážne dvorí! — vyrojila sa na Evu s dôverou bez opýtania.

— Dvorí. Neviem, či toto slovo kryje skutočnosť, — odpovedala Eva trošku zmäteno. Nemala rada Ľudku a jej natískajúca sa zvedavosť bola jej nepríjemná. — Radi si porozprávame jeden s druhým. Ale, myslím, to môžeme aj bez dvorenia.

— Myslíš to tak, že vec medzi vami nie je vážna? — nedala jej Ľudka pokoja. — Hneď som si myslela! — pokračovala potom, nevyčkajúc ani odpovede. — Veď ty by si sa iste ani nevydala za protestanta?

— Protestant?

Evu pichlo do srdca toto slovo. Skoro vykríkla v prekvapení. Ale rýchle sa spamätala. Veď sa rozpráva s Ľud-

kou, ktorá je živým zvonom reči. Nesmie sa prezradiť. Pod zámienkou súrnej práce odišla od nej.

Išla rovno domov a utiahla sa do svojej izby. Na nič iného nevedela myslieť, len na nečakaný objav, že Andrej je protestant.

Veľmi sa hanbila sama seba, že ona, ktorá žije presvedčujúcim nábožným životom, vedela zabudnúť na túto pre život takú dôležitú otázku. S Andrejom rozprávali sa už o všetkom, čo rozhovoru môže dať pekný obsah: o literatúre, o umení, o mravnosti, o živote spoločenskom, o práci . . ., len práve o viere nie.

Nuž, ači naozaj takou životne dôležitou je táto otázka? V poslednom čase natoľko sa vžila do myšlienky nového života po boku Andreja, že jej pocity stavaly sa proti zrúcaniu pekných a šťastných hradov nádeje. — Nie, to je nemožné, — pomyslela si v sebe, — aby dvoch k sebe súcich ľudí mohol rozdeliť spôsob ľudského vzývania Boha! Hm, ako dlho sa už poznáme, a viera ešte neprišla do reči. Či by sme nemohli žiť spolu aj tak, aby sme si každý udržali svoju vieru a nenaštrbovali vieru druhého?

Z knihovničky vybrala pápežskú encykliku o kresťanskom manželstve. Prečože Cirkev natoľko odporuje miešanému manželstvu?

„. . . ozaj ťažko sa môže stať, aby v takom manželstve katolícka manželská stránka neutrpela duševnú škodu. V takom manželstve často nastáva u potomkov smutné odpadnutie od viery, alebo aspoň rýchle upadnutie do zanedbávania viery, alebo do takzvanej náboženskej ľahostajnosti, ktorá je veľmi blízka bezverectvu a bezbožnosti.“

Eve prišla na um jedna zo známych ich rodiny, teta Rozália. O tejto bola počula, že kedysi bola nábožná. A teraz veru nechodí ani v nedeľu na svätú omšu. Neraz počula, keď rozprávala svojej matke: „Vieš, môj muž pracuje cez celý týždeň, nuž v nedeľu dobre je trošku si oddýchnuť a polenošiť. Aj deti prídu a všetci spolu raňajkujeme. Nemilé by im bolo, keby som ich opustila a ponechala na samých seba pre kostol. A zavše je aj neskoro a nestačím na

to. A v lete zas často všetci ideme na výlet na celý deň. Môžeš si pomyslieť, že domáca pani v takom prípade musí prichystať čo-to, nuž nemôžem odísť ani na včasnú omšu. Veď čo by človek neurobil v záujme rodinného pokoja!"

Pravda, o spovedi a o prijímaní už vôbec nemôže byť reč. A veru mohla by byť, veď sa sosobášili s reverzom.

„Vieš, — vravela teta, — môj muž je veľmi dobrý človek. Ani za svet by ma nezdržiaval od plnenia náboženských povinností. Ale hovorí, že my žijeme takým pekným manželským životom, že nespáchame nijaký hriech, a tak vraj nemá smyslu behať ku kňazovi. A keď si to dobre premyslím, dávam mu za pravdu."

Eva sa zamyslela, či by vedela povedať nie, keby ju Andrej namiesto na nedeľňajšiu omšu volal na výlet? A zľakla sa, keď zistila, že srdce ju už ťahá za želaním muža.

A deti! Tak pekne si to vedela predstaviť, ako starostlivo bude vychovávať svoje deti. Ale keď jej samej hrozí náboženská ľahostajnosť, akože bude môcť ochrániť od nej svoje deti? A keď zasa bez náboženstva, alebo bez hlbšej nábožnosti budú vychovavané, čože ich potom neskôr ochráni od nebezpečenstva mravnosti?

Ale, predsa, budúcnosť azda len netreba vidieť v takýchto tmavých farbách! Keď mi Andrej dá reverz — a prečože by ho nedal? — tak svoje deti môžem vychovávať v katolíckej viere!

Pravda, pápežská encyklika o miešanom manželstve hovorí aj to, že v ňom: „*. . . veľmi ľahko chybuje užší súzvuk duší . . ., lebo roztrhne alebo povolí duševný sväzok obyčajne tam, kde v konečných a najvyšších veciach, ktoré sú sväté v očiach človeka, v pravdách viery a v citoch, rozdielny je náhľad a vôľa. Preto budí obavu, že medzi manželmi oslabne láska, zrúti sa rodinný pokoj a šťastie, ktoré je ovocím najmä duševnej jednoty. Lebo, ako už pred toľkými storočiami rozhodlo staré rimske právo: Manželstvo je sväzkom muža a ženy, plná životná vzájomnosť, spojenie práva božieho i ľudského.*"

— Hej, — hútala Eva ďalej, — môže sa stať, že Andrej bude považovať za zbytočné niečo, čo ja považujem za podstatné. A potom čo by nasledovalo? Alebo ustúpim, čo keď sa častejšie stane, pomaly bude viesť k ľahostajnosti vo viere, alebo . . . sa povadíme! Božechráň!

A potom Evinou mysľou s ostrou skutočnosťou náhle mihla ešte jedna myšlienka: — Mne je náboženstvo nerozlučiteľnou sviatosťou. Ale Andrejovi nie. Jeho náboženstvo pripúšťa rozvod. Pravda, Andrej je vážny, čestný človek. Ale predsa. Koľko ráz sa stane, že koketné ženy pobláznia ženatých mužov! Kto vidí do budúcnosti? Pravda, toto sa môže sta ťaj v katolíckom manželstve! Ale keď obidvaja manželia sú nábožní, potom veru nie.

Pravdaže. Vlastne nie to je najdôležitejšie, aby manželia boli toho istého náboženstva, ale aby boli obidvaja nábožní.

Eve teraz na um prišla sesternica, ktorá uzavrela miešané manželstvo a je šťastná. A má deti, ktoré už chodia do školy. Rozhodla sa, že ju navštívi. Porozpráva sa s ňou a až potom sa rozhodne, čo má robiť.

Mladá žena prijala ju so zvyčajnou, milou veselosťou. Celá jej bytosť videla sa byť samou harmóniou a jasnotou.

Ale zvážnela, len čo prišiel rad na Evinu otázku.

— Ak sa ešte vieš zriecť tohto manželstva, tak sa ho zriekni, — radila jej.

— Prečo? — pýtala sa Eva. — Veď ty si dokázala, že aj miešané manželstvo môže byť šťastné, keď ho uzavrú dvaja poctiví a jeden druhého milujúci ľudia, akými ste napríklad aj vy dvaja.

— Pravda, Evka, *zdanlivosť* šťastia udržať možno, ba ho aj treba udržať. Ale kto vidí do duše? Kto vie zvonku posúdiť, čo sa skrýva za zdanlivým šťastím? Naše manželstvo nepredstiera spokojnosť a vzájomné porozumenie, lebo medzi nami aj je. Ale čo je jeho cenou, to vie len Boh a ja. Táto spokojnosť pripravuje ma o harmóniu mojej duše. O tomto som ešte nikdy nikomu nerozprávala. Ale tebe

to rozpoviem, lebo cítim, že je mojou povinnosťou rozpovedať ti to.

— Vieš, že sme manželstvo uzavreli len pred svetskými úradmi. Môj manžel nedal mi reverz a ja som zasa nechcela prisahať v protestantskom kostole. Nuž, za najsprávnejšie sme považovali toto neutrálne riešenie.

— Môj muž nie je nábožný. Nikdy nedovolil, aby sa náš chlapček prežehnal a naučil Zdravas' Mária. Ale bolo by to bývalo zbytočné, lebo v škole by mu to boli i tak zakázali.

— Teraz si predstav moje položenie, keď sa moje dievčatká a chlapček učia rozdielne náboženstvá. S mužom dosiaľ sme akosi predsa len boli. Mlčali sme obidvaja; opatrne sme sa vyhli každej náboženskej téme, lebo sme chceli ušetriť citlivosť jeden druhého. Ale v deťoch ešte niet tohto ohľadu. Sú násilné, požadovačné a na nôž obhajujú svoju pravdu. Veď my sami ich učíme a vychovávame tak, aby verily slovám svojich učiteľov a aby si ich vážily. Nuž, a brat a sestry teraz priklincúvajú si jeden druhému dve rozdielne učenia. Mnoho ráz sme prinútení nemiestnym spôsobom odbaviť pýtajúcich sa: „Veď to pochopíte, keď budete veľkí!" To ale nie je rozlúštenie ich pochybností, to všetci cítime. Aj my, aj ony.

— Dievčatá v škole chystajú sa na prvé sväté prijímanie. Ich malé čisté srdiečka plné sú očakávania Pána Ježiša. A práve vtedy syn sa učí, že chlieb a víno sú len obraznou pamiatkou, ničím iným.

— A príde deň, — očakávam ho s obavou! — keď sa ma dcérušky spýtajú, prečo nechodí s nimi na sväté prijímanie aj otec a matka?

— Ty si to, Eva, ani nevieš predstaviť, čo neraz vytrpím! Celý môj život je večným hryzením svedomia. A keď ma raz Pán Boh pozve pred súd a vyčíta mi, že tento nemožný stav som vedome zavinila, čím sa potom budem môcť obraňovať? Veď som mala náboženskú výchovu a všetko to, čo teraz prežívam, aj sto ráz mi rozpovedali na výstrahu. Dobre som vedela aj to, že prestanem

byť členom Cirkvi v tej chvíli, keď prestúpim jej ustanovenie. Vo svojej namyslenosti myslela som si, že múdrejšie a lepšie zastanem svoje miesto ako tie mnohé, ako tých tisíc a tisíc dievčat, na príklade ktorých odôvodňujúc Cirkev vyniesla svoje zakazujúce ustanovenie. Zabudla som, že Pán Ježiš toho, kto nepočúva na svoju Cirkev, zaradil do jedného radu s pohanom a mýtnikom.

— Cítim celou ťarchou na sebe, cítim splnenie tohto tvrdého rozsudku vo svojej pohanskosti; veď som vytvorená z Cirkvi, a v tom rozvetvovaní sa, ktoré sa v mojej rodine pomaly, ale iste chystá a vyvíja...

Eva s tlčúcim srdcom a vážnym zhrozením počúvala toto zúfalé priznanie.

— Naozaj... naozaj nemožno nájsť spôsob na odstránenie protív medzi tvojimi deťmi? — spýtala sa.

Mladá žena sa trpko usmiala:

— Ale hej, bol by jeden jediný! Keby som im povedala, aby sa nestaraly o náboženstvo. Jeden človek verí to, druhý tamto, ale to nie je hlavné. Každý môže veriť tomu, čomu chce... Hej. Toto by možno na čas učičíkalo ich dopytovanie a možno zasialo by do nich semä náboženskej ľahostajnosti. Ale otázka má i svoje pokračovanie. Deti vyrastú a príde čas, keď nenásytná a nepremyslená túžba po živote v mládeži povstane proti pravým zákonom. Akú autoritu potom postavím pred nich na ospravedlnenie hodnovernosti mravných zákonov, keď dnes ja sama utajím pred nimi hodnovernosť Kristovej Cirkvi, ktorá je jedinou strážkyňou mravných zákonov, u ktorej sú ony uložené?...

— A za akú šťastnú som ťa ja dosiaľ považovala! — vzdychla si Eva.

— Strážim to zdanie zatiaľ, kým môžem, — odpovedala žena. — Toto je to jedno jediné, čo môžem urobiť. A ešte niečo. Bohu obetujem svoje utrpenie a prosím ho, aby pre moju chybu netrestal moje deti...

O niekoľko dní Andrej znova vyhľadal Evu a vyslovil vážnu otázku, ktorej odpoveď mala rozhodnúť nad osudom dvoch životov.

Ale Eva nepovedala ani hej, ani nie. Na otázku odpovedala otázkou:

— Prečo ste nikdy nespomenuli, že ste protestant? Veď ste vedeli, že ja som katolíčka!

Mladík sa začudoval:

— A prečo by som to bol mal spomenúť? Veď to len nemôže byť dôležité vtedy, keď sa dve duše stretnú s takým vnútorným porozumením ako naše?

— A dáte mi reverz, aby sme sa sobášili aspoň v katolíckom kostole? — spýtala sa Eva.

Andrej vážne, ale rozhodne odpovedal:

— Nie, Eva. Ja nedám nijaký reverz. Ale pritom nežiadam ani to, aby sme sa sobášili v mojom kostole. Pre šťastie dvoch čestných ľudí stačí aj slovo, dané pred človekom zákona.

Eva sa odvrátila. Zachvacoval ju plač. Ale zato pevným hlasom povedala:

— Po tomto, Andrej, nemôžem byť vašou ženou.

Mladík zbledol:

— To nie je možné, — vravel potichu, skľúčeno. — Veď doteraz som cítil, že vaše srdce je mi naklonené. Veď bez toho by som sa nebol odvážil požiadať vás za ženu! A teraz by ste sa vedeli zrieknuť peknej, šťastnej, spoločnej našej budúcnosti len preto, lebo vyznávame každý inú vieru? Ak ma milujete, nemôžete sa jej zrieknuť!

— Andrej, to isté, čo vy mne, hovorím i ja vám. Keď ma milujete, dáte mi reverz. Vo vašich očiach viera nie je taká dôležitá ako v mojich, vaša obeť teda by nebola taká veľká!

— V mojej rodine viera je s otca na syna prechádzajúcim dedičstvom, ktorého sa ja v mene syna nemôžem zrieknuť.

— U mňa zasa viera je nielen s rodičov na mňa prešlým dedičstvom, — povedala Eva so zdvihnutou hlavou, — ale presvedčením. Ba je mi ešte viac: životom, silou, všetkým! Zaprela by som sama seba, najsvätejší, najchránenejší poklad svojej duše, keby som sa podujala na to, že budem

svoje deti vychovávať v inom náboženstve. Ale ani by som to nemohla urobiť. Vaše náboženstvo do života človeka nezasahuje takou pretvárajúcou silou ako naše. Našu vieru nie je dosť veriť, podľa tej treba aj žiť. Kto podľa nej nežije, ten je nanajvýš katolíkom podľa mena. A dievča, ktoré sa zriekne katolíckej výchovy svojich detí, v skutočnosti viac už nie je katolíčkou. A ja chcem ostať katolíčkou.

— Či sa v našich kostoloch nemôžete práve tak isto modliť k Bohu? Veď Kristus povedal: *„Kde sa v mojom mene sídu dvaja alebo traja, tam som medzi nimi."*

— Ale povedal aj toto: *„Moje telo je skutočne jedlom a moja krv je skutočne nápojom."* Necítite, aký hlboký rozdiel je medzi vašou a mojou vierou? Váš kostol je pre mňa prázdny. Darmo tam hľadám večnú lampu a vedľa nej bdejúceho Pána. A keď je moje srdce ubolené a ubúda mu duševných síl, tie štyri prázdne steny nedodajú mi potechu a silu, ktorá plynie zo svätostánku v našich kostoloch.

— Prázdna fantázia, — poznamenal mladík. — Ale keď natoľko chcete a potrebujete vyhľadávať katolícky kostol, ja vám v tom nikdy nebudem zakazovať.

— To, čo vám je iba prázdnou fantáziou, mne je skutočnosťou. Či toto nie je najistejšie svedectvo, že jednota našich duší nikdy nemôže byť úplná?

Ťažké, hlboké mlčanie zaľahlo na obidvoch. Andrej vstal a povedal:

— Eva, ste statočná duša. Vždy budem ľutovať, že ste sa nestali mojou ženou. Ale ja sa neviem podeliť s vašou vierou. Možno máte pravdu, keď sa obávate, že táto rozdielnosť našej viery skôr či neskôr urobila by priehradu medzi jednotou našich duší. A táto priehrada časom možno mohla by sa nielen rozšíriť, ale aj prehĺbiť v priepasť. Práve preto, lebo obidvaja rozmýšľame vážne.

— Bolí ma, že ste nevyhoveli mojej prosbe, a ľutujem, že som vám spôsobil bolesť. Odpusťte mi. Netušil som, že náboženstvo pre vás znamená toľko .

— Žehnaj vás Boh, Eva!

A na rozlúčku úctyhodne pobozkal Eve ruku.

V Evinej duši už po druhý raz zrútila sa nádej šťastnej budúcnosti. Ale toto zrútenie sa predsa len nebolo také trpké ako prvé. Statočná obeť dobrovoľného odrieknutia sa zmierňovala prázdnotu, ktorá jej ostala v srdci. Dušu posilnilo uvedomenie toho, že vedela premôcť sama seba. Vedela, že musela takto konať, a vedomie tohto otupilo aj bolesť.

S uspokojujúcim, ba so šťastným pocitom složila veniec odrieknutia pred oltár. Jej viera a náboženské presvedčenie preto, že zaň priniesla obeť, zosilnelo a dostalo dosiaľ neznámu hodnotu. Ako vždy prirastie k nášmu srdcu to, čo sme si museli vykúpiť utrpením.

A odrieknutie i utrpenie nikdy nie sú bez ovocia. Z nich zrodia sa apoštolské duše. Duše, ktoré túžia po tom, aby mohly pomáhať, dávať, duše bohaté, ktoré zo svojich vlastných rán pripravia utišujúci balzam na rany druhých.

Aj v Evinej duši v stopách odrieknutia vyvrel nový prameň: duch obete. Už nevravela zanovito ako pred niekoľkými rokmi: „Nikdy sa nevydám!" Jej srdce naplnilo sa teplom a myslela na to, ako by mohla vzbudený materský cit preniesť na tých, ktorí ho potrebujú.

Nedávno dostala učiteľské miesto. Zo začiatku skôr rozumom a vedením prijala povolanie, no teraz jej prirástlo k srdcu a vykonávala ho s láskou. A stále častejšie sa stávalo, že jej bolestné, bezútešné myšlienky medzi deťmi roztopily sa vo veselosti, v ktorej zabudla na bôle. Len teraz pochopila slová Písma svätého: „*Kto svoj život stratí pre mňa, nájde ho.*" Duša, rozdávajúca sa v práci a v službe lásky, nestačí zaoberať sa svojimi vlastnými ťažkosťami.

A aj mimo školy prišli jej na um všetci tí, ktorým treba hmotnej alebo duševnej pomoci.

A takto znova dostala sa k priateľke Margite. Už dávno sa nestretly, lebo sa splnila Evina obava. Hustá hmla postavila sa medzi ne a stratily jedna druhú. Ale teraz ju niečo priam priťahovalo k Margite. Ako keby k nej na bezdrótovom zapnutí duše sťa telegraficky znelo Margitino volanie o pomoc.

A jej pocit ju neoklamal. Jej priateľku celkom opanovaly smutné pocity, ktoré skrývala sama pred sebou. Priateľstvo, ktoré ju viazalo k lekárovi, cez vzájomné pochochopenie, účasť a cez túžbu patriť k niekomu, zmenilo sa v lásku, ktorú teraz už viac ani pred sebou nevedela zatajovať. Celkom sa oddala svojim citom. Mučila i trápila sa síce pod dopadaním obviňujúcich slov svedomia, ale myslela si, že svojím trápením kúpi dvoje šťastí: svoje i toho, koho má rada.

— Už dávno som chcela k tebe prísť, — priznávala sa, — aby som ti všetko rozpovedala, ale neodvážila som sa. Bála som sa, že ma odkloníš od môjho rozhodnutia, ktoré sa i tak ťažko zrodilo.

— A predsa si mala prísť. Možno vtedy ľahšie by ti bolo bývalo zrieknuť sa ako teraz. Lebo musíš sa všetkého zrieknuť. Nesmieš dopustiť, aby sa kvôli tebe rozviazalo zákonité manželstvo. Čo Boh spojil, to ty nesmieš rozviazať!

— Ale, Eva! Ani Boh nemôže žiadať, aby jeden čestný, dobrodušný a jemný človek ťarchu spolužitia ako galejný otrok vliekol s takou ženou, ktorá nijako nie je k nemu súca.

— Margita, pozri sa! Ja nepoznám tú ženu. Neviem, čo je jej chybou alebo hriechom, ale nech je to čokoľvek, ona predsa pred Bohom je len doktorovou ženou a matkou ich detí. Na tejto skutočnosti nemožno nič meniť. Keď nielen doktorova individuálna citlivosť a jeho oproti tebe vzbĺknutá láska dáva vystupňovane čierno vidieť stav, ale ak jeho stav je naozaj nevydržateľný, akým ho on maľuje, nuž potom môže osve žiť od svojej ženy. Keď je k tomu náležité odôvodnenie, aj Cirkev to povolí. Ale ich man-

želstvo nemôže rozviazať a doktor za nijakú cenu nemôže uzavrieť nové manželstvo.

— Nedávno v susedstve isté dievča kvôli svojmu snúbencovi prestúpilo na židovskú vieru. Ich slúžka jednoduchým, zdravým a prirodzeným pochopom spýtala sa: „Len to by som rada vedieť, ako s nej sňali vodu sv. krstu?"

— Nuž a ja sa zasa pýtam, ako sa môže v nič zmeniť právoplatne uzavreté a deťmi požehnané manželstvo? Necítiš, že tvoje manželstvo s doktorom môže byť len jednou z foriem bigamie? Svetský zákon to síce uznáva, ale Boh a zákon prírody nie. Môžeš svoj prípad nazývať ako chceš, v skutočnosti predsa len ostane tým, že kým žije jeho opravdivá manželka, ty dotiaľ nemôžeš zaujať právom jej miesto. Čo ty nazývaš manželstvom, je len spolužitie, nič iné.

Margita sa rozplakala:

— Veď ja som vedela, že ty znova vzbudíš moje pochybnosti! Pre toto som k tebe neprišla. Nechcem už ďalej takto ostať. Rozhodla som sa, že len čo sa doktor rozvedie so svojou ženou, vydám sa za neho, a toto svoje rozhodnutie nezmením. Rozumej mi, Eva! Doktor je nešťastný a zničí sa v tom živote, v ktorom teraz žije. A ja ho milujem a môžem ho urobiť šťastným. Nuž či môže byť taká veľká obeť na svete, ktorú by človek nevedel priniesť pre toho, koho má rád? Veď jeho šťastie je aj mojím šťastím!

— Margitka moja, teba celkom láska oslepila. Nazývaš obeťou, keď neurobíš to, čo nesmieš urobiť. Vo svojom detskom veku iste si pociťovala ako obeť, keď si sa musela zriecť niečoho, čo si ty považovala za dobré, ale o čom tvoji rodičia vedeli, že je zlé. Dnes už aj ty vieš, že nie ty, ale oni mali pravdu.

Pri tejto otázke niet o čom hútať. Evanjelium jasno hovorí, k tomu nie je potrebný ani výklad: *„Kto prepustil svoju manželku a vezme si druhú, cudzoloží."*

Eva objala svoju priateľku a takto ju prosila:

— Margitka moja, premôž v sebe slabého, citového človeka! Viem, že je to ťažké, ale nie je to nemožné. Odvráť

sa od pokušenia a zažeň pokušenie druhého. Veď ani tak nemôže byť celkom tvoj!

— Bude celkom môj! — skríkla Margita.

— Neklam sama seba. Veď už aj dieťa živo udržuje v ňom pamiatku na prvú ženu.

— Dieťa budem vychovávať ja! — ohradzovala sa Margita.

— Len sa rozpamätaj na Zlaticu! — upamätúvala ju Eva na bývalú ich družku v kongregácii. — I ju vychovávala druhá manželka jej otca. Jej matka ešte žila, ale ona sa už na ňu veľmi nepamätala. A predsa, keď sa zasnúbila, uchvátila ju túžba, aby sa mohla so svojím šťastím zdôveriť vlastnej, rodnej matke. Tej matke, o ktorej vlastne vždy počula, že bola zlou ženou a zlou matkou. Potajomky ju vyhľadala a navštívila ju, lebo bez bozku rodnej matky nechcela pristúpiť k oltáru.

— Pamätáš sa, ako nás všetky dojal tento prípad? Prirodzený pud Zlatice proti všetkým svetským zákonom dokázal, že dieťa s večnou platnosťou, nezmeniteľne rovnako patrí svojmu rodnému otcovi a svojej rodnej matke; márne ich odlúčia od neho a dieťa od nich. Proti tomuto zákonu prirodzenosti, danému nám samým Bohom, neslobodno sa protiviť bez trestu.

— Bože môj! — vzdychla si Margita vo svojej bolesti.

Eva ju láskavo utišovala. Potom takto pokračovala:

— A dosiaľ som ti ešte nepovedala, že bez božieho požehnania chystáš sa na tento rozhodujúci krok, že po ňom pri spovedi nemôžeš dostať rozhrešenie a ani prijímať nemôžeš bez svätokrádeže. Dosiaľ žila si presvedčeným, nábožným životom. Akože potom vydržíš život bez božej pomoci, sama? . . .

Chvíľkami sa zdalo, že Evine slová neminú svoj účinok. Margita tichučko plakala, pritúlená k plecu svojej priateľky. Eva si myslela, že v jej duši dozrieva zrieknutie sa. Ale Margita o chvíľu náhle zdvihla hlavu a so zanovitým rozhodnutím vravela, ba kričala:

— Nie! Nie! Ja môžem mať len jednu povinnosť. Po-

stavíť sa vedľa toho, koho milujem. Boh nemôže za hriech považovať to, že jedného nešťastného človeka chcem urobiť šťastným. Boh vie, k čomu a kam dospeje takto bezo mňa.

— Margitka, zabudla si, že doktor žil aj dotiaľ, kým sa s tebou bližšie nesoznámil. Sama si mi hovorila, že čestne niesol svoj kríž a že ho tak chcel niesť aj naďalej, kým sa nezaľúbil do teba. Príčiny, ktoré ho urobily nešťastným, boly už aj predtým. A teraz naraz len preto staly sa nevydržateľnými, aby mu ako výhovorky slúžily pred jeho vlastným svedomím pre rozvod, ktorý ešte len pred pol rokom ani on sám nepovažoval za prípustný.

— Chudák, možno, že dnes je predsa len nešťastný. Aj to je možné, že ty by si ho mohla urobiť šťastným. Ale čo už samo v sebe je nemiestne a zakázané, to sa nezmení v miestne a v dovolené ani vtedy, keď tým môžeme dosiahnuť aj nejaký dobrý cieľ. Lebo cieľ nikdy neposvätuje prostriedky.

Margita akosi nepriateľsky pozrela na Evu:

— Ľahko je odporúčať zrieknutie tomu, kto sa nemá čoho zriecť. V podobnom prípade ani ty by si nerobila inak, ako ja.

Eva mlčala. Premýšľala. Po chvíli jednoducho, bez mnohých slov a vychvaľovania rozpovedala svoj prípad.

Margita počúvala ju s vážnym dojatím. Všetky jej protidôkazy zničila tá skutočnosť, že tu pri nej sedelo mladé dievča, ktoré svojou silnou vierou a vôľou zvíťazilo nad svojimi citmi. Duševný zápas odrážal sa na jej tvári.

Zazvonili.

Margita vyskočila. Oči jej zažiarily.

— Tu je! — skríkla šťastne.

A Eva vedela, že všetko bolo márne. Oneskorila sa. Margita sa ho už nevedela zriecť.

U tety Janky bol žúr. Žúr mladých. Bol to jej dávny a milý zvyk, že zavše okolo seba shromaždila známe mladé ženy a dievčatá na veselý a dôverný rozhovor.

Už všetky boly pospolu, všade plno vravy a sladké zákusky sa dobre míňaly, keď vstúpil oneskorený hosť. Asi tridsaťročná, veselá, usmievajúca sa žienka.

— No, konečne že už raz aj teba tu vidíme, Šárika! — vítala ju domáca pani. — Ako sa ti podarilo dnes tak zavčasu utiecť z kancelárie?

— Nuž tak, že som skutočne utiekla. Nie práve dnes, je tomu už niekoľko dobrých týždňov.

— Opustila si kanceláriu? Dostala si výpoveď? Prepustili ťa? — zahrnuly ju všetky otázkami.

S malou výnimkou skoro všetky samy si zarábaly svoj chlieb a možnosť výpovede vznášala sa nad hlavou každej.

— Pochytajte sa dobre a dobre sa držte, — vravela a smiala sa Šárika, — lebo keď vám poviem pravdu, môže sa vám stať, že sa zvalíte so stoličky. Nuž, počujte! Sama od seba, z vlastného rozhodnutia, dobrovoľne som opustila svoje miesto!

Predpovedané nešťastie sa síce nestalo, ale Šáriku zaplavil taký prúd otázok, že o vypití kávy so smotanou, ktorú položily pred Šáriku, nemohla byť reč.

— Vyhrali ste hlavnú výhru? — Tvoj muž sa stal bankovým direktorom? — Vykradli ste milionára? — Dedili ste? — Opustiť miesto v dnešnom čase! Neslýchané!

Teta Janka musela zakročiť:

— Nechajte ju, nech sa najprv posilní na senzačnú prednášku!

Mladú ženu viditeľne bavil tento záujem, ale trpezlivosť poslucháčov nechcela vystaviť dlhej skúške, preto čoskoro dala sa do rozprávania:

— Keď som sa pred ôsmimi rokmi vydala, — začala, — ešte som nemala miesto. A ani dôchodok môjho muža nebol veľký. Peniaze sme si museli presne zadeliť, keď sme chceli skromne, ale predsa len slušne vyžiť. Slúžku sme, pravda, nemohli držať. Robila som si všetko sama.

— No, a vyznala si sa v udržiavaní domácnosti? — spýtalo sa ktorési dievča.

— Ako by nie. Veď už ako malé dievča vždy som pomáhala doma svojej matke. Striedavo boly sme týždenničkami s mladšou sestričkou. Jedna v kuchyni, druhá v izbách.

— Veď až do osemnásteho roku si chodila do školy?!

— Pravda, ale zato ostal mi čas aj na to. I keď sme každý deň nemohly vypomáhať mamičke, ako v prázdninách, musely sme si utrhnúť z času na prestieranie, na chystanie olovrantov a večerí, na popoludňajšie oprašovanie, na obšívanie bielizne a šiat a tak ďalej.

— Ale kedy? Veď ste sa učily i hudbe a cudzím rečiam!

— Zadelenie práce bolo zvláštnym, individuálnym umením mojej matky. Jedno je isté, že naše učenie tým neutrpelo.

— Možno. Ale vtedy ste robotovaly od rána do večera.

— Nám domáca práca nebola robotou, ale zmenou. Čiastka mojich spolužiačok po učení chodila na popoludňajšie čaje. My namiesto toho zaoberaly sme sa niečím doma.

— Veď aj vy ste chodily do spoločnosti, ba v zime chodievaly ste sa aj korčuľovať a v lete zas tenisovať!

— Hej. Ale nie každý deň. Týždeň má sedem a mesiac tridsať dní. Keď si to vieme dobre zadeliť, na všetko dôjde.

— Ale nie o tomto je reč. Faktom je, že, — chvála Bohu, — vyznala som sa vo vedení domácnosti. Bez tohto by som sa ani nebola mohla vydať. Aspoň nie za môjho muža.

— Pravda, musím sa priznať, že sme žili troška utiahnuto. Najmä, keď prišly deti. Ale Pán Boh nám zázračne

pomohol. Môj muž dostával osobitné práce. Neraz ešte aj domov si ich priniesol. Večerami často som mu pomáhala i ja, keď už deti spaly.

— Moji známi videli naše postavenie a nahovárali ma, aby som i ja hľadala nejakú prácu mimo domu, že vraj uvidím, o koľko lepšie budeme môcť potom vyžiť z dvojitého príjmu. A strýčko mi aj našiel miesto.

— Potom sme žili troška hojnejšie, to je pravda. Držali sme slúžku, obedy sme si dali prinášať, ba k deťom na predpoludnie stačily sme pribrať aj dievča.

— Vidíš, — ozvala sa istá mladá žena, — predsa je to len iné, keď aj žena zarába. Vždy hovorím mužovi, ako dobre by bolo, keby som i ja zarábala. A nechce s tým súhlasiť.

— Počkaj len, — povedala Šárika, — ešte som nedokončila svoju históriu.

— Počujme! Počujme!

— Takto to trvalo vari skoro rok. Ale ako sa miňal čas, tak sa mi prestával páčiť náš život. Ani sama som nevedela prečo. Čiastočne azda preto, že som sa necítila celkom dobre. Začala som chorľavieť. Raz som prechladla, inokedy zas mala som ťažkosti so žalúdkom. Často ma bolieval hlava a stala som sa veľmi nervóznou. Tešila som sa, keď som mohla ísť domov z kancelárie; ledva som čakala, aby som uvidela svoje deti, ale sotva som bola s nimi hodinku, už mi boly protivné. Rozmýšľala som, čo je to so mnou?

— Si nervózna, — povedal muž, a aj deti sú nevychovanejšie ako predtým.

— Táto poznámka ma prestrašila. Veď azda nie je to na škodu mojej rodine, keď som menej doma?

— A dávny priateľ našej rodiny, náš domáci lekár, ma postrašil ešte väčšmi:

— Vždy hovorím, že hriechom je žiadať od ženy, aby bola aj doma, aj v úrade, — vyhlásil. — Ale človek márne hovorí. Koľko ráz som už aj vám povedal, že viac stojí, keď ostanete ženou a matkou, ako keď budete prinášať

peniaze! A teraz tu je výsledok. Nervózna ste aj vy, aj váš muž. Obidvaja ste už takí, ako zmrštené žaby. Keď takto budete pokračovať, čochvíľa môžete ísť do sanatória. A počúvam, že pri terajšom vašom blahobyte ste sa aj zadĺžili. Kým ste boli doma, zatiaľ ste nemali dlhov.

— Cítila som, že má pravdu. Ale zato začala som sa obhajovať:

— Keď človek takto každodenne chodí do kancelárie, potrebuje viac šiat. Toto troška zaťažilo našu pokladňu. Tieto veci kupujem na splátky, lebo tú malú mesačnú splátku pociťujeme slabšie. Toto je celá naša dlžoba.

— No, a preddavky, — poznamenal lekár, — ktoré si váš muž vyzdvihol.

— To zas bolo treba na to, aby sme mohli dať do poriadku byt, a na bielizeň. Lebo veru väčšmi sa všetko kazí, keď sa človek o to sám nestará.

— Toto ste povedali vy, nie ja, — prerušil ma lekár. — Keby ste raz sostavili ozajstnú, úprimnú súvahu o tom, koľko je z vašej mimodomácej práce osohu a koľko škody, súvaha iste by vykazovala poriadny deficit...

— Ale najväčší deficit bol inde. Prišla som na to večer toho istého dňa. Môj muž vzal do náručia jedného z našich maličkých a žartoval s ním. A dieťa vo svojej veselosti povedalo niečo takého, že keď sme to počuli, zastydla nám krv v žilách.

— Kde si to počul? — spýtal sa muž prísne. A tu aj ostatné dve naše deti postavily sa na stranu postrašeného tretieho:

— Aj slečna to hovorí, aj ostatné deti na promenáde.

— Pozreli sme sa jeden na druhého. Zapýrila som sa pod dojmom jeho vyčítavého pohľadu, ktorým pozrel na mňa. On nikdy nechcel, aby som pracovala mimo domu.

— Prípad vzbudil vo mne veľké hryzenie svedomia. Veď ja už ani nepoznám duše svojich detí! Koľko tajností môžu mať, o ktorých ja neviem! A koľko zlých zŕn môže sa dostať do ich čistých, nevinných detských sŕdc, ktoré sme s toľkou starostlivosťou chránili.

— V ten večer, keď maličkí boli už v posteli, s úprimnou kajúcnosťou pritúlila som sa k mužovi. Nehovorili sme veľa. Naše cítenie a myslenie sa natoľko srovnáva, že často porozumieme jeden druhého aj bez slov.

— Nuž, aj ty to považuješ za lepšie? — pošepla som mu po dlhom, pochopujúcom mlčaní.

— Hej, Šárika moja, — odpovedal a tak vrelo ma k sebe privinul, ako už dávno nie.

— Aspoň naše deti znova budú mať matku a ja zasa budem mať veselú, čerstvú, zdravú malú žienku.

— A potom pobozkal ma na čelo:

— Kňažka vráti sa do svojho chrámu, aby v rodinnej svätyni strážila svätý oheň, ktorý zažal sám Boh, — povedal napolo žartovne, ale videla som, že jeho oči sú zaslzené.

A na druhý deň opustila som úrad a prepustila som slečnu. Slúžku sme si podržali, lebo ju potrebujem, keď pri troch maličkých chcem doma variť. Muž mi vraví, aby som sa neobávala, že nám Boh pomôže.

— Ó, keby ste boly videly, aké šťastie to bolo, keď som sa nadobro vrátila z kancelárie! Deti skoro vyskočily z kože od radosti. „Mamička ostane doma!" — kričaly šťastné. Len vtedy som videla, ako som im chybovala . . .

Toto rozprávanie v počúvajúcich vyvolalo rozličný dojem.

Teta Janka v každom ohľade schvaľovala Šárikino rozhodnutie:

— Tvoj muž má pravdu. Žena a matka je kňažkou pri domácom krbe. Nesmie ho opustiť bez nevyhnutnej potreby.

Ktorási mladá žena posmešne poznamenala:

— Ach, to je len zvučná fráza. Žena, ktorá nemá svojho vlastného zárobku, nie je kňažkou domácnosti, ale jej slúžkou. Peniaze dostane od muža, od muža závisí a celkom sa musí zrieknuť svojej samostatnosti a svojho individuálneho života.

Teta Janka káravo na ňu pozrela:

— Kto chce udržať svoju samostatnosť, nech sa nevydá. K manželstvu potrebné je povolanie. A nastúpenie povolania je spojené s odriekaním a s obeťou individuálneho života. A čo sa týka služby, povedz mi aspoň jedno zamestnanie, v ktorom netreba poslúchať. Ty si napríklad profesorkou. A či ty aj proti vlastnému presvedčeniu nemusíš azda prijať pracovný plán, ktorý ti predpísali tvoji predstavení, či sa nemusíš neraz prispôsobiť ešte aj k individuálnej mienke svojho riaditeľa, prípadne aj k jeho chúťkam? To považuješ za prirodzené, pravda? Veď márne by si sa chcela sprotiviť, odvolávajúc sa na svoju samostatnosť. Naproti tomu, keď si s mužom spoločne zadelíte peniaze, ktoré sú vám k dispozícii, a ty si vezmeš, čo ti treba na udržiavanie domácnosti, to považuješ za ponižujúce. A keď ťa domáca zaujatosť zadrží od niečoho, kam by si rada ísť, to je služobná zaviazanosť. Nuž, a zaviazanosť, spojená s tvojím povolaním nie je tým? A či žene, ktorá pracuje mimo domu, netreba sa v určených hodinách zdržiavať na mieste práce? A keď ťa zadelia na školský výlet alebo pozvú na schôdzku, namiesto toho azda môžeš ísť na žúr?

— Človek, pracujúci mimo domu, je v určitej forme sluhom alebo, ak to chceme nazvať inak, podriadený svojich nadriadených. Viac, ako žena doma, ktorá si sama zadelí svoj čas a svoju prácu, a čo robí, robí pre tých, ktorých má rada.

— Ale dobrá, milá tetuška! Viesť domácnosť dnes už vôbec nie je modernou vecou, — ozvala sa Zuzka, ktorá vedenie domácnosti ponechala iným a tiež chodila do kancelárie. — Všetko možno hravo odbaviť, keď sú potrebné prostriedky a dobrá kuchárka. Pravda, keď si niekto dožičí ten luxus, že má troje detí, potom to už tak nejde.

— Keď je toto luxus, tak si toto jedno veru dožičím! — povedala Šárika so smiechom. Potom vážne dodala:

— Nijako neodmietnem najkrajší dar boží.

— Drahý dar, len čo je pravda, — posmešne sa jej od-

platila Zuzka. — My máme len jedno, ale keď ho za dnešných pomerov chceme poriadne vychovať, aj zárobok nás oboch sotva na to vystačí.

— To preto, že tomu jednému dieťaťu posnášali by ste, keby bolo možno, všetky poklady sveta, — odsekla jej teta Janka. — Čoskoro budete musieť mať väčší byt, aby sa doň zmestily všetky hračky. Na slečnu, ktorú máš pri dieťati, ide polovica tvojho platu, druhá polovica potrebná je zasa pre lekára a lekáreň. Keby si ty sama bola pri maličkom, nebolo by stále choré.

— Joj, horkýže nie! Veď je také citlivé a také slabučké!

— Citlivé a slabé, pravdaže! Lebo ste ho rozmaznali. Keby ste ich mali troje, štvoro, iste by nebolo citlivé. A keby bolo vychovávané medzi bratmi a sestrami, v detskom kriku, aj s jeho nervstvom by nebolo toľko starosti. Ozaj, či máte srdce olúpiť chúďa o bračekov a sestričky? I keď mu desať ráz toľko hračiek kúpite, nenahradíte mu bratov a sestry.

Zuzka sebavedome odpovedala:

— My mu dáme všetko, čo len potrebuje. Nechybuje mu ani kamarátstvo detí. Pravda, starostlivo vyberieme, s ktorými sa smie hrať. Veď kto vie, čo ho čaká v živote? Aspoň jeho detský vek nech je šťastný!

— Či si azda myslíš, že so životom tí ľudia zápasia ľahšie, ktorým v ich detstve splnila sa každá žiadosť? Chuderka! Na trápení vlastného dieťaťa sa naučíš, o koľko ťažší je život tomu, kto sa v detskom veku nenaučil zriekať sa.

— A priamo hrešíš tým, keď jeho požiadavky len stupňuješ namiesto toho, aby si ho naučila, ako sa možno tešiť aj nepatrnej maličkosti. Najšťastnejšie a najveselšie Vianoce videla som v rodine, kde bolo osem detí a kde veľmi museli zápasiť o každú skyvu chleba. Keď som sa spýtala rodičov, ktorí závodili s deťmi v radostnom smiechu, z čoho nahromadili toľko všelijakých hračiek a darčekov, mat-

ka so žiariacou tvárou odpovedala: „Z dreva, handričiek a... z lásky!"

— Aj u vás som už bola sotva deň-dva po Vianociach a tvoj malý synček sa nudil uprostred hromady nových hračiek. Len vtedy sa rozveselil, keď som mu ukákázala, aké zaujímavé veci možno urobiť z kartónovej škatule a z niekoľkých odhorených zápaliek. A o pol hodiny už sa netešil ani tomu. Plače za kamarátmi, ktorým by sa mohol pochváliť svojím umením.

— Z týchto všetkým zahrnutých, rozmaznaných, úzkostlivo chránených „jedináčkov" budú kedysi najsebeckejší, najpodozrievavejší a najnedôverivejší dospelí. Nikdy sa nenaučili mať ohľad aj na iných, a tak aj v živote budú očakávať, aby každý striehol na ich želania. Svojimi požiadavkami odoženú od seba každú nesebeckú lásku; dostanú len toľko, koľko si zaplatia. A keď napokon uznajú, že svet nekrúti sa len okolo nich, keď sa im dostane ústrku, nelásky, ba azda aj grobianstva, stratia pôdu pod nohami, nikde si nenájdu miesto a napokon zhltne ich životná únava.

— V ten deň, keď Pán bude žiadať od nich zúčtovanie premárneného života, nejeden takýto „jedináčik" na svojich rodičov bude zvaľovať všetku vinu. „Nenaučil som sa milovať, strachovať sa, biediť, zriekať sa, deliť sa a uspokojiť sa s málom. Doma ja som bol najväčším pánom, jediným. Odkiaľ som mohol vedieť, že v živote nebudem tým? Nikdy som nemal bratov a sestry!"

— Ale, milá teta Janka! My nechceme vychovať z nášho synka priemerného človeka. My tak chceme vypestovať jeho schopnosti, aby bol z neho vynikajúci človek. A keby ich bolo viac, nevedeli by sme mu dať takú výchovu.

— Vynikavosť je vecou schopnosti. A schopnosť zas dáva Boh, — odpovedala teta Janka. — Z mnohých „vypestovaných" jedináčkov nebolo nič. Naproti tomu je mnoho príkladov na to, že veľké talenty vyšly práve z mnohodetných rodín. Keby sa praktikoval len systém „jedináč-

kov", v histórii sveta chyboval by medzi inými napríklad aj Napoleon. Ale ľudstvo nemalo by ani Mozarta, Bacha, ba ani Beethovena, a nemalo by ani veľkolepé diela hudobné, literárne, umelecké a vedecké. V rade svojich súrodencov neboli prví ani svätý Bernard, ani svätý Ignác z Loyoly; svätá Terezka z Lisieux bola deviata a svätá Katarína Sienská bola dvadsiata štvrtá. A toto sú len v náhlosti vychytené príklady z mnohých iných. Nuž, akože môžeš vedieť ty, či Pán Boh tvojmu štvrtému, piatemu alebo možno desiatemu dieťaťau neurčil nejakú veľkú úlohu? A kto vie, či to nie je boží trest, že v dnešných časoch je naozaj tak málo veľkých ľudí! Možno takto nám chce Boh ukázať, kam dôjdeme so svojou nadutosťou a so smelými a hriešnymi zásahmi do božích plánov!

Spoločnosť len teraz zbadala, že ktosi plače.

Teta Janka pribehla k plačúcej.

— Chuderka Juliška! Aké sme boly bezohľadné! Pripamätúvame ti tvoje zosnulé dievčatko, pravda?

Juliška plačúc odpovedala:

— Oj, nielen jej pamiatka. Ale to, že teraz nemám ani jedno dieťa. Kým žila naša dcéruška, aj my sme tak hovorili ako Zuzka. A Pán Boh istotne aj nám určil viac detí. Neprijali sme ich. Po smrti nášho jedináčka schvátila nás túžba, aby namiesto nej prišlo aspoň druhé dieťa. Ale neprišlo. A možno už ani nikdy nepríde. Boh nás trestá tým, čím sme sa previnili. Neraz sa bojím aj toho, že stratíme jeden druhého!...

Nálada bola čím ďalej tým dusnejšia. Šárika sa preto obviňovala:

— Bože môj, — vzdychla si s úprimnou ľútosťou. — Ja som chcela rozpovedať len to, ako som sa navrátila k rodinnému krbu, a, hľa, čo sa z toho vykľulo.

— Nikdy to neľutuj! — uspokojila ju Boženka, ktorá bola vždy veselá. — Aspoň si pohla svedomie aj v nás. Ja napríklad som sa rozhodla, že keď mi dobrý Pán Boh aj všetkých malých anjelikov pošle s neba, srdečne ich prijmem všetkých.

— No, no! — nadhodila žartovne jej priateľka. — Ako viem, ešte nemáš ani snúbenca!

Boženka sa rozosmiala:

— O to sa už postará dobrý Pán Boh. Keď vidí, aká dobrá matka ponúka sa tým anjelikom, ktorých chce s neba poslať na zem, nuž iste sa pousiluje poslať im aj otca.

— A keď ho predsa nepošle? — spýtaly sa viaceré s dobrou vôľou, ktorá znova nastala.

Boženka mykla plecom:

— Aj vtedy je ešte niekde také dieťa, ktoré znesie ešte jednu matku. Dosiaľ mám už dve krstniatka, — vravela pyšne, — matka im chodí do továrne. Ja sa s nimi zaoberám viac ako ona. Nuž, keď inak nie, ujmem sa niekoľkých takýchto.

— Toto bláznivé dievča vždy má pravdu, — prerušila reč teta Janka. — Koho Boh požehnal skutočne teplým a materským srdcom, ten sa nikdy nemusí báť, že svoju lásku nebude mať komu dať. Len jedno je hlavné: aby tá láska bola podľa vôle božej.

— Poznáš bližšie Júliu N.? Aké je to dievča? — spýtal sa Imrich, mladý kaplán, svojej mladšej sestry.

— Niekedy sa s ňou stretávam, najčastejšie u tety Janky, — odpovedala Eva. — Ale bližšie ju nepoznám. Predtým bola trošku koketná, veľmi sa maľovala a nápadne sa obliekala, ale v posledných mesiacoch sa zmenila. Niečo sa s ňou asi stalo, ale neviem, čo. Teta Janka to iste vie, ale nikdy o tom nehovorí. Prečo sa zaujímaš o ňu?

Mladý kňaz svraštil čelo a zamyslene sa pozrel pred seba:

— Mne sa v tom dievčati čosi nepáči. Mnoho pracuje u nás v kancelárii cirkevnej charity. Temer stále je tam. Ale... sám Boh vie, čosi nie je tu v poriadku.

— V jej správaní?

— Aj v tom, ba aj v celej jej bytosti. Vieš, ona je z toho druhu takzvaných horlivých dám, ktoré stále majú robotu s kňazmi. Je to prekvapujúce, keď po vypočutí svätej omše nepríde do sakristie na niečo sa spýtať alebo niečo povedať. A aj ináč... — mladý kňaz sa odmlčal. Bolo vidieť, že by ešte bol mal čo povedať.

Eva mu vypomohla:

— I ja som počula od dievčat jedno-druhé: že neustále má duševné problémy, ktoré — podľa svojho vlastného priznania — nosí od jedného spovedelníka k druhému. Vyskúšava rad-radom lepších kňazov, u ktorého by dostala rozhrešenie, ktoré by jej lepšie vyhovovalo. Mnoho číta, debatuje, mudruje a zachytáva sa tu i tam, ale ustáliť sa nevie na ničom a nikde.

Imrich prikývol:

— Teraz už začínam pochopovať celú vec. Bola si povedala, že predtým bola koketná a že sa náhle zmenila. Akiste muselo ju stihnúť nejaké sklamanie, pre ktoré zme-

nila sa navonok, ale vnútorne, ako vidieť, nie. Predtým svojím obliekaním a počínaním chcela na seba upútať pozornosť, a teraz chce vzbudiť pozornosť svojím duševným životom.

— Možno, máš pravdu. Ale takto je to iste lepšie, ako to bolo predtým.

— Žiaľbohu, nie. Škodí aj sebe, aj iným. Namiesto toho, aby sa spoľahla na jedného jediného duševného vodcu a pekne a pomaly stupňovane kráčala v duševnom živote, bezradne šmátra, vhlbuje sa do problémov, ktoré možno len preto sú problémami, lebo prekročujú jej duševné schopnosti a medzitým, — kto vie, — či s opovrhnutím nehľadí na tých, ktorí nemudrujú, ale jednoducho a pokorne a verne *žijú* svojím vlastným nábožným životom. Toto šmátranie, pravda, nedá uspokojenie, ale ešte väčšmi zmätie jej duševný pokoj. Preto behá sem a ta, raz k tomuto, raz zasa k inému kňazovi so svojimi problémami. Takéto duše všeobecne pýšia sa aj tým, že ony *majú* problémy a pred spovedelníkom usilujú sa ukazovať sa ako hlbokým duševným životom žijúce, elitné duše.

— Hej. Toto vysvetlenie je najpravdepodobnejšie. Ale ako pochopuješ to, že týmto škodí aj iným?

— Už samo o sebe to, že mladé dievča sa tak veľa vrtí v sakristii a okolo kňazov, môže dať príčinu na nepríjemné posudzovanie, ba aj pohoršenie. Ba, keď priveľmi vyhľadáva stretnutie s niektorým kňazom a keď ho pred svojimi známymi ešte k tomu aj často spomína, čo je tiež chorobným príznakom takýchto „horlivých" duší, ešte aj toho kňaza môže postaviť do zlého svetla. Ale takíto najväčšiu škodu zapríčiňujú tým, že dávajú zlý príklad. Lebo ich každodenný, domáci, spoločenský a úradný život len málokedy srovnáva sa s ich vonkajšou, formálnou náboženskosťou. Toľko prípadov malosti, závisti, ohovárania, bezohľadnosti, ba aj na vrub nábožnosti popáchaných a zanedbaných povinností u nich človek nájde, že nie div, keď súdiac podľa nich, mnohí zbožnosť považujú len za pokrytectvo. Prví kresťania dav neveriacich do svojho tábora

pritiahli svojim *životom*. A dnešní kresťania práve svojím „*životom*" odstrašia od nás mnohé duše.

— Teraz, keď toto počujem, na odôvodnenie tvojich slov prichádza mi na um celý rad príkladov. Najmä zpomedzi žien. Či nie toto je príčinou toho, že ženy v nábožnosti hľadajú len citlivosť, ale keď príde rad na skutky, ku ktorým nie je potrebná citlivosť, ale vôľa, nevedia svoju citlivosť premeniť na vôľu? Pozri sa, aj moja úbohá priateľka Margita bola nábožná. Veď ju poznáš. A teraz nohami šliape svoje náboženstvo pre svoje city a ide sa vydať za rozvedeného muža. Je priamo nepochopiteľné, ako možno upadnúť do takýchto kontrastov.

— A predsa takéto kontrasty sú časté v nábožnosti nadostač nepodloženej a nehlbokej. A keď sme už došli až sem, môžem ti prezradiť, že aj o Júliu N. obávam sa pre takéto niečo. Ba ešte aj toho sa bojím, že so sebou strhne aj jedného z mojich oltárnych bratov. V poslednom čase sú spolu veľmi často. Takmer každodenne. Čoraz väčšmi vyhľadávajú spoločnosť jeden druhého. A v týchto dňoch dostalo sa mi do ušú niekoľko slov, ktoré ma posilnily v tom podozrení, že títo dvaja už nie sú ako kňaz a ovečka, ale že už vedľa seba stoja ako muž a žena. Najmä pre toto sa s tebou rozprávam o tomto. Nejako musíme tieto dve duše udržať od smrti. Vymysli niečo, Eva, aby sme toto dievča priviedli k rozumu. V záujme svojho oltárneho brata i ja urobím všetko, čo bude v mojej moci.

Na Evinej tvári odzrkadľovala sa hrôza:

— Až teraz chápem celkom, čo si povedal: že Júlia zmenila sa len navonok, ale vnútorne nie. Toto nešťastné dievča ešte aj dnes hotové je na všetko, keď je reč o tom, aby sa mohla vydať. Nie je vylúčené, že aj v kňazovi vidí predovšetkým len muža. To je hrozné! Škoda, že som jej nie taká blízka, aby ma počúvla. Ale azda môže pomôcť teta Janka! Pravda, ak ešte nie je neskoro. Na každý prípad porozprávam sa s ňou.

*

Tete Janke vôbec nebolo ťažké nadhodiť vec o Júlii.

Sotva sa rozprávaly päť minút, Júlia sa o všetkom rozhovorila. Celú ju zaujala jej práca v prospech chudobných. A medzi menami v rozhovore spomínanými znova a znova objavilo sa meno istého kňaza.

— Kto vlastne je tento človek? — spýtala sa teta Janka.

Júlia v odpovedi sypala uznanie a chválu tak, že z jej opisu čochvíľa vynoril sa obraz najdokonalejšieho človeka sveta.

— Milá moja, — povedala teraz teta Janka, — dobre bude, keď od tohto človeka budeš veľmi ďaleko.

— Prečo? — prekvapeno spýtala sa Júlia.

— Preto, lebo je kňazom, a najmä preto, že je takým vynikajúcim človekom, ktorý medzi svojimi veriacimi môže vykonať mnoho dobrého. Môže byť apoštolom ľudu a silným pilierom Cirkvi. Od kňazov závisí duševný život a spasenie tisícich a tisícich veriacich. Dobrý kňaz priťahuje davy pod zástavu Kristovu, kým zblúdilý kňaz podobný, ba možno ešte väčší dav vrhne do skazy svojím zlým príkladom. Ale zlomyseľní ľudia náchylní sú posudzoval zavše čisto podľa zdania a ostré jazyky rýchle sa pustia aj do najlepšieho človeka. V jeden krásny deň aj vás môžu začať osočovať. Nepríjemné by to bolo i pre teba, ale pre spomínaného kňaza a pre jeho sväté poslanie bol by to jednoducho úder. Predstav si, keby sa pre teba dostal do zlej povesti a stratil by ten dobročinný vplyv, ktorým na ľudí môže pôsobiť kňaz dobrej povesti! Viem, že medzi vami niet ničoho, čo by zaslúžilo pokarhania, ale zato, pravda, pochopíš, aká veľká je zodpovednosť vás obidvoch za to, že by ani len zdanie nedalo príčinu na zlé posudzovanie. A potom, obidvaja ste ešte mladí a nevyvrelí, nuž musíte dávať pozor aj na seba samých.

Júlia sklonila hlavu. Zápasila s akýmsi malým zmätkom. Ale potom náhle zoči-voči pozrela sa tete Janke do očú a práve s tou istou smelou ľahkomyseľnosťou, ktorou raz povedala: „Chcem sa vydať!“, teraz povedala toto:

— On je najvynikajúcejším človekom, akého som kedy

poznala. Ale za kňaza nie je súci. Bolo to len nešťastným poblúdením, že vstúpil na túto cestu. Dobrý kňaz by z neho nebol nikdy, ale poctivým svetským mužom ešte môže byť.

— Júlia, pre Boha, vari len nie...?

— Áno, teta Janka. On nateraz ostane ešte vo svojom postavení, medzitým sa bude učiť, složí profesorskú skúšku a potom... potom si ma vezme za ženu.

— Nateraz ešte ostane vo svojom postavení? Čo je to za reč? A odkedy ty kňazské povolanie považuješ jednoducho za „postavenie"? Či nevieš, že vysvätený katolícky kňaz je sluhom božím a že ním ostane navždy? Ty, ktorá si v posledných časoch temer už bývala v kostole, v sakristií a kancelárii cirkevnej obce, ty by si nevedela, že ku katolíckemu kňazovi možno sa priblížiť len *so zobutou obuvou* a s úctou, v ktorej niet zaprášenej, svetskej myšlienky? Považuješ sa za nábožnú a predsa v kňazovi vidíš muža? Ba odvážiš sa myslieť aj na to, aby si sa stala ženou odpadnutého kňaza? A odvážiš sa pred Bohom vziať na seba zodpovednosť za to, že odvábiš jeho sluhu od jeho poslania a že ho vženieš do toho, aby opustil vieru?

— Veď zato ešte nemusí opustiť vieru!

— Nuž ty nevieš ani to, že kňaz, ktorý vystúpi, ani pred svetskou vrchnosťou nemôže uzavrieť manželskú smluvu, ak len neprestúpi na inú vieru?

— Nie, to som nevedela, — troška prestrašene povedala Júlia.

— Hľa, tohto si sa zľakla. A ďalších následkov nie? A azda veríš ešte aj to, že budeš šťastná s týmto človekom?

— A prečo by som nemohla byť? Pravda, je to smutné, keď musím zanechať svoju vieru, a aj to, že sa nemôžeme sobášiť v katolíckom kostole, ale toto sú iba formality! V dušiach zato môžeme ostať dobrými katolíkmi a môžeme žiť pekným manželským životom.

— Až teraz vidím, Júlia, že nepoznáš svoje náboženstvo. A nielen náboženstvo, ale ani podmienky charakterného a mravného života. Ako ešte nie je mravný ten, kto zvelebuje mravnosť, ale žije nemravným životom, a ako

nie je charakterný ten, kto má krásne zásady, ale ich nedodržiava, tak isto duševne nemôže žiť nábožným životom ten, kto svojimi skutkami zaprie svoje náboženstvo. A čo spravíte potom, keď sa raz v tom kňazovi, ktorý nateraz ochotný je kvôli tebe zabudnúť na tú svätú a nesmazateľnú známku, ktorú na sebe nosí od svojho vysvätenia za kňaza, niekedy vzbudí svedomie a príde mu na um, že darmo vystúpil, lebo Boh predsa len nie ako od svetského človeka, ale ako od kňaza bude od neho požadovať životné zúčtovanie? Ja som už poznala niekoľkých kňazov, ktorí vystúpili a oženili sa, ale takého ešte nie, ktorý skôr alebo neskôr nebol by obanoval, že poslúchol svoje city. Sú, ktorí so zlomenou, chorou dušou vlečú naďalej svoj skazený, zničený život a len potajomky navštevujú kostoly, aby samotní so svojou dušou s Bohom v trpkých slzách kajali sa zo svojich hriechov. Ale sú aj takí, ktorí nastúpia cestu navráteného márnotratného syna, otvorene priznajú svoje poblúdenie a vrátia sa do otcovského domu. Nech už v živote vás dvoch nastane ktorýkoľvek prípad, spokojného šťastia nedosiahnete nikdy. A ty len preto, aby si pred svetom bola „ženou" a aby si mala meno, vedela by si zničiť život vás oboch, a jednej duši, ktorá sa odhodlala na apoštolovanie, pomáhala by si, aby pre lásku zaprela Krista?

— Nešťastné dievčisko! Kohože si chcela oklamať svojou nábožnosťou, ktorú si v posledných časoch natoľko predstierala: seba, ľudí alebo azda Boha? Nevidíš, že takého kroku, na ktorý sa ty chystáš, vie sa dopustiť len celkom bezbožné alebo nevedomé stvorenie?

Júlia sa striasla pod ťarchou obvinení, ktoré sa na ňu valily. Ale pokúsila sa ešte o jednu záchranu. Napolo plačúc hovorila:

— Ale keď nie je súci za kňaza, nuž skôr či neskôr vystúpil by aj bezo mňa. Prečo by som práve ja mala niesť všetku ťarchu zodpovednosti? Keď ja nebudem jeho ženou, bude ňou iná.

— A na milosrdenstvo božie nemyslíš? Ako vieš, že lúč

tohto milosrdenstva, — keď mu ty nestojíš v ceste, — neožiari dušu toho úbohého, do poblúdenia privedeného človeka, aby ho znovu priviedol na správnu cestu? Toto už nie je tvoja starosť. Ty nemôžeš mať inú povinnosť, len ustúpiť nabok, zrieknuť sa a modliť sa. Modliť sa, aby ti Pán Boh odpustil tvoj hriešny úmysel a aby tomu kňazovi vrátil jeho poslanie.

— Júlia plačúc vrhla sa na plece tety Janky:

— Ja som taká nešťastná! — nariekala.

— Sama si si na vine, — povedala prísne teta Janka. — Prečo nevieš jednoducho a pokorne ponechať svoj život Všemohúcemu a prečo sa nevieš uspokojiť s božou vôľou? Ale odteraz bude inak, — pridala k tomu mäkším, jemným hlasom a pohladila zaslzenú tvár dievčaťa. — Ja vezmem do rúk vedenie tvojej dušičky. Ja už nájdem pre teba takú prácu, ktorá ti vyplní život a nevženie ťa znova a znova na krivé cesty. A keď raz s božou pomocou dôjdeš až potiaľ, že vo svojej práci budeš vidieť povolanie a svojím životom vkoreníš sa do zásad presvedčenej a vážnej nábožnosti, uvidíš, že môžeš byť šťastná ešte aj na tejto zemi.

Marta pozvala Evu na krátke letovanie. Chcela sa jej odplatiť za milú pozornosť, ktorú jej preukázala, keď bola nakupovať. Ba túžila skôr, aby jej mohla ukázať svoj pekný a šťastný domov a svojho prekrásneho synáčika.

Už dlhší čas uplynul od jej návštevy, obohatený o mnohé nové udalosti. Dar nebies, ktorý vtedy mladá žena ešte len očakávala s neistou radosťou nádejeplnosti, je už niekoľkomesačný, je už živou skutočnosťou.

— Vtedy som si myslela, že šťastnejšia už sotva môžem byť, — rozprávala Eve so žiariacimi očami, — ale dnes cítim, že to nebolo nič proti môjmu dnešnému šťastiu.

Zavše vzala maličkého do náručia a dívala sa na neho s akýmsi neopísateľným výrazom. V tomto pohľade najväčšia láska, o akej na svete možno hovoriť, miešala sa s obdivovaním zázračnosti a s odzrkadľovaním predstavivosti, ktorá hľadela do budúcnosti a snula farbisté sny. Eve sa videlo, že ani v najkrajších obrazoch Madony nepodarilo sa umelcovi plne vystihnúť tento plný pohľad.

— Či matky v takýchto chvíľach v očiach svojich detí vidia zablysnúť sa lúč večného šťastia, ktoré ľudským rozumom nie je pochopiteľné a predstavivosťou nedosiahnuteľné, keď vtedy zmení sa ich pohľad v takýto krásny, — pomyslela si Eva. A ani netušila, že v túto chvíľu i ju samú individuálnou krásou odieva najväčšia a najčistejšia túžba svetského šťastia.

Teplo, ktoré jej lahodilo, a dojatosť, v ktorej skoro slzy ronila, vyvolal v nej aj pekný obraz, keď otec a matka spolu sa naklonili nad dieťa. Táto malá rodinka takto spolu bola svedkom, ktorý najlepšie svedčil o nerozlučiteľnom sväzku.

Ešte aj tie najvšednejšie výkony kancelárskej práce

muža a domácej práce ženy, ako aj udalosti vonkajšieho i vnútorného rodinného života dostaly svoj smysel a cieľ v tejto spolupatričnosti. Žili jeden pre druhého a obidvaja pre treticho; pracovali a borili sa, a v tejto nesebeckej sebavedomosti šťastný bol každý z nich.

— A keď potom detí bude viac... — často plánovali do budúcnosti vo veselej dôverčivosti.

Eva sa raz dôverne spýtala Marty:

— Nebojíš sa, Marta, ďalšieho požehnania dieťaťom, času očakávania a všetkých útrap a starostí?

Marta odpovedala jej zvonivým šťastným smiechom:

— Vidieť, že nie si matkou. Keby si ňou bola, vedela by si, že zabudneme na všetky bolesti a starosti, keď môžeme k srdcu pritisnúť svoje dieťa. Toto šťastie je také veľké, že keď k nemu prirovnávam bolesť, ako keby bolesti takmer vôbec nebolo. Ó, božia múdrosť všetko najlepšie zariadila. Zákony prírody trestajú len toho, kto sa im namyslene sprotivi.

— My sme si hniezdočko nezaložili preto, — povedal jej muž, — aby ostalo prázdne, alebo aby v ňom bolo len jedno osirelé maličké vtáčatko. My chceme vidieť okolo seba hlasno a veselo štebotajúci detský svet, aspoň zatiaľ, kým sme ešte mladí; a ani potom, keď zostarneme, nechceme len samotní vysedávať v prázdnom dome. Potom zasa chceme sa tešiť svojim vnúčatám.

Práve vtedy, keď toto hovoril, na verandu, kde sedeli, vbehlo asi trojročné milé dievčatko. Pobiehalo od jedného k druhému, a napokon dôverivo vyškriabalo sa na kolená Martinho muža. Vedelo prečo. „Strýko Števko" vedel maličkú baviť novými a novými žartami.

Medzitým Marta pošepla Eve:

— Chuderka Terka je sirota. Matka jej pred dvoma rokmi umrela a jej otec, môj bratanec, ktorý žije v Pešti, dievčatko priviedol sem k starej matke. Veď čo by si aj počal s ním sám? A keby si vedela, ako miluje to dievčatko!

Terka sa čochvíľa skamarátila aj s Evou. A v nasledu-

júcich dňoch záhrada ozývala sa už smiechom malej Terky a jej výkrikmi: „Teta Eva!" Evu v tomto milom rodinnom kruhu opanovala akási dávno zabudnutá, ba aj v jej detskom veku sotva poznaná bezstarostná detská veselosť. Možno, že na ňu žiarilo niečo zo šťastia mladého páru, a možno vidiek, oslobodený od huku mesta, a záhrada, ktorá sa ozývala spevom vtákov a ktorá bola plná vône kvetov, naplnily a uchvátily jej dušu! Ale svoj podiel na tom mala aj štebotajúca maličká, s ktorou sa Eva vedela pobaviť tak, ako kedysi so svojou bábikou.

Nie div, že keď sa minul týždeň, ktorý si zaumienila venovať tejto návšteve, musela svoj pobyt u Marty predĺžiť. Nechceli ju pustiť domov. Ešte ani kuchárka a v jednej osobe aj slúžka Marka, lebo hosťujúca slečna dala jej toľko výborných receptov na jedlá a mnohému ju priučila.

Terka plačúc prosila svojho otca, ktorý práve vtedy prišiel za ňou, aby nedovolil odísť tete Eve.

Z jedného týždňa boly dva a potom až tri. A keď napokon neodvolateľne prišiel čas na odcestovanie, Terkin otec poprosil Evu o povolenie, aby ju smel navštíviť.

Marta a jej muž už vtedy s radostnou nádejou videli sbližovanie sa tohto páru, ktorý očividne patril k sebe. Vec bolo treba nechať iste dozrieť, veď dvojtýždenná známosť nie je dosť na prichystanie dlhého spoločného života, ale obidvaja cítili, že pred ich očami snuje sa ich životu podobné šťastné spolužitie.

Dr. Ladislav R. už hneď pri prvom stretnutí pohol Eviným srdcom. A keď Eva pomaly spoznala, že tento pocit v sebe nemusí potlačovať, lebo ničím sa neprotiví ani jej rozumu, ani jej duši, šťastie skoro zaplavilo celé jej vnútro. Tak pekne všetko medzi nimi harmonizovalo. Vek, predstavy o živote, náboženstvo, hmotné okolnosti, ba ešte aj vonkajší vzhľad.

A keď ju potom po zasnúbení Ladislav k sebe pritúlil a objal a so skutočnou skrúšenou úctou pobozkal ju na čelo a potom na ústa, Eva bola taká nekonečne šťastná, že mohla dodržať svoj sľub, ktorý dala Bohu a Panne Márii,

že jej prvý bozk dostane ten, komu do rúk vloží celý svoj život.

A keď toto svojmu snúbencovi povedala, zapýrená, tiško, ale s citeľnou hrdosťou, snúbenec dojemne zdvihol Evinu ruku k svojim perám a povedal:

— Eva, ani by ste mi neboli mohli dať drahší poklad nad toto. Ale, chvála Bohu, ja sa vám viem odplatiť. Na svoju mužskú česť a na česť kongreganistu môžem vám povedať, že za celého môjho života blízko mňa stály len dve ženy: moja matka a matka môjho dieťaťa. A možno ešte nikdy som sa netešil tomu tak ako teraz, že váš čistý bozk mohol som prijať takto čisto.

Evine oči zajasaly slzavým žiarením. Takýto krásny dar od života nemohla očakávať ešte ani vo svojich najzbožnejších nádejách. Bola by chcela zachytiť chvíľku tohto nádherného vyznania lásky a vložiť ju do diamantovej schránky, aby ju tak mohla raz odovzdať svojmu vlastnému synovi, aby ju aj on potom mohol ďalej odovzdať neporušenú. Ale potom krajšie miesto našla pre ňu: zavrela si ju do srdca.

Mlčali obidvaja.

Vonku na ulici život, ktorý pošliape všetko, čo je krásne, jemné, čisté, ktorý všetko pošpiní, ten život vonku na ulici kráčal, letel, zunel, civel, rehotal sa i plakal. Naproti nim práve pred ich očami zažala sa svetelná reklama a svoje svetlo vrhla do tichej izby. Akési kino farbistými svetelnými písmenami ohlasovalo rozkoše a slasti, choré rozkoše a slasti majetku, tanca a lásky.

A v priateľskej, tichej izbe, ktorú naplňalo úprimné pochopenie, čistá láska a zdravá duševnosť, dvadsaťsedemročné dievča a tridsaťdvaročný muž v čistejšom ovzduší snívali o vyšších mravných ideách, o novom pokolení, vychovanom na základe týchto vyšších ideí a na základe božích zákonov.

— Počula si? Eva sa vydáva za akéhosi vdovca.

— A k tomu za vdovca, ktorý má i dieťa!

— Hneď takéto bremeno si zavesí na krk.

— A potom bude môcť počúvať svojho muža: „Moja prvá žena takto a takto..."

— Poznala som dievča, ktoré sa vydalo za vdovca. Ale potom to aj oľutovala!

A do krákorenia divých vtáčat zamiešal sa veselý, ale trošku výsmešný hlas Boženy:

— Povedzte, poznáte vy Evinho nastávajúceho?

— Ja ho nepoznám. Ani ja, ani ja! — ozvalo sa so všetkých strán.

— Ale ja ho poznám, — vytasila sa hrdo Božena, — a môžem vám povedať, že treba pohľadať takého muža, ktorý má takú postavu, ktorý je taký zdravý telom i dušou, taký čestný a poctivý, dobrosrdečný a k tomu, ktorý ešte má aj také dobré postavenie ako on. Eva bude s ním iste šťastná.

— Ale má dieťa, — s posmešným poľutovaním skrivilo svoje ústa ktorési dievča.

— To len ponechaj na Evu, — odsekla jej Božena. — Môžem ťa uistiť, že to malé dievčatko pri Eve bude na lepšom mieste, ako mnoho iných detí u svojich matiek.

— Veď ja nerozprávam o dieťati, ale o Eve!

— Eva nie je z takého prázdneho a bezduchého dreva, ako vy! — hnevom vzblkla Božena. Bola dievčaťom zlatého srdca, ale trošku prudkej povahy, takže raz-dva mala aj na jazyku to, čo aj na srdci. — Eva to malé dievčatko spoznala a obľúbila si skôr, ako jeho otca. Tá maličká tak prirástla k jej srdcu, že bez nej by si už možno nevedela predstaviť ani svoj život. Preto, lebo Pán Boh — on vie, prečo! — vás potrestal tým, že vo vašich srdciach umlčal túžbu po die-

ťati, nuž, preto si ešte nemyslite, že každé dievča je také ako vy. Chvála Bohu, je nás ešte dosť, ktoré vieme, že nás Pán Boh stvoril za matky. A za matky nielen našich vlastných detí, ale všetkých sirôt sveta, chudobných a opustených. A ak vy toto necítite, potom ani nie ste skutočnými a ozajstnými ženami!

A obrátiac sa odišla od nich.

Aj k Eve dostalo sa mnoho reči, ale ona sa o ne nestarala. Vedela, že tá maličká sirota, ktorá nemá matku a ktorú svojím vydajom prijme do svojej starosti, nie je ťarchou, ale odmenou. Láskou, ktorú bude sa usilovať preukazovať tomu milému dievčatku, potom priučí ho tomu, aby aj ono mohlo byť raz matkou. Eve neraz na um prišla tá nádherná otázka Martina, vyslovená v dňoch očakávania dieťaťa: „Či si zaslúžim, aby som bola matkou?"

Čas sobáša sa blížil. Eva a jej snúbenec chystali sa naň duševným zahĺbením.

Nehľadali uzavretú samotu, v ktorej by boli oslobodení od cudzích očí, a slovami citov nemútili nežnú harmóniu svojich duší. Čisto si chceli odovzdať svoje srdcia pred oltárom.

— Rada by som vás poprosila o niečo, — povedala raz Eva.

— Vzťahuje sa to na našu budúcnosť? — spýtal sa jej snúbenec.

— Hej. Veď toto sú posledné týždne pred sobášom, ktoré prichystávajú našu budúcnosť, pravda?

Mužove oči sa rozžiarily:

— A keď uhádnem, o čo ma chcete poprosiť?

— Bolo by možné, žeby naše duše už natoľko kráčaly jednou cestou?

— Nuž, pokúsim sa. Nemysleli ste na to, že dobré a pekné by bolo zadržať pred sobášom niekoľkodňové duševné cvičenie?

— Ladislav! — skríkla Eva so šťastným prekvapením. Viac ani nemusela povedať. Jej snúbenec už aj tak vedel, že uhádol jej myšlienky.

— Ja na tri dni zájdem do kláštora Márlinho.

— A ja pôjdem do mužského kláštora.

— A zakončíme ho deň pred sobášom.

— A v deň sobáša spolu pôjdeme na sväté prijímanie.

— Sobáš budeme mať predpoludním, aby bol spojený so svätou omšou.

— I ja som to tak myslel. A po sobáši obed, ale len v rodinnom kruhu.

— A odtiaľ pôjdeme do nášho nového domova.

— Ta, Evka moja.

— A po týždni potom privedieme si domov aj Terku.

Namiesto odpovede Ladislav objal svoju snúbenicu a nežno jej hladkal vlasy. Neodvážil sa prehovoriť... Bál sa, že jeho slová vyznejú v slzy...

V deň po duševných cvičeniach vyhľadali hrob matky malej Terky.

— Na smrteľnej posteli povedala, — upamätúval sa Ladislav, — že nás nenechá osamotených, že namiesto seba pošle nám niekoho. Dodržala svoje slovo. Poďakujme sa jej a poprosme ju, aby sa za nás modlila i naďalej...

Popoludní snúbenci sedeli spolu a študovali cirkevné sobášne obrady. Civilný sobáš uzavreli už predpoludním a všetko prichystali tak, že byt, šatstvo, obed a iné podobné hmotné otázky nenarušovaly vigíliu tohto veľkého dňa.

— Aké je to pekné, že Cirkev povolí nám celkom osobitnú omšu, — radovala sa Eva.

— Ba čo viac, — dodal k tomu Ladislav, — ani jednej sv. omši, slúženej za živých, Cirkev nedala toľko privilégii ako práve tejto. Pozri, — povedal potom, čítajúc text sobášnej omše, — už hneď v úvodných modlitbách oroduje za nás:

„Vyslyš nás, všemocný a milosrdný Bože, aby sa to, čo koná naša služba, tvojím požehnaním doplnilo."

— A sväté čítanie je celkom pre nás.

— Hej. List svätého Pavla o manželstve.

A spolu čítali:

„Ženy buďte poddané svojim mužom ako by samému

Pánovi, lebo muž je hlavou ženy, ako Kristus je hlavou Cirkvi; on, ktorý je Spasiteľom tohto svojho tela! A ako Cirkev je poddaná Kristovi, tak aj ženy svojim mužom vo všetkom."

Ladislav pozrel sa na Evu:

— Eva moja, ja ti nikdy nebudem rozkazovať.

Eva sa usmievala:

— A ja zasa budem poslúchať aj bez rozkazu. Veď toto nie je uponižujúce! Láska slúži vždy. Slúži tomu, koho miluje. A služba lásky zasa nie je sluhovská poslušnosť. Skôr spolucítenie a vystihnutie myšlienky a túžby druhého. Takto chcem ja slúžiť tebe a nášmu domovu . . .

Potom pokračovali:

„Vy však, mužovia, milujte si ženy, ako si Kristus zamiloval Cirkev, že seba samého vydal za ňu." A potom ďalej: „Preto muž opúšťa otca a matku a vinie sa k žene, i stávajú sa obaja jedným telom. Je to veľké tajomstvo, hovorím to však so zreteľom na Krista a Cirkev. Takto teda aj vy jeden každý milujte si ženu ako seba samých! Žena však nech si ctí muža!"

— Toto predovšetkým patrí mne. Ale s radosťou podpisujem každé slovo, — poznamenal Ladislav.

Dve hlavy k sebe sa túliac naklonily sa nad knihu.

— Aký hlboký a krásny je aj tento verš:

„Manželka tvoja bude taká, ako hojne rodiace viničie po stranách tvojho domu.

Synovia ako olejnaté výhonky obklopia tvoj stôl."

— A evanjelium?

— To sa nevzťahuje na nás, lebo hovorí o rozvode, — povedal Ladislav.

— Ale prečítajme si ho! — prosila Eva.

Keď Ježiš dohovoril tieto svoje reči, vybral sa z Galiley a prišiel na judské územie za Jordánom. A išly za ním veľké zástupy, ktoré on tam uzdravoval. Vtedy prišli k nemu farizeji, aby ho pokúšali. Pýtali sa ho: „Či smie človek prepustiť svoju manželku z akejkoľvek príčiny?" Odpovedal im: „Či ste nečítali, že Stvoriteľ na počiatku stvoril

ľudí ako muža a ženu? A povedal: Preto opustí človek svojho otca i svoju matku a bude sa pridržiavať svojej manželky, a ti dvaja stanú sa jedným telom. A tak už nie sú to dve telá, ale iba jedno telo. Čo teda Boh takto spojil, človek nech nerozlučuje!"

— Aké je to čudné, že mnohí, ktorí hovoria, že veria v Pána Ježiša, jednako sa rozvedú! Veď Spasiteľ od tohto jasnejšie sa už ani nemohol vysloviť proti rozvodu. Možno každodenne hovoria: Otče náš... príď k nám kráľovstvo Tvoje! — a predsa oni sami pracujú proti príchodu kráľovstva božieho.

— Obetujúcu modlitbu sa naučím a budem ju odriekať každý deň, — dojatá šepkala Eva; potom nahlas čítala:

„Pane, v teba dúfam a vravím: Ty si môj Boh, osud môj je v tvojich rukách."

Ladislav pokračoval:

„Prosíme ťa, Pane, prijmi tebe donesený dar za svätý zákon manželstva; a toho, čoho si ty pôvodcom, buď aj ochrancom."

„Buď aj ochrancom!" — opakovala Eva.

A potom znova sa nadklonili nad knihu a s dušou neustále prehĺbenejšou ďalej čítali orodovania, potom nádherné veľké požehnanie, ktoré boží sluha povie nad mladuchou na konci svätej obety:

„Bože, ktorý si silou svojej moci stvoril všetko z ničoho a keď si založil základy všetkého, človekovi na boží obraz stvorenému za pomocnicu dal si ženu, aby si, vezmúc telo ženy z mužovho, učil, že čo si ty raz z jedného ráčil učiniť, to nikdy neslobodno rozlúčiť.

Bože, ktorý si manželskú životnú vzájomnosť posvätil týmto veľkým tajomstvom, aby si skrze manželský svázok vopred predpovedal zázračné a sväté spojenie Krista a Cirkvi.

Bože, skze ktorého sa žena spojí s mužom a táto od počiatku nariadená vzájomnosť účastná je toho výnimočného požehnania, ktoré nebolo zastavené ani trestom dedičného hriechu a ani súdom potopy sveta;

shliadni milostivo na svoju služobnicu, ktorá chcejúc vstúpiť do manželského sväzku, prosí o tvoju ochranu a pomoc;

nech bude na nej jarmo lásky a spokojnosti, nech sa v Kristu vydá s vernosťou a s čistotou a nech ostane nasledovnicou svätých žien: nech bude milá pred svojím mužom ako Ráchel; múdra ako Rebeka; nech dosiahne dlhého života a nech bude verná ako Sára; pôvodca hriechu nech nič nemôže považovať za svoje z jej skutkov, nech sa vždy pridŕža viery a príkazov, nech pripútaná k jednému mužovi obchádza zakázané styky, nech sa posilňuje sebakázňou proti svojej slabosti, nech bude uctená svojou poníženosťou, nech sa vyzná v nebeských vedách, nech je obdarená hojným potomstvom, poctivá, čestná a nevinná, a nech dôjde do pokoja šťastných a do kráľovstva nebešťanov, a nech obidvaja vidia deti svojich detí do tretieho i štvrtého pokolenia, a nech dosiahnu blaženej večnosti."

A nové požehnanie po prijímaní:

„Všemohúci Bože, prosíme ťa, milostivou dobrotou svojej prozreteľnosti sprevádzaj túto ustanovizeň, aby, ktorých si sviazal zákonitým sväzkom, ochránil si ich v trvácom pokoji."

Napokon po Ite missa est, čo predchádza požehnanie všetkých veriacich:

„Buď s vami Boh Abrahámov, Boh Izákov a Boh Jakubov a nech naplní na vás svoje požehnanie, aby ste videli deti svojich detí po tretie a štvrté pokolenie; a potom aby ste dosiahli nekonečný večný život s pomocou Pána nášho Ježiša Krista, ktorý s Bohom Otcom a s Duchom Svätým žije a kráľuje, Boh na večné veky vekov. Amen."

S takýmto prichystaním, pochopiac i precítiac dušou cirkevné modlitby, na druhý deň pokľakol mladý pár pred oltár Pána, kde sobášny obrad odbavoval Evin starší brat, ktorý odslúžil aj sobášnu sv. omšu. Tento sobáš bol pekným napodobnením kanaánskej svadby, veď vo chvíli premenenia objavil sa medzi nimi aj Pán Ježiš. A ako Eva sklonila pred ním svoju ovenčenú hlavu, cítila na sebe jeho

žehnajúcu, svätú ruku. A ruku Svätej Matky, ktorá iste stála tam vedľa svojho svätého Syna...

„Ako sa menuješ?"... spýtal sa kňaz snúbencov.

A potom po odpovediach kládol ďalšie otázky:

„Vyznaj pred Bohom a pred svätou Matkou Cirkvou, či prítomnú Evu chceš pojať za zákonitú svoju manželku, — či chceš tu prítomnému Ladislavovi ísť za jeho zákonitú manželku?..."

„Sľúb, že ako verný muž k svojej žene chceš jej byť verný až do konca života, až do smrti, — ako verná manželka svojmu mužovi povinná je byť verná podľa prikázania božieho."

„Chcem" — „Sľubujem" — znely rozhodné vedomé odpovede snúbencov.

Evin a Ladislavov pohľad teraz zahĺbil sa jeden do druhého.

Obidvaja vedeli, že týmto verejným prejavením svojej vôle a rozhodnutím jeden druhému vysluhovali sviatosť manželstva, čo Cirkev uzná, a že oni v tejto chvíli stoja jeden vedľa druhého už ako manželia.

Imrich zachytil ten vzájomný pohľad mladých manželov a jeho kňazské a bratské srdce vyslalo k Bohu vrúcny vzdych pre ich šťastie.

Potom požehnal obrúčky, ktoré označovaly vernosť a nerozlučnosť, a natiahol ich na prsty manželov, dal im požehnanie Cirkvi a po dokončení orodujúcich modlitieb v sprievode nasledujúcich slov štólou sviazal ruky manželov:

„Sväzujem vás na manželstvo v mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Amen."

A týmto vlastne zakončený bol sobášny obrad. Potom nasledoval už len krásny starý zvyk:

Najprv manžel, potom manželka prikľakli k oltáru a svoje dva prsty položiac na kríž, aj prísahou potvrdili manželské osvedčenie, prisahajúc, že jeden druhého neopustia nikdy, nech už budúcnosť prinesie im čokoľvek.

Sobášiaci brat-kňaz na cestu do života povedal im ešte niekoľko pekných myšlienok. A pritom neraz zlomil sa mu hlas od zadržiavania slz.

Potom sa ozval organ a jeho zvučný hlas ako by bol zunel tými pocitmi novomanželov, ktoré jasaly v hlbokosti ich vnútra.

Po skončení svätej omše Eva a jej manžel ešte niekoľko chvíľ ostali kľačať na stupni oltára. Potom chytili si jeden druhému ruku a po výmene čistého manželského bozku pod dojmom toho istého citu, tíško šepkajúc jeden druhému zopakovali svätý sľub:

Až do konca života — až do smrti!

Obsah:

	Str.
Výkričník	5
To nie je on!	8
Prvé „Prečo?“	15
Všetky sú také?!	21
Vyvolení	27
Grécky oheň	35
Nikdy sa nevydám!	44
Prenasledovaná Popoluška	51
Na základe práva šťastia	59
Obeť, alebo vyslobodenie?	68
Len jeden list	75
Priateľstvo	82
Koniec podmanenia	90
Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pána...	96
Vyznanie viery	104
Čo Boh spojil...	113
Mamička zostane doma!	118
Zobuj svoju obuv	128
Nové, čisté pokolenie!	135
Až do konca života — až do smrti	139